

บทที่ 4

สภาพพื้นฐานทั่วไปของนครเชียงใหม่และบริเวณคูเมือง (เขตกำแพงเมืองชั้นใน)

4.1 ลักษณะภูมิประเทศ

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

เดิมนครเชียงใหม่ได้รับการสถาปนาเป็นสุวาทิบาล เมื่อ พ.ศ. 2458 โดยชั้นตรงต่อมณฑลพายัพ ต่อมาใน พ.ศ. 2478 สถาปนาแทนราชวรมณฑลยครฐานะเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นเทศบาลนคร ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2478 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 80 ลงวันที่ 29 มีนาคม 2478 มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 17.5 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบล ได้แก่ วัดเกตต์ ศรีภูมิ ซ่างคลาน หายยา ซ่างม่อฮ และพระสิงห์ เป็นเทศบาลนครแห่งแรกของประเทศจนถึงปัจจุบัน ต่อมาเมืองเชียงใหม่เจริญเติบโตและขยายตัวออกมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2526 จึงได้มีการประกาศขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จาก 17.5 ตารางกิโลเมตร เป็น 40.5 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในปัจจุบัน ตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 100 ตอนที่ 53 วันที่ 5 เมษายน 2526 โดยมีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบัน จำแนกตามตำบล

ตำบล	จำนวนพื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละของเขตเทศบาล
1. วัดเกต	4.8464	12.6
2. ศรีภูมิ	2.7342	6.80
3. ช้างคลาน	3.6562	9.10
4. หายยา	1.8458	4.59
5. ช้างม่อข	1.6600	4.14
6. พระสิงห์	1.8387	4.58
7. ช้างเผือก	4.0728	10.13
8. ป่าตัน	6.5624	16.33
9. หนองป่าครั่ง	1.0624	2.64
10. หนองหอย	2.0005	4.98
11. สเทพ	5.5544	13.82
12. ป่าแดด	0.7889	1.96
13. ท่าศาลา	2.4917	6.20
14. ฟ้าฮ่าม	1.0720	2.67
รวม	40.1864	100.0

ที่มา : "ผลกระทบของลักษณะประชากรและการใช้ที่ดินที่มีต่อความต้องการบริการสาธารณะ : กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่" หน้า 2-15

จะเห็นได้ว่า เขตการปกครอง หรือเขตเทศบาล มักไม่ทันการเจริญเติบโตที่เป็นจริงของเมือง ดังนั้น สำนักผังเมืองจึงประกาศขอบเขตผังเมืองรวม เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินในพื้นที่ประมาณ 130 ตารางกิโลเมตร (ดูแผนที่ 4.1) กลุ่มเขตเทศบาลเก่า และเขตเทศบาลใหม่ กลุ่มบางส่วนของอำเภอแม่ริม อำเภอสันทราย และกลุ่มพื้นที่เกือบทั้งหมดของอำเภอเมืองเวียงป่าเป้า จะยื่นเมื่อพิจารณาในแง่พื้นที่และขอบเขตของความรับผิดชอบแล้ว การพัฒนาเมืองให้เติบโตตามผังเมืองรวม อาจเกิดปัญหา เนื่องจากอำนาจหน้าที่และขอบเขตรับผิดชอบของเทศบาลมีเฉพาะในเขตเทศบาล ปัญหาก็คือ พื้นที่ที่เหลือหน่วยงานใดจะเป็นผู้ควบคุมดูแล และพัฒนาให้เติบโตตามแผนได้

4.2 ลักษณะของประชากร

1. ประชากร

จากการศึกษาด้านประชากรพบว่า เทศบาลเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีฐานะเป็นศูนย์กลางระดับภาค โดยเฉพาะในกลุ่มภาคเหนือตอนบน เป็นเทศบาลแห่งเดียวที่มีประชากรเกิน 100,000 คน ในภาคเหนือ และยังเป็นศูนย์กลางชุมชนสุขภาพอีก 23 แห่งในจังหวัด

1) ขนาดและการกระจายตัว

เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบัน ประกอบด้วย ตำบลในเขตเทศบาลเก่า 6 ตำบล และบางส่วนของอีก 8 ตำบล มีตำบลใน อำเภอเมือง ที่ไม่มีพื้นที่ในเขตเทศบาลเลย 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลสันผีเสื้อ และตำบลแม่เหิยะ ใน พ.ศ. 2533 ประชากรในเขตเทศบาลเชียงใหม่ทั้งสิ้น 159,386 คน เป็นชาย 79,272 คน หญิง 79,129 คน ประชากรยังคงรวมตัวกันอยู่หนาแน่นย่านศูนย์กลาง ในเขตเทศบาลเก่าซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 42.58 ของพื้นที่เขตเทศบาล มีประชากรถึงประมาณร้อยละ 62.38 ของประชากรเทศบาลทั้งหมด ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จำนวนประชากรมีแนวโน้มสูงกว่าตัวเลขที่ปรากฏเป็นทางการ เนื่องจาก

- มากกว่า 20,000 คน ซึ่งตำบลในเขตเทศบาลเก่าทั้งหมด ได้แก่ ตำบลช้างคลาน ตำบลวัดเกต ตำบลศรีภูมิ ซึ่งมีจำนวนประชากร 2,440,822,333 และ 20,404 คน ตามลำดับ หรือร้อยละ 15.31, 14.01 และ 12.80 ตามลำดับ

- 12,501-20,000 คน มี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลช้างเผือก ตำบลราชยาและตำบลช้างม้อย ซึ่งมีจำนวนประชากร 18,470, 16,100 และ 2,622 และตำบลพระสิงห์ ซึ่งมีประชากร 1,143,477,866 และ 7,573 คน ตามลำดับ หรือร้อยละ 7.17,

4.88 และ 4.75

- น้อยกว่า 7,500 คน ได้แก่ ตำบลในเขตเทศบาลใหม่ คือ ตำบลหนองหอย ตำบลท่าศาลา ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่ง และตำบลป่าแค ซึ่งมีจำนวนประชากร 6,909, 5,517, 2,197, 2,086 และ 1,553 คน ตามลำดับ หรือร้อยละ 4.33 3.46, 1.37, 1.31 และ 0.97 ตามลำดับ

ส่วนประชากรในบริเวณคูเมือง (เขตกำแพงเมืองชั้นใน) ไม่มีข้อมูลเนื่องจากพื้นที่ไม่ตรงตามเขตตำบล แต่จะประมาณจาก 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลศรีภูมิ และตำบลพระสิงห์ ดังนั้น ประชากรในบริเวณคูเมืองมีจำนวนประมาณ 27,977 คน หรือร้อยละ 17.55 ของประชากรเทศบาลเมืองเชียงใหม่

2) ความหนาแน่นของประชากร

ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ของตำบลในเขตเทศบาลเก่าจะสูงกว่าตำบลในเขตเทศบาลใหม่ โดยเฉลี่ยในเขตเทศบาลเก่ามีความหนาแน่น 5,302 คน/ตารางกิโลเมตร ขณะที่ในเขตใหม่มีความหนาแน่นเฉลี่ยเพียง 2,371 คน/ตารางกิโลเมตร โดยความหนาแน่นเฉลี่ยเขตเทศบาลทั้งหมดประมาณ 3,602 คน/ตารางกิโลเมตร (ดูตารางที่ 4.2)

ตำบลที่มีความหนาแน่นมากที่สุดคือ ตำบลช้างม่อย มีความหนาแน่นถึง 12,374 คน/ตารางกิโลเมตร เป็นตำบลเดียวที่มีความหนาแน่นมากกว่า 10,000 คน/กม.² ส่วนตำบลที่มีความหนาแน่นต่ำสุดคือ ตำบลสุเทพมีความหนาแน่นเพียง 1,402 คน/ตารางกิโลเมตร น้อยกว่าตำบลช้างม่อยถึงประมาณ 8 เท่า

ตำบลในเขตเทศบาลเก่า มีความหนาแน่นสูงกว่า 5,302 คน/ตารางกิโลเมตร ส่วนตำบลในเขตเทศบาลใหม่ส่วนใหม่มีความหนาแน่นประมาณ 2,371 คน/ตารางกิโลเมตร โดยตำบลช้างเผือกมีความหนาแน่นสูงสุดคือ 4,538 คน/ตารางกิโลเมตร

เมื่อแบ่งกลุ่มตำบลตามความหนาแน่นพอแบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

- มากกว่า 10,000 คน/ตารางกิโลเมตร มีตำบลช้างม่อยเพียงตำบลเดียว
- 6,001-10,000 คน/ตารางกิโลเมตร กลุ่มนี้มี 3 ตำบล เป็นตำบลในเขตเทศบาลเก่าทั้งหมด ได้แก่ ตำบลราชยา ศรีภูมิ และช้างคลาน ตามลำดับ
- 2,500-6,000 คน/ตารางกิโลเมตร มี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลพระสิงห์ ช้างเผือก และหนองหอย ตามลำดับ โดยตำบลพระสิงห์เป็นตำบลเดียวที่อยู่ในเขตเทศบาลเก่า

- น้อยกว่า 2,500 คน/ตารางกิโลเมตร โดยที่ ตำบลนอกเขตเทศบาล
 ตำบลทั้งหมด 7 ตำบล และตำบลวัดเกตในเขตเทศบาลเก่าโดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ตำบลท่า
 ศาลา น้ำสาม หลองป่าดงรี ป่าตลิ่ง ป่าต้อย วัดเกต และสุเทพ

ส่วนความหนาแน่นประชากรบริเวณเมือง (เขตกำแพงเมืองชั้นใน)
 เฉลี่ยคิดเป็น 6,551 คน/ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของความหนาแน่นในเขต
 เทศบาลเก่า โดยความหนาแน่นในส่วนตำบลศรีภูมิจะมีค่าสูงกว่าตำบลพระสิงห์เล็กน้อย

สำหรับการกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
 ประชากรจะกระจุกตัวอย่างมากในบริเวณชุมชนย่านฝักอาศิยที่อยู่โดยรอบย่านการค้าสำคัญ และ
 เกาะล้อมบริเวณที่มีถนนสายหลักสำคัญผ่าน นั่นคือ พื้นที่ในบริเวณคูเมืองนั่นเอง สามารถวัดการ
 กระจายตัวของประชากรได้โดยการแสดงออกมาในรูปความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่ โดย
 การใช้เส้น Lorenz Curve

การศึกษาพบว่า ค่า CI ของปี พ.ศ. 2527 (ตารางที่) และ
 2532 (ตารางที่) เท่ากับ 0.21 และ 0.16 แสดงว่า การกระจายตัวของพลเมืองใน
 เมือง (เทศบาลนครเชียงใหม่) มีแนวโน้มมากขึ้น)

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527-2532

ตำบล	พื้นที่		ร้อยละสะสม ของพื้นที่	ประชากร		ร้อยละสะสม ของประชากร	ค่า CI	ประชากร		ร้อยละสะสม ของประชากร	ค่า CI
	ตาราง กิโลเมตร	ร้อยละ		คน	ร้อยละ			คน	ร้อยละ		
ป่าแดด	0.512	1.27	1.27	1,369	0.89	0.87		1,512	0.91	0.91	
ป่าสาม	1.012	2.5	3.77	1,941	1.27	2.16		2,147	1.28	2.19	
หนองป่าครั่ง	0.857	2.13	5.9	1,962	1.28	3.44		2,227	1.33	3.52	
หนองตอช	1.676	4.17	10.07	3,594	2.35	5.79		5,490	3.28	6.8	
ท่าเสาอา	2.661	6.62	16.69	4,528	2.96	8.75		6,973	4.16	10.96	
ป่าตัน	4.276	10.63	27.32	5,448	3.55	12.3		7,395	4.41	15.37	
พระสิงห์	1.254	3.12	30.44	9,759	6.34	18.64	CI=0.21	9,865	5.88	21.25	CI=0.16
สุเทพ	6.232	15.5	45.5	10,227	6.66	25.3		11,733	7.0	28.25	
ตลาด	2.134	5.31	51.24	13,385	8.72	34.02		16,653	9.93	38.18	
ช้างพลาย	1.407	3.5	54.74	14,322	9.33	43.35		18,159	10.83	49.01	
ช้างเผือก	5.86	14.58	69.32	15,682	10.21	53.56		18,766	11.19	60.2	
ช้างควาน	2.728	6.78	76.1	20,365	13.26	66.82		19,434	11.59	71.76	
ศรีภูมิ	2.948	7.33	83.43	23,742	15.46	82.28		23,112	13.79	85.58	
วัดเกต	6.657	16.56	100.00	27,213	17.72	100.00		24,183	14.42	100.00	
เทศบาล นครเชียงใหม่	40.2		575.79	153,537		457.3				493.98	

ตารางที่ 4.3 การย้ายถิ่นเข้าและออกในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2527-2533

พ.ศ.	จำนวนคนย้ายเข้า			จำนวนคนย้ายออก		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
2527	9,419	8,705	18,124	14,837	13,346	28,183
2528	9,262	8,694	17,956	14,506	13,446	27,952
2529	10,374	7,913	20,807	13,135	14,235	29,064
2530	7,928	7,052	14,980	13,480	12,505	25,640
2531	8,023	7,560	16,583	13,480	12,213	25,693
2532	8,020	8,058	16,078	13,646	12,775	26,421
2533	9,136	8,588	17,724	13,923	13,128	27,051

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร สำนักปลัดเทศบาล

การคาดการณ์ประชากรในอนาคตโดยบริษัทที่ปรึกษา ได้นำแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองเข้าร่วมพิจารณาพร้อมกับอัตราการเจริญเติบโตประชากรในอดีตที่ผ่านมาด้วย กำหนดอัตราการเติบโตเฉลี่ย 2,74% ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราเดียวกันกับที่สำนักผังเมืองใช้ และยังได้มีรายละเอียดการคาดการณ์ประชากรรายตำบล โดยยอมให้มีอัตราเพิ่มค่าในบริเวณที่มีความหนาแน่นสูง จึงได้คาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคตของเทศบาลนครเชียงใหม่ว่า การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรนั้น มีสาเหตุหลักมาจากการย้ายถิ่น โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเก่า ซึ่งจากในช่วงปี พ.ศ. 2527-2544 มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.62 แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วนั้น เกิดขึ้นนอกเทศบาลเก่ามากกว่าในเขต และเมื่อพิจารณาจาก 2 ตำบลในเขตประมาณของพื้นที่บริเวณคูเมือง ได้แก่ ตำบลพระสิงห์ และศรีภูมิ ซึ่งเมื่อใช้สัดส่วนประชากรในตำบลศรีภูมิ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การคำนวณหาจำนวน

ประชากร คาดการณ์ในเขตพื้นที่บริเวณคูเมือง พบว่าในปี พ.ศ. 2544 จะมีประชากรรวม 43,800 คน (อยู่ในตำบลศรีภูมิประมาณ 31,600 คน และตำบลพระสิงห์ 12,200 คน) เพิ่มจากประชากรใน พ.ศ. 2527 ซึ่งมี 33,501 คน คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 1.71 ซึ่งมีค่านี้ออกกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยในเขตเทศบาลเก่าร้อยละ 1.85

สำหรับค่าความหนาแน่นประชากร ยังคงมีลักษณะเช่นเดิมคือ ความหนาแน่นสูงสุดอยู่ในย่านใจกลางเมือง ในเขตเทศบาลเก่า ยังคงมีความหนาแน่นสูงกว่าตำบลโดยรอบ ยกเว้น ตำบลช้างเผือก ที่มีความหนาแน่นสูงกว่าตำบลอื่น ๆ นอกเขตเทศบาลเก่า

โดยสรุปแล้ว กลุ่มตำบลแบ่งตามความหนาแน่นประชากร 4 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 มากกว่า 10,000 คน/กม.² มี 2 ตำบล คือ ตำบลช้างม้อย และตำบลศรีภูมิ
- กลุ่มที่ 2 6,001-10,000 คน/กม.² มี 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลพระสิงห์ หาดขยา ช้างเผือก และช้างคลาน ตามลำดับ
- กลุ่มที่ 3 2,500-6,000 คน/กม.² ประกอบด้วย ตำบลวัดเกตต์ และอีก 6 ตำบลนอกเขตเทศบาลเก่า ตามลำดับ ดังนี้ ต.ป่าแดด สุเทพ หนองป่าครั่ง หนองหอย ฟ้าฮ่าม และท่าศาลา
- กลุ่มที่ 4 น้อยกว่า 2,500 คน/กม.² ได้แก่ ตำบลป่าตันเพียงตำบลเดียว

ความหนาแน่นประชากรที่คาดการณ์ พ.ศ. 2544 ในเขตกำแพงเมืองชั้นในมีค่าถึงประมาณ 10,257 คน/ตารางกิโลเมตร ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยความหนาแน่นประชากรในเขตเทศบาลเก่าที่มีเพียง 8,286 คน/กม.² และสูงกว่าทุกตำบล ยกเว้นตำบลช้างม้อย

ตารางที่ 4.4 จำนวนประชากรรายตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2527-2533

ตำบล	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ประชากรในเขตเทศบาล		ความหนาแน่นประชากร พ.ศ. 2533 (คน/ตารางกิโลเมตร)
		พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2533	
1. วัดเกต	6.57	27,213	11,695	6,916
2. ศรีภูมิ	2.95	23,742	20,404	6,723
3. ช้างคลาน	3.63	20,365	24,408	6,723
4. หายยา	2.01	13,385	16,100	8,009
5. ช้างม่อฮ่อม	1.02	14,322	12,622	12,374
6. พระสิงห์	1.32	9,759	7,573	5,737
เขตเทศบาลเก่า	17.50	108,786	92,802	5,302
7. ช้างเผือก	4.07	15,682	18,470	4,538
8. ป่าตัน	6.56	5,448	11,434	1,742
9. หนองป่าครั่ง	1.06	1,962	2,086	1,967
10. หนองหอย	2.00	3,594	6,909	3,454
11. สุเทพ	5.55	10,227	7,786	1,402
12. ป่าแดด	0.79	1,364	1,553	1,965
13. ท่าศาลา	2.49	4,528	5,517	2,215
14. ฟ้าฮ่าม	1.07	1,941	2,197	2,053
รวมเขตใหม่	23.59	44,751	55,952	2,371
เขตเทศบาลใหม่	41.09	153,537	148,754	3,620

ที่มา : งานวิเคราะห์นโยบายและแผน กองวิชาการและแผนงาน

สรุปจำนวนประชากรในเขตเทศบาลใน พ.ศ. 2527 มีการกระจายตัวของประชากรอยู่หนาแน่นในบริเวณเขตเทศบาล โดยเฉพาะย่านศูนย์กลางของเมือง ได้แก่ ตำบลช้างม้อช และศรีภูมิ โดยในปี พ.ศ. 2544 ยังคงมีลักษณะการกระจายเช่นนี้ แม้ว่าในย่านศูนย์กลางจะมีอัตราการเติบโตต่ำ และมีแนวโน้มการขยายตัวของประชากรออกไปนอกเขตเทศบาลแก่มาขึ้น การกระจายตัวของประชากรในอนาคตจะเกิดขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะสาขารูปโภค

สำหรับในเขตพื้นที่บริเวณคูเมือง (ในเขตกำแพงเมืองชั้นใน) พบว่า มีจำนวนและความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง เพราะเป็นเขตเมืองเก่าที่มีพัฒนาการและอยู่ใกล้ย่านศูนย์กลางของเมือง การขยายตัวเพิ่มจำนวนประชากรคาดว่าจะเกิดขึ้นในเขตตำบลศรีภูมิมากกว่าตำบลพระสิงห์ ซึ่งมีลักษณะขยายตัวน้อย โดยมีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยต่อปีที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งต้องมีการควบคุมการเจริญเติบโตในเขตกำแพงเมืองชั้นใน แต่การขยายตัวในตำบลศรีภูมิจะเกิดขึ้นต่อที่ส่วนเหนือของตำบล นอกเขตกำแพงเมืองมากกว่าส่วนใต้ และพื้นที่ส่วนเหนือดังกล่าวยังมีพื้นที่ว่างเหลืออยู่มากกว่า นอกจากนี้การตัดถนนรัตนโกสินทร์ เข้าไปในพื้นที่ส่งผลให้เกิดการขยายตัวต่อไปอีกด้วย

4.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

โครงการทางเศรษฐกิจของจังหวัด จากการศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์จังหวัด (GROSS PROVINCIAL PRODUCT หรือ GPP.) ช่วงปี พ.ศ. 2524-2530 พบว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่มีฐานเศรษฐกิจหลักอยู่ที่สาขาการเกษตร และมีโครงสร้างการผลิตสาขาย่อยเช่นเดียวกับโครงสร้างของภาคคือ สาขาการบริการ สาขาปศุสัตว์ และสาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย ตามลำดับ

รองลงมาได้แก่ สาขาบริการ สาขาการค้าส่ง ค้าปลีก สาขาอุตสาหกรรม สาขาการคมนาคมและขนส่งตามลำดับ โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉพาะที่สำคัญถึงสรุปไว้ในตารางที่

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองนั้น มีฐานเศรษฐกิจหลักของเมืองเชียงใหม่อยู่ที่สาขาการค้าส่ง บริการและอุตสาหกรรม (กองวิจัย สำนักผังเมือง, 2531 : 45-58) ซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจระดับจังหวัดในสาขาการผลิตอันดับที่ 2, 3 และ 4 เพราะสาขาการเกษตรที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสูงเป็นอันดับที่ 1 นั้น เป็นการผลิตขั้นปฐมภูมิ พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม สำหรับการผลิตขั้นทุติยภูมิ และตติยภูมิ เป็นปัจจัยที่

กระตุ้นความเจริญทางเศรษฐกิจชุมชนเมือง โดยเฉพาะสาขาค้าปลีกและการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงไปถึงอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ทางด้านหัตถกรรม และมีผลต่อไปยังสาขาการค้าและบริการในบริเวณเมือง

กิจการค้าและบริการ เป็นสาขาที่มีบทบาทและความสำคัญต่อเศรษฐกิจของเมือง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนจะเห็นได้ว่า สถานประกอบการธุรกิจการค้าและบริการจะกระจุกตัวอยู่ในย่านการค้าและย่านชุมชนหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณริมถนนสายสำคัญต่าง ๆ ของเมือง เช่น ถนนท่าแพ ถนนช้างม้อย ถนนวิชยานนท์ ถนนเจริญเมือง ถนนโศภิตา ถนนช้างคลาน เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณสถานีรถไฟ สถานีขนส่ง โรงภาพยนตร์ และตลาดจะมีร้านค้าและบริการตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่านการค้าที่ใหญ่ที่สุดของเมืองส่วนใหญ่เป็นย่านการค้าดั้งเดิม ได้แก่ บริเวณถนนท่าแพ ถนนช้างม้อย และถนนวิชยานนท์ ย่านการค้าอื่น ๆ ที่รองลงมาได้แก่ บริเวณถนนโศภิตา บริเวณตลาดสมเพชร ตลาดประตูเชียงใหม่ ตลาดสันป่าข่อย ตลาดคันพยอม เป็นต้น

ลักษณะทั่วไปของกิจการค้าและบริการ บริเวณชุมชนเมืองเชียงใหม่ มีสถานประกอบการการค้าและบริการทั้งสิ้นประมาณ 5,321 แห่ง ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 5,243 แห่ง หรือร้อยละ 93.53 ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลช้างเผือก 78 แห่ง หรือร้อยละ 1.47 ประเภทของกิจการค้าและบริการส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารและเครื่องดื่ม 314 แห่ง หรือร้อยละ 15.30 รองลงมาได้แก่ ร้านอาหารของชำ 500 แห่ง หรือร้อยละ 9.37 ร้านเสริมสวย 436 แห่ง หรือร้อยละ 3.19

ตารางที่ 4.5 จำนวนและประเภทกิจการค้าและบริการในชุมชนเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

ที่	ประเภทกิจการค้าและบริการ	ชุมชนเมืองเชียงใหม่		
		เทศบาลนคร เชียงใหม่	สุวากิบาล ช้างเผือก	รวม
1	อาหารและเครื่องดื่ม	792	22	814
2	ของชำ	488	12	500
3	ของใช้เบ็ดเตล็ด	407	11	418
4	เสื้อผ้าสำเร็จรูป	177	-	177
5	ตัดเสื้อผ้า	351	1	352
6	เสริมสวย	435	1	436
7	อุปกรณ์การแต่งกายและเครื่องกีฬา	92	7	99
8	จำหน่ายรถยนต์ รถจักรยานยนต์และอะไหล่	274	2	276
9	ซ่อมจักรยานยนต์และอุปกรณ์ไฟฟ้า	376	2	378
10	จำหน่ายยาและรับรักษาโรค	125	1	126
11	จำหน่ายวัสดุ และอุปกรณ์ก่อสร้าง	228	-	228
12	จำหน่ายและรับซ่อมเฟอร์นิเจอร์	93	-	93
13	ทอง นาก เงิน และเครื่องประดับ	73	-	73
14	หนังสือและอุปกรณ์เครื่องเขียน	88	-	88
15	ถ่ายรูปและจำหน่ายอุปกรณ์การถ่ายรูป	56	3	59
16	จำหน่ายผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์การเกษตร	114	-	114
17	สถานบริการน้ำมัน แก๊ส	31	1	32
18	สถานบริการบันเทิง (คลับ บาร์ ออบอบนวด)	18	1	19

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ที่	ประเภทกิจการค้าและบริการ	ชุมชนเมืองเชียงใหม่		
		เทศบาลนคร เชียงใหม่	สมาชิกบาค ช้างเผือก	รวม
19	ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง	78	-	78
20	โรงแรม หอพัก และที่พักอื่น ๆ	340	5	345
21	โรงภาพยนตร์ 6	6	-	6
22	ธนาคารและสถาบันการเงิน	51	-	51
23	บริการขนส่งและการท่องเที่ยว	107	-	107
24	ทนายความ นายหน้า ตรวจบัญชี ประกันภัย	50	-	50
25	ขายและซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด แว่นตา นาฬิกา	59	1	60
26	เครื่องสิ่งพิมพ์	11	-	11
27	ทำป้ายโฆษณา	38	-	38
28	บริการซักอบรีด	78	-	78
29	ให้เช่าภาพยนตร์ วีดีโอ	50	1	51
30	สถานบริการต่าง ๆ	51	-	51
31	กิจการประเภทอื่น ๆ	56	7	63
	รวม	5,243	78	5,321

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ที่	ประเภทกิจการค้าและบริการ	ชุมชนเมืองเชียงใหม่		
		เทศบาลนคร เชียงใหม่	สุขาภิบาล ช้างเผือก	รวม
1	โรงกลึง อู่ซ่อมรถ ซาฮารากเก่า แก๊สรถยนต์ อัดฉีด	119	1	120
2	โรงพิมพ์	53	-	53
3	ร้านเฟอร์นิเจอร์ ไม้แกะสลัก ทำเบา	46	1	47
4	กันสาด วงกบ ตัดกระจก มุ้งลวด รางน้ำ	42	-	42
5	ก่อสร้าง ท่อน้ำ อิฐบล็อก คอนกรีต โฉง	15	1	16
6	ทำขนม ไอศกรีม	13	-	13
7	ซ่อมรถจักรยาน จักรยานยนต์ รถยนต์	19	-	19
8	เครื่องปั่นดินเผา เครื่องเขียน เครื่องเงิน	15	1	16
9	เสื้อผ้า รองเท้า ซ่อมผ้า ผ้าม่าน	7	1	8
10	ผลไม้คอง กระท่อมคอง น้ำปลา ค้ามะพร้าว	8	-	8
11	โรงสีข้าว	6	-	6
12	แหนม หมูฮอ ลูกชิ้น	10	-	10
13	น้ำดื่ม น้ำผลไม้	11	-	11
14	เจียรไนเพชร-พลอย ทำแหวน	3	-	3
15	ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว บะหมี่	4	-	4
16	โรงเรือ	2	-	2
17	ฟาร์มสัตว์ ค้าไก่สด ฆ่าไก่	2	-	2
18	ทำกรอบรูป กล้อง-ลิ่ง	2	-	2
19	เครื่องจักสาน สินค้าอนัตติ กระเป๋าคาดบ่า เมืองแกะสลัก	8	-	8

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ที่	ประเภทกิจการค้าและบริการ	ชุมชนเมืองเชียงใหม่		
		เทศบาลนคร เชียงใหม่	สภาภิบาล ช้างเผือก	รวม
20	โกดังขนส่ง	8	-	8
21	โรงงานไม้ท้าว	1	-	1
22	ท่าโลงศพ	1	-	1
23	ท่าเทียบเรือ	1	-	1
24	โรงงานพลาสติก	1	-	1
25	โรงงานยาสูบ	1	-	1
26	ท่าไปรษณีย์	1	-	1
27	โรงงานปั้นหุ่น	1	-	1
28	โรงงานประกอบเครื่องไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์	1	-	1
29	อุปกรณ์เหมืองแร่	1	-	1
30	ดอกไม้ประดับ	1	-	1
31	ท่าพรม	1	-	1
32	บริการรถรีด	1	-	1
33	ท่าครึ่ง	1	-	1
34	โรงงานใบชา	1	-	1
	รวม	407	5	412

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

อุตสาหกรรม ลักษณะทั่วไปของกิจการอุตสาหกรรมในบริเวณชุมชนเมืองเชียงใหม่ มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้นประมาณ 412 โรง ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรม โรงกลึงประมาณ 120 แห่ง หรือร้อยละ 29.13 รองลงมาเป็นโรงพิมพ์ 53 แห่ง หรือร้อยละ 12.86 โรงงาน ทำเฟอร์นิเจอร์ 47 แห่ง หรือร้อยละ 11.41 โรงงานทำกัณสาคร วงกบ 42 แห่ง หรือร้อยละ 10.19

4.3 สภาพทางสังคม

บริการทางสังคม (SOCIAL SERVICES) จะเป็นตัวชี้วัดถึงความสำคัญและความเจริญเติบโตของชุมชน โดยในชุมชนเมืองเชียงใหม่มีบริการทางสังคมเพียงพอในเกือบทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1) การศึกษา จังหวัดเชียงใหม่จัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคเหนือ สถานศึกษาส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในตัวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาในระดับสูง สถาบันการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวางที่สุด ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของ ตัวเมือง สถานศึกษาที่มีขอบเขตพื้นที่รองลงมาได้แก่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ โรงเรียนยุพราช วิทยาลัย โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ และโรงเรียนปริณส์รอยแยลวิทยาลัย เป็นต้น จากการศึกษา ตำแหน่งที่ตั้งของสถานศึกษาทั้งหมด พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในระดับการศึกษา สามัญจะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณใจกลางเมือง สถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่รอบนอก

กล่าวโดยสรุป จังหวัดเชียงใหม่มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 86 แห่ง เปิดสอน ตั้งแต่ระดับอนุบาล หรือก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 4,765 ไร่ 3 งาน 17 ตารางวา มีจำนวนนักเรียน นักศึกษา รวม 79,787 คน ห้องเรียน 2,357 ห้อง และจำนวนครู-อาจารย์ 4,373 คน

2) การแพทย์และสาธารณสุข สำหรับการให้บริการด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ในบริเวณเมืองเชียงใหม่ นับได้ว่ามีระดับการให้บริการด้านนี้สูงที่สุดในภาคเหนือ ประกอบด้วยโรงพยาบาลที่ทันสมัยขนาดใหญ่ มีอุปกรณ์สำหรับการตรวจรักษาที่ทันสมัย บุคลากรทางการแพทย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน

ปัจจุบันมีโรงพยาบาลทั้งของรัฐบาลและเอกชน 9 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุข ด้านต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข 4 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาล นครเชียงใหม่ 6 แห่ง และสถานีอนามัยตำบลข้างเขื่อน รวมเนื้อที่ทั้งหมด 572 ไร่ 2 งาน 66 ตารางวา มีจำนวนแพทย์ 483 คน พยาบาล 1,181 คน และเตียงคนไข้ 3,057 คน

เนื่องจากเมืองเชียงใหม่เป็นที่ตั้งของสถานบริการด้านสาธารณสุขหลายระดับทั้ง
ของรัฐบาลและเอกชน จึงมีคลินิกจำนวนมากเกิดขึ้นตามไปด้วย ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการ
นอกเวลาราชการ ถึงแม้ว่าจะต้องเสียค่าบริการที่สูงกว่าการบริการของรัฐ แต่ก็อำนวยความสะดวก
สะดวกแก่ประชาชน

ตารางที่ 4.6 สถานศึกษาในเมืองเชียงใหม่ จำแนกตามสังกัด พ.ศ. 2531

สังกัด	สถานศึกษา	จำนวน ห้องเรียน	นักเรียน นักศึกษา	ครู อาจารย์
เทศบาลนคร เชียงใหม่	83	2,220	75,605	4,116
1. กรมสามัญศึกษา	8	325	9,558	826
- กองการมัธยมศึกษา	5	274	9,040	760
- กองการศึกษาพิเศษ	3	51	518	66
2. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ	8	90	2,306	138
3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน	50	1,121	44,669	1,795
- สายสามัญ	41	920	37,836	1,462
- อาชีวศึกษา	9	201	6,833	333
4. กรมศิลปากร	1	50	600	56
5. กรมพลศึกษา	1	10	251	25
6. กรมการฝึกหัดครู	1	45	593	50
7. กรมอาชีวศึกษา	1	90	2,663	109
8. เทศบาลนคร เชียงใหม่	11	117	3,687	203
9. ทบวงมหาวิทยาลัย	1	360	10,775	850
- รัฐบาล	1	360	10,775	850
10. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1	12	503	64
สภากีฬาสีช้างเผือก	3	137	4,182	262
11. สำนักงานการประถมศึกษา	2	21	480	31
12. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา	1	106	3,710	231
รวม	86	2,357	79,787	4,878

ตารางที่ 4.7 สักานพยาบาลของรัฐและเอกชนในเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2531

สถานพยาบาล	เนื้อที่ (ไร่-งาน-ตร.วา)	บุคลากรทางการแพทย์			อื่น ๆ	จำนวน คนไข้
		แพทย์	พยาบาล	ผู้ช่วย พยาบาล		
1. โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่	230 - 0 - 0	391	620	773	2,130	1,500
2. โรงพยาบาลสวนปรุง	68 - 3 - 43	6	130	61	47	660
3. โรงพยาบาลประสาท	12 - 0 - 00	5	39	37	36	100
4. โรงพยาบาลเทศบาล	0 - 1 - 70	3	5	8	10	30
5. ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 5	27 - 0 - 28	10	70	180	1	180
6. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	11 - 0 - 00	4	41	4	79	-
7. ศูนย์วิวัฒน์ เขต 10	6 - 0 - 99	4	8	11	54	-
8. ศูนย์มาเลเรีย เขต 2	รวมกับบริเวณอื่น	5	-	3	10	-
9. ศูนย์ทันตสาธารณสุข เขต 5	รวมกับบริเวณอื่น	7	-	3	225	-
10. ศูนย์บริการสาธารณสุขท่าเสา	1 - 0 - 00	-	1	2	2	-
11. ศูนย์บริการสาธารณสุขบ้านเด่น	1 - 0 - 00	-	1	2	2	-
12. ศูนย์บริการสาธารณสุขข้างตลาด	1 - 0 - 00	1	2	2	2	-
13. ศูนย์บริการสาธารณสุข ประตูเชียงใหม่	1 - 0 - 00	-	1	2	2	-
14. ศูนย์บริการสาธารณสุขข้างเฟือก	1 - 0 - 00	-	1	2	-	-
15. ศูนย์บริการสาธารณสุขป่าตัน	1 - 0 - 00	-	1	2	-	-
16. สภานอนามัยตำบลข้างเฟือก	3 - 0 - 00	-	-	-	2	-
รวมสถานพยาบาลของรัฐบาล	464 - 2 - 40	436	915	1,081	2,705	2,470

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

สถานพยาบาล	เลขที่ (ไร่-งาน-ตร.วา)	บุคลากรทางการแพทย์			อื่น ๆ	จำนวน คนไข้
		แพทย์	พยาบาล	ผู้ช่วย พยาบาล		
1. โรงพยาบาลแมคคอร์มิค	75 - 3 - 99	27	155	187	186	350
2. โรงพยาบาลเสียมภักดี	5 - 0 - 27	4	12	22	15	32
3. โรงพยาบาลลานนา	10 - 0 - 00	10	64	19	256	125
4. โรงพยาบาลจินตาสিংหนนคร	15 - 0 - 00	4	30	52	102	60
5. โรงพยาบาลรวมแพทย์	2 - 0 - 00	2	5	5	4	20
รวมสถานพยาบาลเอกชน	108 - 0 - 26	47	226	285	563	587
รวม	572 - 2 - 66	483	1,181	1,366	3,268	3,057

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

3) ตลาด ในบริเวณเมืองเชียงใหม่มีตลาดทั้งหมด 21 แห่ง มีทั้งตลาดสด ตลาดอาหารสำเร็จรูป และตลาดโต้รุ่ง เวลาที่เปิดขายมีทั้งตลอดวันและเป็นบางเวลา ขนาดของตลาดมีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ตลาดขนาดใหญ่มักตั้งอยู่กลางเมือง เช่น ตลาด วโรรส ตลาดสันป่าข่อย เป็นต้น ส่วนตลาดขนาดเล็กกระจายตัวอยู่ตามชุมชนรอบนอก เช่น ตลาด หนองหอย ตลาดโชตนา ตลาดสุเทพ เป็นต้น

4.5 สภาพการบริการโครงสร้างพื้นฐาน

1) การไฟฟ้า แหล่งผลิตและกำลังผลิตไฟฟ้าที่ใช้ในระดับจังหวัดเชียงใหม่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้รับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ มาจำหน่ายเท่านั้น

ระบบการจำหน่ายกระแสไฟฟ้ามี 2 ระบบ คือ ระบบเฟส 2 สาย 11 เควี หรือ 22 เควี/230 โวลท์ และระบบ 3 เฟส 4 สาย 11 เควี หรือ 22 เควี/400/230 โวลท์

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าและจำนวนกระแสไฟฟ้าที่ใช้

อำเภอ	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า	จำนวนกระแสไฟฟ้าที่ใช้
1. เมืองเชียงใหม่	54,930	290,860,891
2. สาราภี	10,718	13,729,382
3. สันกำแพง	18,124	19,297,029
4. คอชสะแก	12,070	11,979,633
รวม	95,842	335,866,955

ที่มา :

- 2) การประปา แหล่งผลิตน้ำของกรมประปาเชียงใหม่มี 3 จุดคือ
- โรงกรองน้ำวังสิงห์คำ ตั้งอยู่ที่ถนนวังสิงห์คำ มีกำลังผลิต 300 ลบ.ม./ชม.
 - โรงกรองน้ำป่าตัน ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าตัน ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ (เชียงใหม่-ลำปาง) มีกำลังผลิต 660 ลบ.ม./ชม.
 - โรงกรองน้ำอุโมงค์ ตั้งอยู่ที่ตำบลสุเทพถนนคลองหลังประทาน (โครงการแม่แตง) มีกำลังผลิต 1,200 ลบ.ม./ชม.

ระบบการจ่ายน้ำนี้จ่ายน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำ โดยติดตั้งมาตรวัดน้ำ หน่วยน้ำคิดเป็นลูกบาศก์เมตร (1,000 ลิตร) โดยจ่ายน้ำภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้งหมด

3) ไปรษณีย์โทรเลข การติดต่อสื่อสารที่มีช่างงานกระจายออกไปครอบคลุมทั่วทุกอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ไปรษณีย์โทรเลขซึ่งได้มีการให้บริการด้านการเปิดที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำทุกอำเภอ และยังมีให้บริการด้านสื่อสารโทรคมนาคมอื่น ๆ เช่น บริการโทรศัพท์สาธารณะ บริการโทรภาพสาธารณะ บริการวิทยุเฉพาะกิจ เป็นต้น

ตารางที่ 4.9 แสดงการให้บริการของการไปรษณีย์โทรเลขเชียงใหม่

อำเภอ	ชนิดของบริการ			
	птจ.	птผ.	птค.	ปณช.
1. เมืองเชียงใหม่	1	9	-	9
2. เชียงดาว	1	-	-	8
3. จอมทอง	1	-	-	4
4. คอยสະเก็ด	1	-	-	4
5. ฟาง	2	-	-	7
6. หางดง	2	-	-	2
7. ฮอด	1	-	-	5

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

อำเภอ	ชนิดของบริการ			
	ปกจ.	ปกฝ.	ปกค.	ปฉช.
8. แม่แจ่ม	1	-	-	6
9. แม่ริ้ว	1	-	-	2
10. แม่แตง	1	-	-	9
11. อมก๋อย	1	-	-	4
12. พร้าว	1	-	-	5
13. สะเมิง	1	-	-	7
14. สันกำแพง	1	1	-	8
15. สันป่าตอง	1	-	-	-
16. สันทราย	2	-	-	-
17. สารภี	1	-	-	-
18. แม่อาฮ	1	-	-	-
19. ลอยเต๋	1	-	-	5
20. กิ่งอำเภอเวียงแหง	1	-	-	-
รวม	24	10	-	86

ที่มา :

หมายเหตุ : ปกจ. = ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรับ-จ่าย

ปกฝ. = ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรับฝาก

ปกค. = ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรถยนต์เคลื่อนที่

ปฉช. = ที่ทำการไปรษณีย์ศูนย์สุดเขตชั้นรับจ่าย-รับฝาก

ปกง. = ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขรับ-ฝาก

4) การบริการ จังหวัดเชียงใหม่มีชมสวายนารั้งถึง 8 แห่ง คือ

- ที่ทำการชมสวายนารั้งจังหวัดเชียงใหม่ 1, 2, 3
 - ที่ทำการชมสวายนารั้งที่ลำกาแพง ลี้ยป่าของ วอมนอง สารภีและอมรัป
- โดยที่ทำการชมสวายนารั้งถึง 8 แห่งนี้ สามารถให้บริการด้านนารั้งที่ทั้งภายในจังหวัดและทางไกลติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่น ๆ โดยตรง

5) การระบายน้ำ ระบบระบายน้ำที่ขึ้นอยู่กับเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นระบบที่

รวมกล่าวคือระบบที่ใช้ระบายน้ำเสียและน้ำฝนร่วมกัน ระบบระบายน้ำประกอบด้วยท่อระบายน้ำวางระบายน้ำ คูคลอง ลำเหมือง คูเมืองคลอง และแม่น้ำ น้ำเสียจะไหลลงสู่ระบบดังกล่าวโดยผ่านระบบบำบัดน้ำเสีย ยกเว้นในบางพื้นที่คือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย (สวนดอก) ซึ่งน้ำเสียจะผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนระบายสู่ทางระบายน้ำสาธารณะข้างมหาวิทยาลัย พื้นที่ในเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่มีระบบระบายน้ำเสีย น้ำฝนและน้ำเสียจะไหลลงสู่พื้นที่ข้างเคียงที่มีระบบต่ำกว่า ตัวเมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงในเขตคูเมืองและย่านการค้าจะมีท่อระบายน้ำสายหลัก (MAIN DRAINS) ซึ่งอยู่สองฟากถนนสายหลัก ส่วนท่อระบายน้ำสายย่อยซึ่งรับน้ำจากอาคารบ้านเรือนมายังท่อระบายน้ำสายหลักยังไม่สมบูรณ์ สำหรับตัวเมืองทางฝั่งตะวันออกมีท่อระบายน้ำอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่อยู่ริมถนนกั้วนารัฐ ถนนเจริญเมืองและถนนบำรุงราษฎร์เท่านั้น

6) การบำบัดน้ำเสีย น้ำเสียส่วนใหญ่ในเขตเมืองเชียงใหม่จะเป็นน้ำเสียจากบ้านเรือน

ที่พักอาศัยของชุมชน โดยน้ำเสียจากอุตสาหกรรมมีน้อยมากเพราะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และเป็นอุตสาหกรรมประเภทอาหารเสียส่วนใหญ่ การบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นการบำบัดน้ำเสีย และโรงพยาบาลบางแห่ง เช่น ที่โรงพยาบาลแมดคอมมิค และมีการบำบัดน้ำเสียอีกหนึ่งแห่งคือ โรงบำบัดน้ำเสียของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตั้งอยู่บริเวณใกล้โรงพยาบาลมหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันบำบัดน้ำเสียในเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และน้ำเสียจากโรงพยาบาลสวนดอก ปริมาณวันละประมาณ 6,300 ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นประมาณน้ำเสียราวร้อยละ 25 ของน้ำเสียทั้งชุมชนเมืองเชียงใหม่ และคิดเป็นพื้นที่บำบัดน้ำเสียราวร้อยละ 7.5 ของพื้นที่ในเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้งหมด

7) การจัดเก็บขยะมูลฝอย จากการคาดการณ์ของงานรักษาความสะอาด กอง

สาธารณสุข เทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าขยะจริงที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2531-2535 จะเห็นได้ว่าพื้นที่เมืองทั้งหมดผลิตขยะวันละ 811.32 ลบ.ม³/วัน เทศบาลมีขีดความสามารถจัดเก็บได้สูงสุดวันละ 641 ลบ.ม³/วัน การจัดเก็บขยะมูลฝอยจากส่วนอื่น ๆ วันละ 100

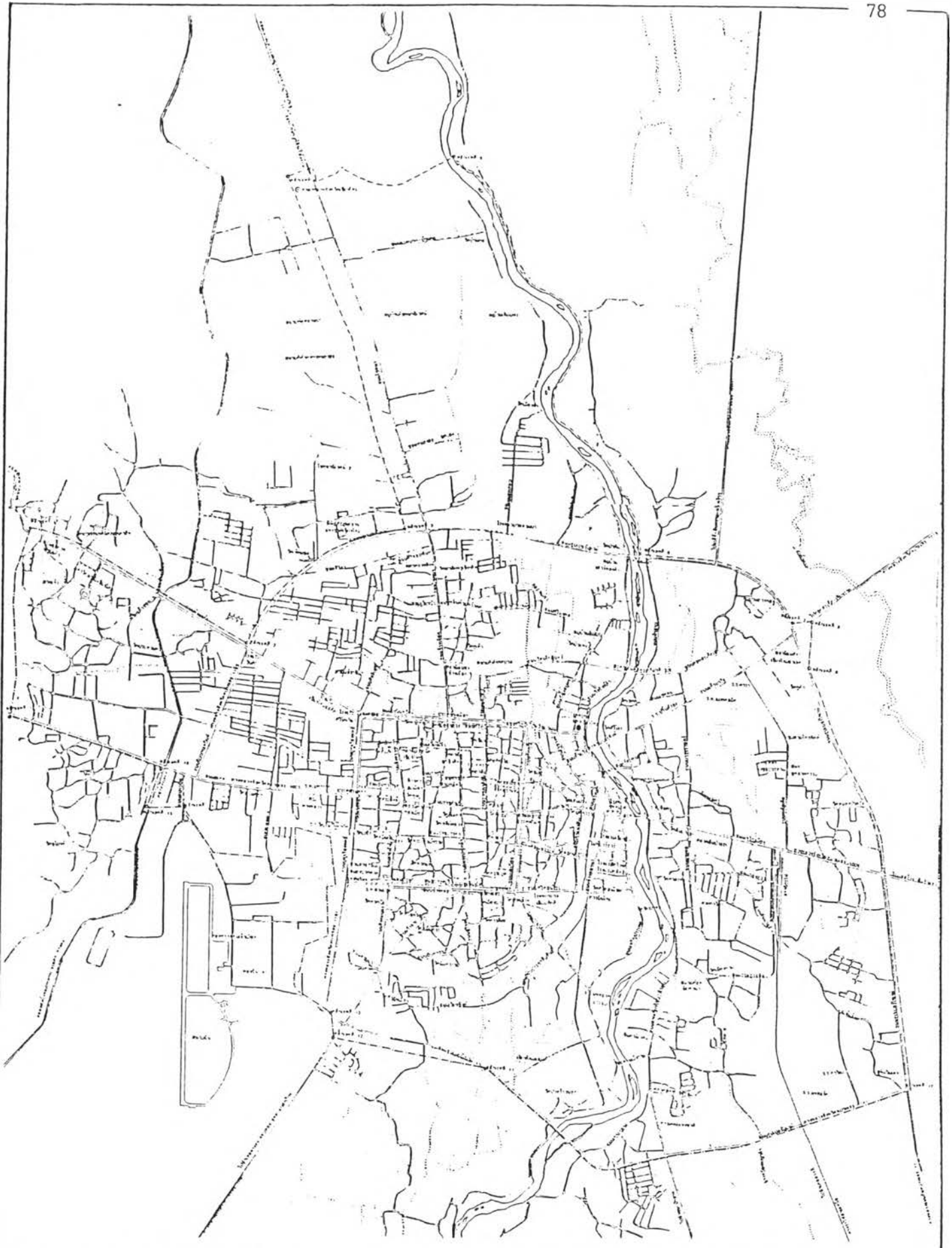
ลบ.ม³/วัน สุขาภิบาลข้างเผือก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จัดเก็บได้ร่วมวันละ 741 ลบ.ม³/วัน
 ขยะทั้งหมด 811.32 จัดเก็บได้ 741 ขยะตกค้างในพื้นที่เมืองเชียงใหม่วันละ 70.32 ลบ.ม³
 เดือนละ 2,100 ลบ.ม³ ปีละ 75๕,000 ลบ.ม³ จึงถือว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องรับจัดการ
 คือขยายการให้บริการจัดเก็บขยะให้มีประสิทธิภาพ

การจำแนกพื้นที่ให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยเมืองเชียงใหม่ สามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ พื้นที่อยู่ในเขตการให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยเมือง ได้แก่ พื้นที่ในแขวงต่าง ๆ ทั้ง 4 แขวงและพื้นที่อื่น ๆ คือสุขาภิบาลข้างเผือกกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2 พื้นที่ที่ไม่ได้รับบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยคือพื้นที่อยู่นอกเหนือเขต ดังกล่าว

ก. พื้นที่ได้รับการจัดเก็บขยะ พื้นที่ได้รับการจัดเก็บขยะได้แก่พื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่และสุขาภิบาลตำบลข้างเผือก ซึ่งพื้นที่จริง ๆ ที่ได้รับการจะเป็นพื้นที่ริมถนนสายหลักและตรอกซอยที่อยู่ใกล้ถนนเท่านั้น แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

- 1) พื้นที่ได้รับการจัดเก็บขยะจริง พื้นที่ตอนนี้อยู่ในใจกลางเมืองและบริเวณริมถนนสายหลัก ๆ ของพื้นที่
- 2) พื้นที่ได้รับการจัดเก็บขยะไม่ทั่วถึง แต่อยู่ในเขตได้รับการจัดเก็บขยะของเมือง พื้นที่ตอนนี้อยู่ของถนนที่เป็นตรอกซอยเล็ก ๆ ยังไม่ได้รับการทั่วถึงและตกค้างจนต้องนำไปเอาไว้ริมถนนตอนนี้อยู่ อีกมาก

ข. พื้นที่ไม่ได้รับการจัดเก็บขยะมูลฝอย พื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ส่วนที่ 4 จะต้องทำการจัดเก็บขนย้ายหรือทำลายเอง ได้แก่พื้นที่แถบตำบลรอบนอกเขตเทศบาล ตำบลข้างเคียน-อุโมงค์ และชานเมืองอื่น ๆ

แสดง: เส้นทางคมนาคมเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

สัญลักษณ์:
 - - - - - เขตเทศบาล
 = = = = = ทางหลวง ถนน
 <-----> ทางรถไฟ
 ~~~~~ ลำคลอง เหมือง

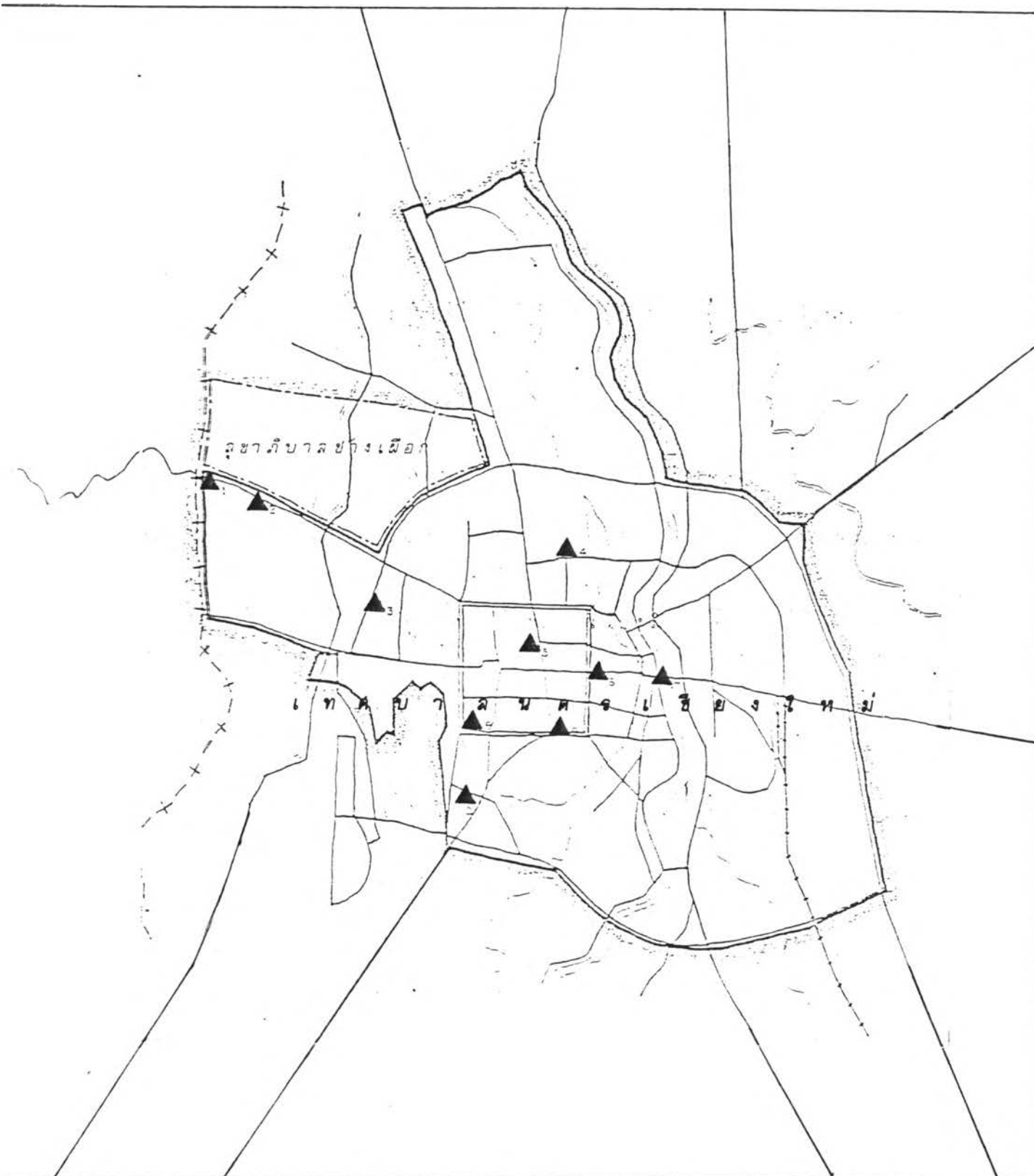

แผนที่

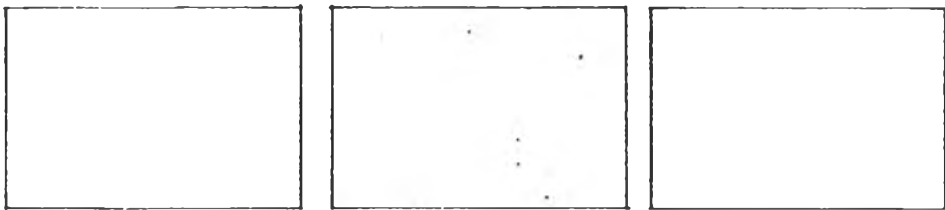
มาตราส่วน 1 : ๐๐๐

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

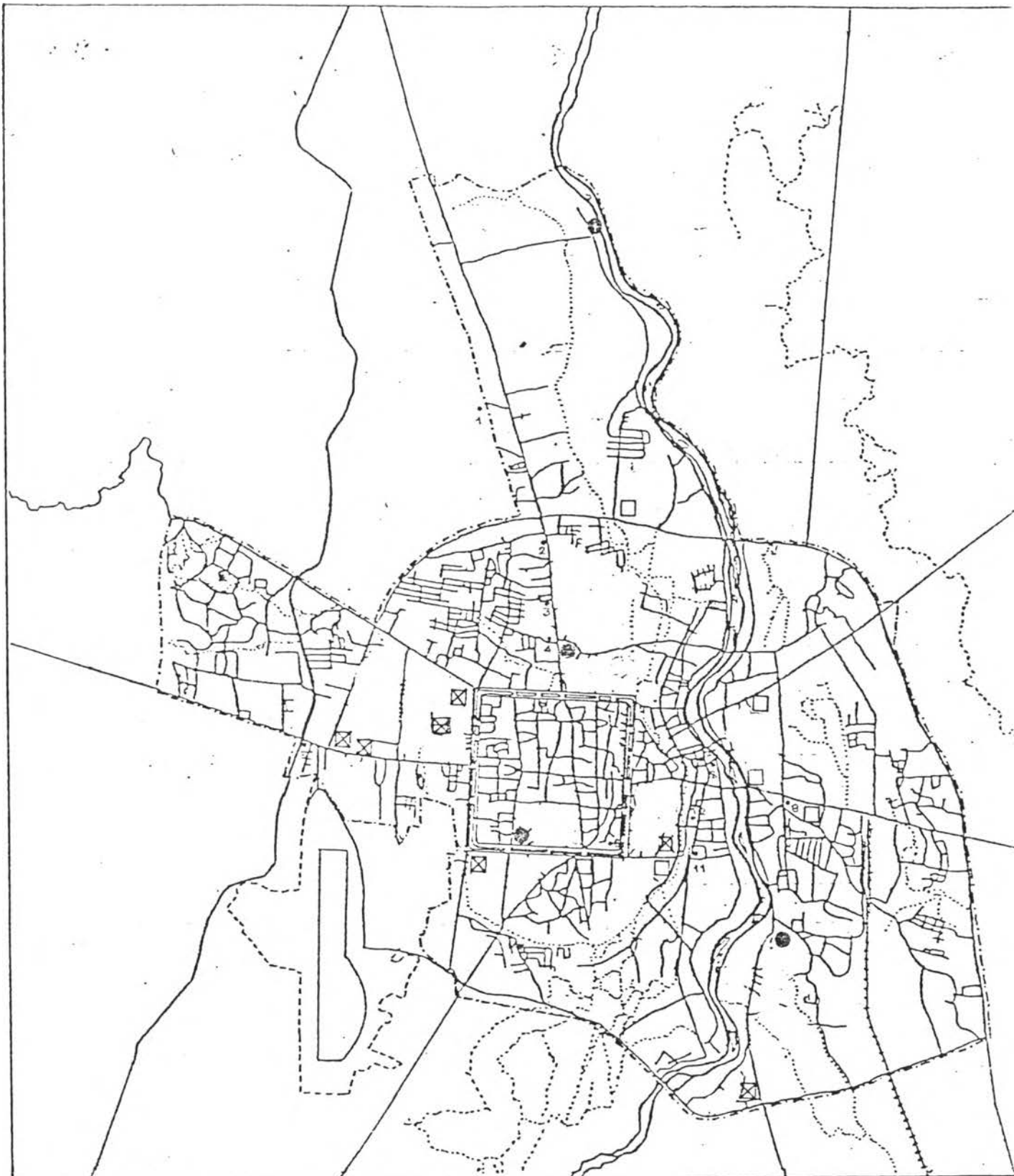
ที่มา: เทศบาลนครเชียงใหม่

แสดง: ส่วนล่าธารณะ ส่วนมกีฬา ที่โฉงเพือการพักผ่อน	
สัญลักษณ์: ▲ ส่วนล่าธารณะ ส่วนมกีฬา ที่โฉงเพือการพักผ่อน	มาตราส่วน
การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง	แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง

แผนที่ทางอากาศแบบการวัดที่สืบเนื่องจากการบรรณานุกรมในพื้นที่เขตเมืองนนทบุรี			
แผ่น		ที่	
มาตราส่วน	1 : 200,000	แนวที่	2.1

แสดง: ที่ตั้งของ วัดถ่านปริ การค้าผ่านลำธารนครสุโขทัย

สัญลักษณ์:

- ศูนย์บริการการถ่านนครสุโขทัย
- ☒ วัดถ่านปริ
- วัดถ่านปริ

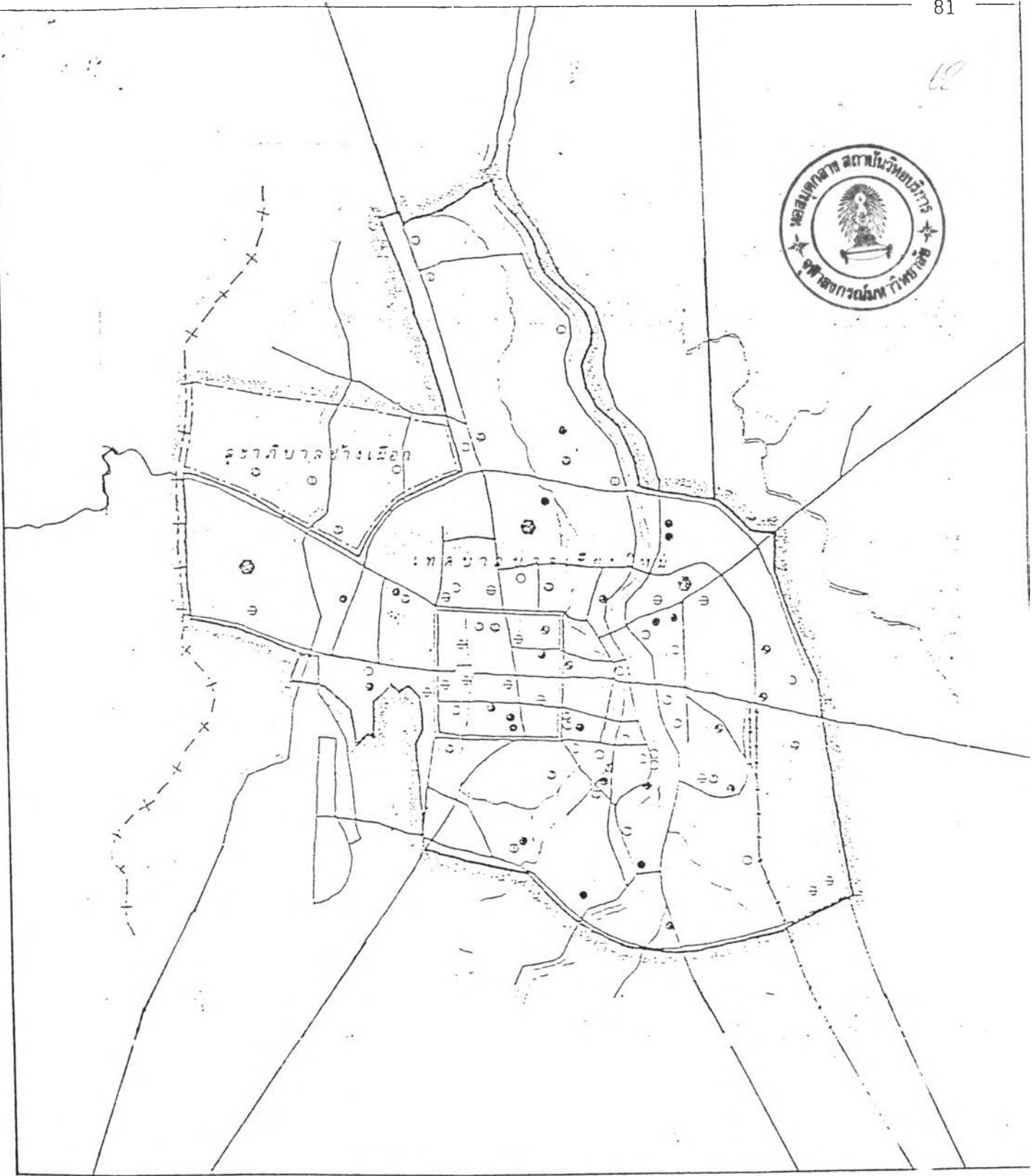
มาตราส่วน

แผนที่

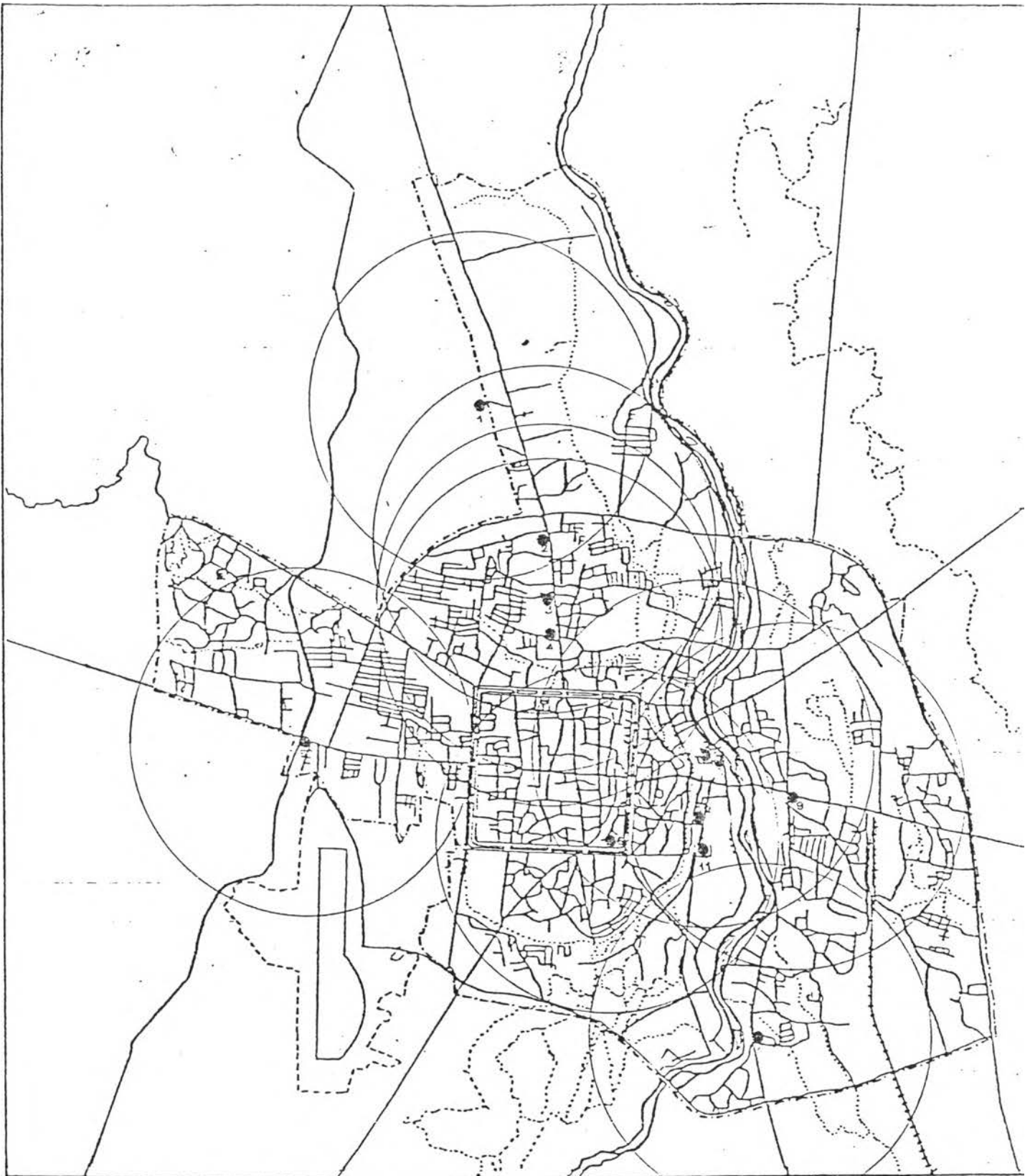
ที่มา: สำนักผังเมือง

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเข็ญ ไทม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

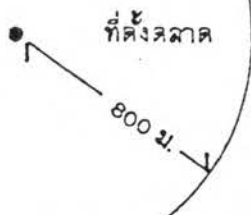
แสดง: ที่ตั้งของสถานศึกษา	บ. ๖๖								
สัญลักษณ์: <table border="1" data-bbox="294 1832 1036 2066"> <tr> <td>● อนุบาล</td> <td>○ ประถม</td> </tr> <tr> <td>⊙ มัธยม</td> <td>○ อนุบาล ประถม มัธยม</td> </tr> <tr> <td>⊙ อนุบาล ประถม</td> <td>⊙ ประถม มัธยม</td> </tr> <tr> <td>⊙ อาชีว</td> <td>⊙ อุดมศึกษา</td> </tr> </table>	● อนุบาล	○ ประถม	⊙ มัธยม	○ อนุบาล ประถม มัธยม	⊙ อนุบาล ประถม	⊙ ประถม มัธยม	⊙ อาชีว	⊙ อุดมศึกษา	มาตราส่วน 1: 125,000 แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง
● อนุบาล	○ ประถม								
⊙ มัธยม	○ อนุบาล ประถม มัธยม								
⊙ อนุบาล ประถม	⊙ ประถม มัธยม								
⊙ อาชีว	⊙ อุดมศึกษา								
การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง									

แสดง:

ตำแหน่งที่ตั้งตลาดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

สัญลักษณ์:

มาตราส่วน

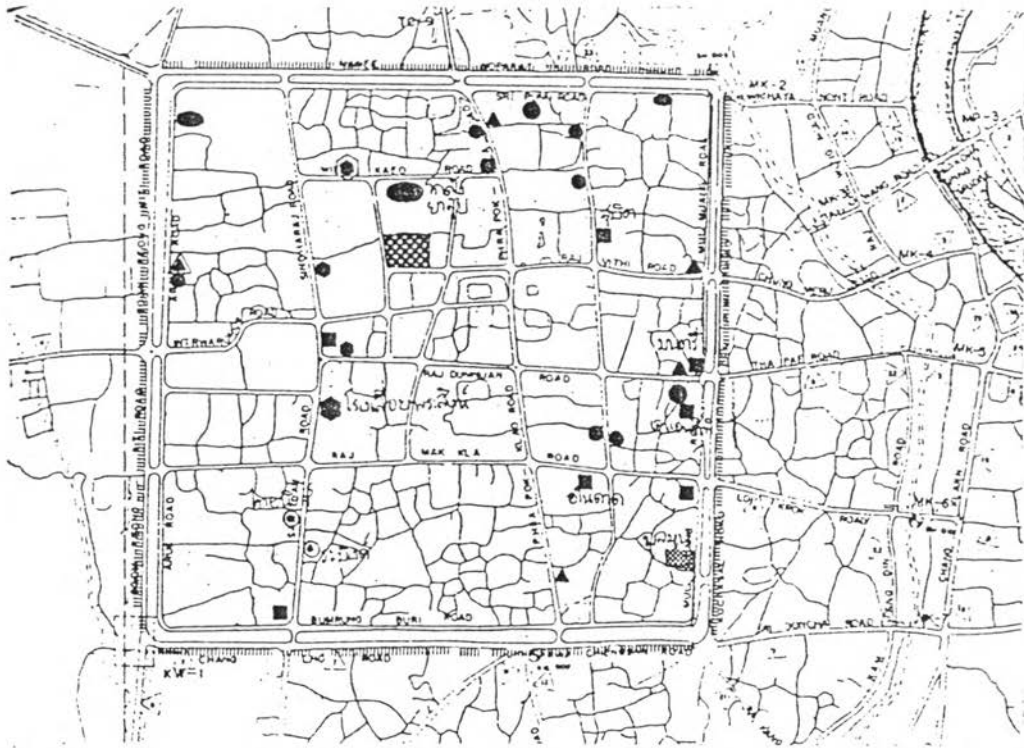
แผนที่

ที่มา: สำนักผังเมือง

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แสดง: ประเภทกิจกรรมที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ	
สัญลักษณ์: ▣ เรือนจำ ▣ โน้ตคลับ ■ โรงแรม ▲ บัมกัช ▲ บัมน้ำมัน ○ โรงพิมพ์ขนาดใหญ่ ● โกดังเก็บสินค้า ● โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ● โรงเรียน ● ตู้ซ่อมรถ, ทำเหล็กตัด	มาตราส่วน แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง

แสดง: ทิศทางการไหลของการระบายน้ำเมืองเชียงใหม่

สัญลักษณ์:

← ทิศทางการไหลของน้ำทิ้ง - ผ่านเมือง

ม.
๐ ๑

มาตราส่วน

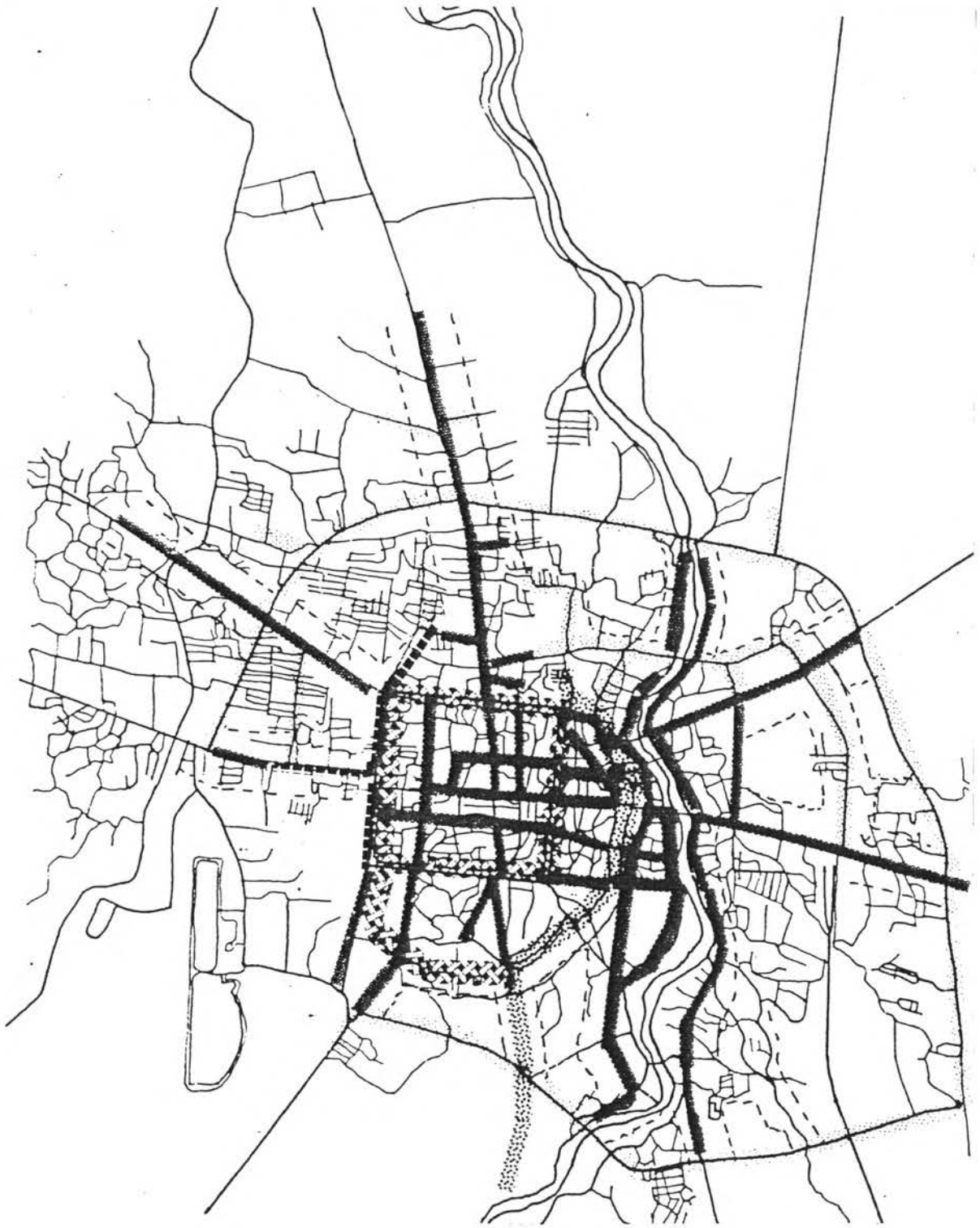
↑ 250 500 1000 เมตร

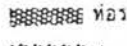

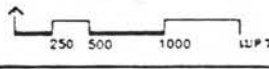
แผนที่

ที่มา: สำนักผังเมือง

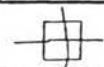
การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

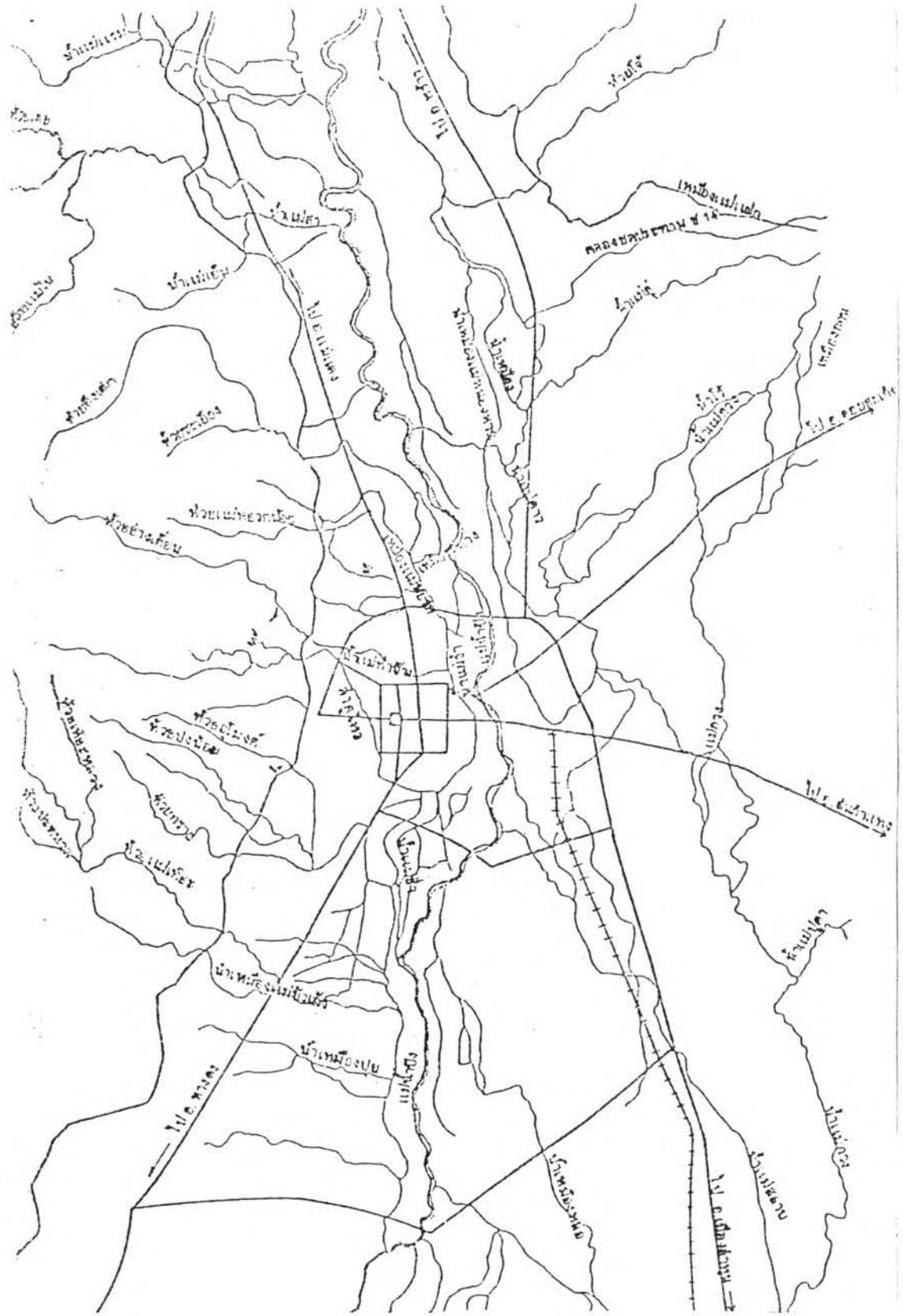

แสดง: โครงข่ายระบบเส้นท่อระบายน้ำเมืองเชียงใหม่	
สัญลักษณ์: - คูคิน - ท่อระบายน้ำใต้ถนน - ท่อรวมคิกน้ำดิบ (BOX CONVERT) - คูคอนกรีต - ท่อเปิดมีฝาปิด - พื้นที่ได้รับการระบายน้ำตามนั้น - พื้นที่ได้รับการบริการระบายน้ำตามต่าง - พื้นที่ได้รับการระบายน้ำเฉพาะเส้นทางสายหลัก ที่มา: เทศบาลนครเชียงใหม่	มาตราส่วน แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

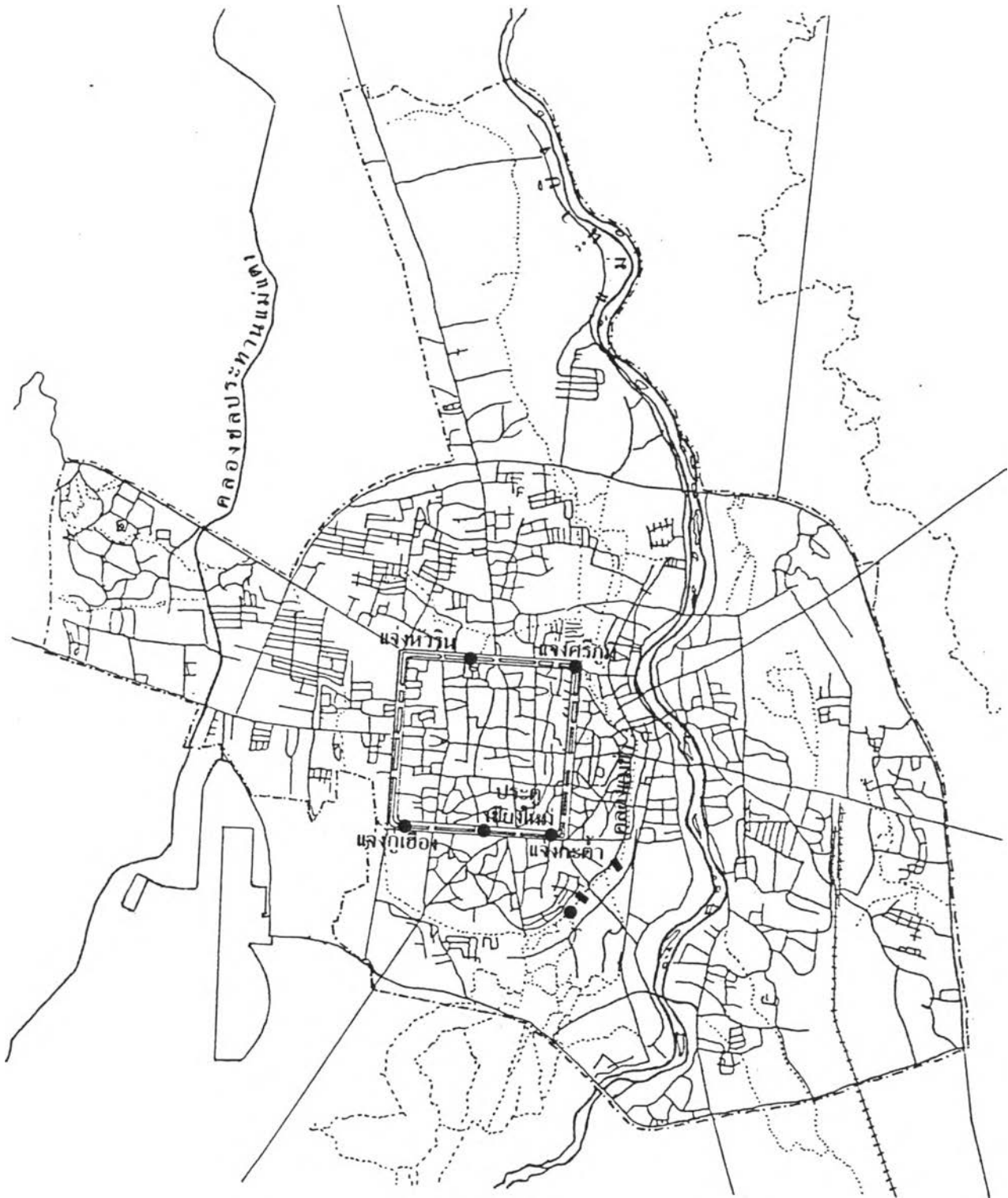

แสดง: แหล่งน้ำสาขาต่างๆในเขตจังหวัดเชียงใหม่

แผนที่

ที่มา:

แสดง: จุดที่ระบายน้ำออกจากคูเมือง

สัญลักษณ์:

- จุดระบายน้ำออกจากคูเมือง
- ฝายทดน้ำ

น.

มาตราส่วน

แผนที่

ที่มา:

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในระดัเมือง จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2522 มาตรการส่วน 1:10,000 มีลักษณะชุมชนในอดีตเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ แต่ก็ยังมีพื้นที่ว่างที่ทำการถมเพื่อเตรียมสร้างเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งแต่ก่อนจะมีอยู่เบาบางตามสองฝั่งข้างของถนน มีความหนาแน่นของบ้านเรือนนั้นยังไม่มากนัก แต่บ้านจัดสรรจะมีการปลูกสร้างซึ่คิดค่อกันไปเรื่อย ๆ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่จะยังอยู่กระจายห่างกัน

ส่วนเส้นทางการคมนาคมหลักในพื้นที่ชุมชนก็จะเป็นถนน เนื่องจากแม้จะมีคลองแม่ข่าไหลผ่านแต่ไม่สามารถใช้ในการคมนาคมได้ ถนนสายหลักของพื้นที่คือ ถนนที่จะไปอำเภอฮอด และถนนทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1141 โดยมีซอยย่อย ๆ แยกกระจายตามถนนหลักทั้งสองเข้าไปสู่พื้นที่ที่อยู่อาศัยจะเกิดขึ้นตามแนวถนนไปโดยตลอด

จากแผนที่ใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2530 การใช้ที่ดินแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์กันอยู่ ดังนี้ (วารพงษ์ นิลศิริ : 2532) 377-38)

ผ่านศูนย์กลางการค้าของเมือง (CENTRAL BUSINESS DISTRICT หรือ C.B.D.) จะเกาะตัวอยู่บนพื้นที่หน้าเมือง บริเวณตั้งแต่กำแพงเมืองขึ้นไปในทิศทางตะวันออกไปจนจรดริมฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นย่านการค้าที่ขยายตัวต่อเนื่องจากอดีต ย่านการค้านี้แบ่งตามลักษณะการใช้งาน (FUNCTION) และการให้บริการ (SERVICE) ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ย่านการค้าเก่าได้แก่บริเวณตลาดวโรรส ตลาดสันป่าข่อย ร้านค้าริมถนนข้างมอญและถนนวิชัยานนท์ มีประโยชน์ใช้สอยและการให้บริการแก่ชุมชนด้านการค้าบริการสินค้าประจำวันที่เป็นต่อการดำรงชีวิต ส่วนย่านการค้าใหม่ ได้แก่ ร้านค้าบริเวณถนนท่าแพซึ่งเป็นย่านการค้าที่มีมาต่อติดแต่มีการเปลี่ยนแปลงกรรมมาให้บริการด้านการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเพราะเป็นถนนหลักที่นักท่องเที่ยวเข้าสู่เมืองเก่าทางประตูท่าแพ และบริเวณถนนข้างตลาดมีกิจกรรมการค้าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ห้างสรรพสินค้า บริการนำเที่ยว บริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ฯลฯ โดยมีศูนย์กลางของย่านอยู่บนบริเวณกลุ่มโรงแรม และตลาดสินค้าพื้นเมือง

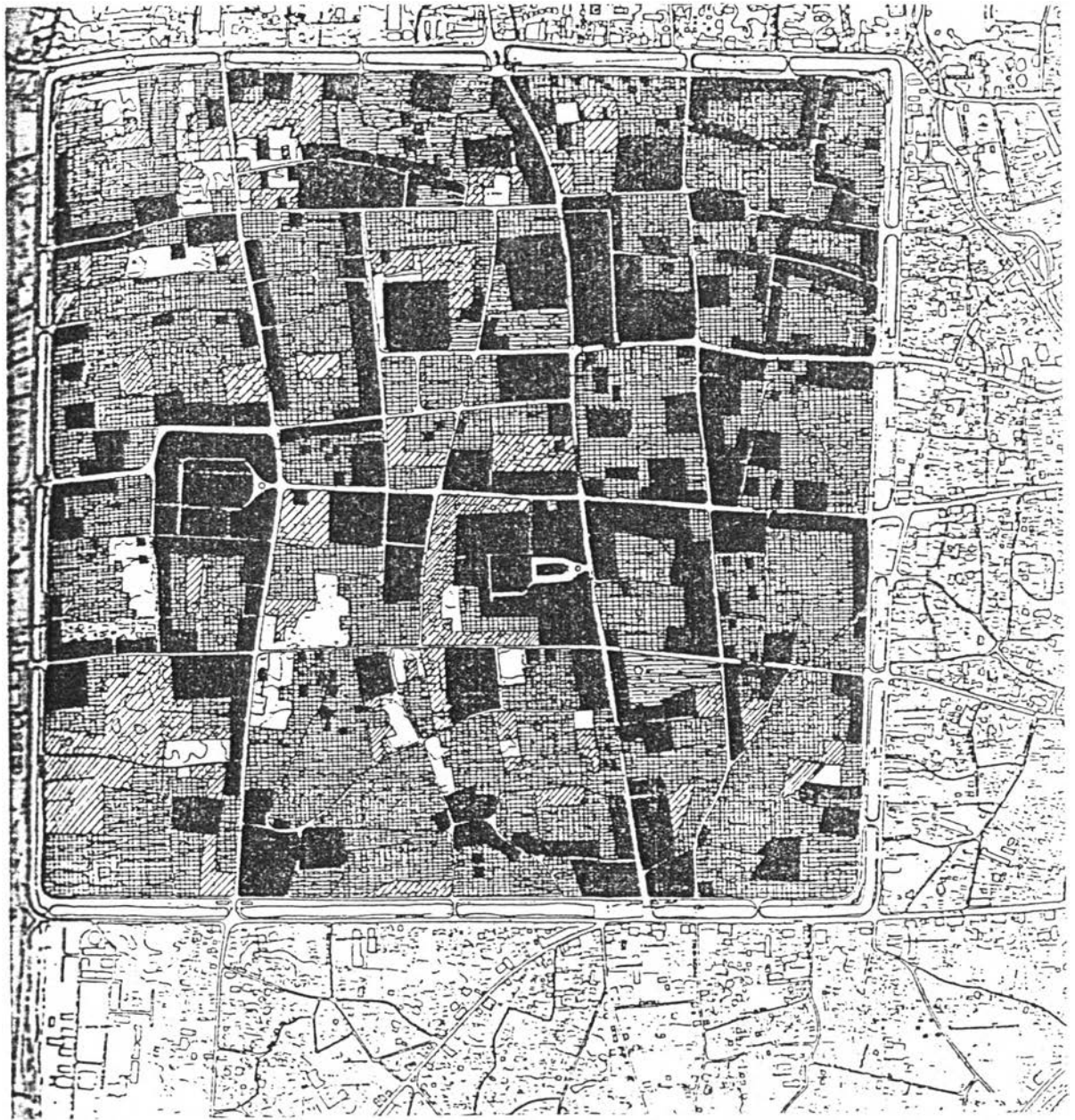
ถนนการค้าของเมือง บริเวณริมถนนสายสำคัญของเมืองโดยเฉพาะถนนรัศมีมีท่าหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนภายนอกนั้นจะมีการเกาะตัวของร้านค้าไปตลอดแนวในลักษณะ RIBBON PATTERN ถนนที่มีกิจกรรมการค้าเกาะตัวไปตลอดแนวและมีความเด่นชัดมาก ได้แก่ ถนนโพศนา ถนนเจริญเมืองเชื่อมต่อชุมชนเมืองกับอำเภอแม่ริม และอำเภอสันกำแพง ตามลำดับ

กิจกรรมการค้าบริการส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าประเภทเครื่องจักรกลเพื่อการเกษตรกรรม และวัสดุก่อสร้าง สาเหตุที่มีร้านค้าจำนวนมากก็เพราะอำเภอแม่ริมและอำเภอสันกำแพงมีระยะทางห่างจากชุมชนเมืองประมาณ 15-20 กิโลเมตร และเป็นชุมชนที่กำลังมีการขยายตัว ทนยไหวຍกับที่มีการเกาะตัวของกิจกรรมการค้าที่สนองตอบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว เพราะเป็นถนนหลักที่นำการเข้าถึงไปสู่พระธาตุดอยสุเทพ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอันดับแรกของเมืองเชียงใหม่ ถนนสุเทพมีกิจกรรมการค้าที่ให้บริการแก่ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และผู้คนจากโรงพยาบาลสวนดอก ส่วนถนนสายสำคัญอื่น ๆ ของเมือง เช่น ถนนพระปกเกล้า ถนนราชดำเนิน ถนนราชมรรคา ถนนราชเชียงใหม่ ถนนวัดลาย ถนนทิพย์ ฯลฯ ก็จะมีกลุ่มของร้านค้าและเกาะตัวอยู่เป็นระยะ

ตลาดระดับรองที่ให้บริการแก่ชุมชนในละแวก เนื่องจากพื้นที่เมืองขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง และตลาดก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการค้าเงินชีวิตประจำวัน ตลาดวิโรจ ตลาดสันป่าข่อย และร้านค้าบริเวณถนนช้างม่อย ถนนวิชยานนท์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองจึงไม่สามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ทั่วถึง ตลาดระดับรองจะถูกสร้างขึ้นในบริเวณที่มีชุมชนอยู่หนาแน่น และบนทำเลที่ตั้งที่มีการเข้าถึงได้สะดวก เช่น ริมถนนสายหลักบริเวณหน้าประตูเมือง ซึ่งมีการบรรจบกันของเส้นทาง ปากทางของถนนที่รวมเอาการจราจรภายใน BLOCK ออกมาสู่ถนนใหญ่ เป็นต้น

การใช้ที่ดินภายในเขตเมืองเก่า (พื้นที่เมืองในบริเวณกำแพงเมืองชั้นในและชั้นนอก) มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลายประเภท ได้แก่ วัด ตลาดและร้านค้า บ้านและชุมชน สถานที่ราชการ สถานศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม (เดิม) ดึงสินค้า ส่วนสาธารณะอยู่อย่างครบถ้วน แต่ละประเภทจะมีขนาดเล็ก ๆ ที่ต่อเนื่องกันไปจนเต็มพื้นที่กำแพงเมืองชั้นใน เดิมเคยเป็นที่ตั้งขององค์ประกอบที่สำคัญของเมืองทางด้านการบริหาร ด้านรักษาความเชื่อ ต่อมาศูนย์ราชการได้โยกย้ายออกไปใช้พื้นที่ด้านนอกคงเหลือแต่วัดที่สำคัญ จึงทำให้บริเวณดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมของเมือง และเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวแทน พื้นที่บริเวณกำแพงเมืองชั้นนอกส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของวัดขนาดเล็ก ร้านค้าและชุมชน ด้านทิศตะวันออกจะมีกิจกรรมการค้าเกาะตัวตามแนวถนนสายสำคัญมากกว่าทางด้านทิศใต้ เพราะมีความต่อเนื่องกับย่านศูนย์กลางการค้าของเมือง แต่ชุมชนที่อยู่ด้านหลังภายใน BLOCK แต่ละ BLOCK นั้นยังคงสามารถความเป็นชุมชนในที่ตั้งเมืองอยู่เช่นเดียวกันกับชุมชนที่อยู่ทางด้านทิศใต้

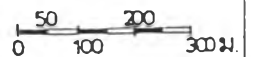
แสดง: การขยายตัวของการใช้พื้นที่ พ.ศ. 2503-2524

สัญลักษณ์:

- พ.ศ. 2503
- พ.ศ. 2508
- พ.ศ. 2520
- พ.ศ. 2524

มาตราส่วน 1:12,500

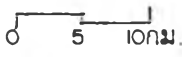

แผนที่

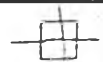
ที่มา: สำนักผังเมือง

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

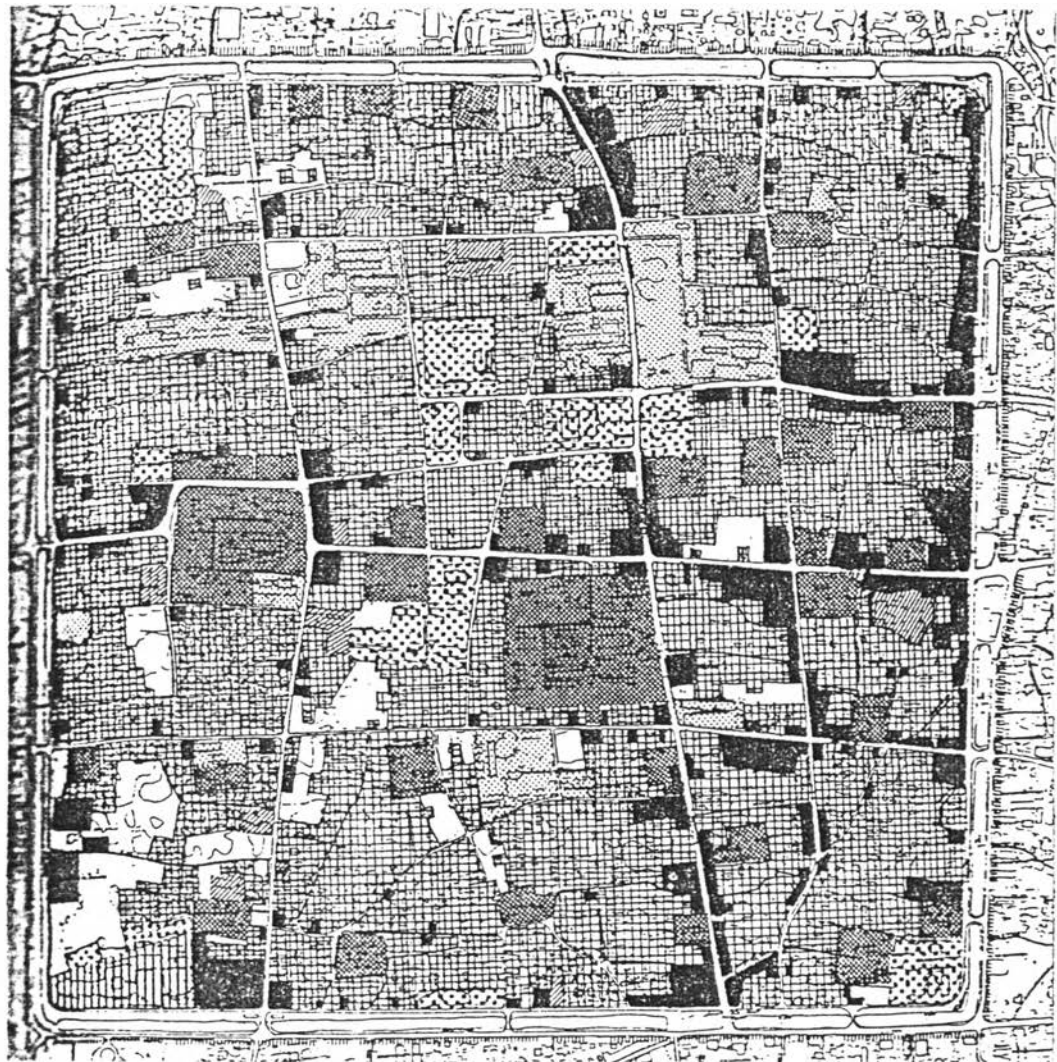

แสดง: พื้นที่ที่มีการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2508, 2519, 2530	น. 						
สัญลักษณ์: <table border="0" data-bbox="392 1893 666 2063"> <tr> <td></td> <td>พ.ศ. 2508</td> </tr> <tr> <td></td> <td>พ.ศ. 2519</td> </tr> <tr> <td></td> <td>พ.ศ. 2530</td> </tr> </table>		พ.ศ. 2508		พ.ศ. 2519		พ.ศ. 2530	มาตราส่วน 0 5 10กม. แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง
	พ.ศ. 2508						
	พ.ศ. 2519						
	พ.ศ. 2530						

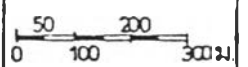
แสดง: การใช้ที่ดินในเขตกำแพงเมือง พ.ศ. 2527

สัญลักษณ์:

ย่านที่อยู่อาศัย	สถานศึกษา
ย่านพาณิชยกรรม	ย่านอุตสาหกรรม, คลังสินค้า
สถานที่ราชการ	สวนสาธารณะ, สนามกีฬา
ศาสนสถาน	สาธารณูปโภค

มาตราส่วน

แผนที่

ที่มา: สำนักผังเมือง

ศาสนสถาน สถานับนการศึกษา และสถานที่ราชการ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.94, 10.73, 9.12 และ ร้อยละ 8.39 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้ที่ดินแต่ละประเภท กับเทศบาลนครเชียงใหม่ทั้งหมด พบว่าในเขตกำแพงเมืองปัจจุบันที่ว่างที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอีกกว่า คือ คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.35 ในส่วนนี้ไม่มีพื้นที่เกษตร เมื่อพิจารณาในแง่สัดส่วนที่เป็นพื้นที่เมือง โดยสัดส่วนที่สูงขึ้นนี้เพิ่มขึ้นในประเภทที่อยู่อาศัยสูงมาก

ตารางที่ 4.10 การใช้ที่ดินของพื้นที่บริเวณเมือง (ในเขตกำแพงเมือง) พ.ศ. 2535

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่ (ตารางกิโลเมตร)		สัดส่วน (ร้อยละ)		ลำดับที่
	2527	2535	2527	2535	
1. พาณิชยกรรม	0.3104	0.3249	12.32	12.91	2
2. ที่อยู่อาศัย	1.1931	1.2586	47.35	49.94	1
3. สถานับนราชการ	0.2115	0.2115	8.39	8.39	5
4. อุตสาหกรรม, คลังสินค้า	0.0300	0.0300	1.19	1.19	8
5. ศาสนสถาน	0.2703	0.2703	10.73	10.73	3
6. สถานับนการศึกษา	0.2299	0.2299	9.12	9.12	4
7. ที่โล่ง, สาธารณะ	0.1102	0.1102	4.37	4.37	6
8. ที่ว่าง	0.0846	0.0846	6.53	3.35	7
รวม	2.52	2.52	100.00	100.00	

ที่มา : กองสำรวจ สำนักผังเมือง พ.ศ. 2536

การก่อสร้าง มีการลงทุนก่อสร้างโครงการบริการต่าง ๆ มาก เช่น โครงการบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์กรรมและสถานที่บริการต่าง ๆ การก่อสร้างได้ขยายตัวขึ้นทั้งในและนอกเขตเทศบาล โดยเฉพาะในเขตเทศบาลพื้นที่ก่อสร้างเพิ่มขึ้นจากปีก่อนเท่าตัวเป็น 1,957,784 ตารางเมตร โดยประเภทที่อยู่อาศัย บริการและขนส่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนกว่าเท่าตัวเป็น 1,035,010 ตารางเมตร และ 500,908 ตารางเมตร ตามลำดับ ประเภทพาณิชย์กรรมเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว เป็น 413,111 ตารางเมตร เป็นการเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งบ้านอยู่อาศัยคือบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ ตึกแถว (อาคารพาณิชย์) อาคารชุด (คอนโดมิเนียม) และโรงงานขนาดใหญ่อยู่หลายแห่ง ที่น่าสังเกตคือเกสต์เฮ้าส์หลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ได้ขออนุญาตเปิดบริการเป็นโรงแรมเพื่อสะดวกต่อการให้บริการลูกค้าที่มาพักอาศัย (แผนพัฒนาเทศบาลเชียงใหม่ระยะปานกลาง พ.ศ. 2535-2539)

ตารางที่ 4.11 แสดงพื้นที่ก่อสร้างในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ (ตารางเมตร)

ประเภท	ปี พ.ศ.	
	2532	2533
ที่อยู่อาศัย	805,874	1,035,010
พาณิชย์กรรม	82,631	413,111
อุตสาหกรรม	210	1,475
บริการและขนส่ง	194,598	500,908
อื่น ๆ	27,726	7,281
รวม	814,039	1,957,784

ที่มา : สภานการส่งเสริมธุรกิจการเงินภาคเหนือ 2533

แนวโน้มนโยบายขยายตัวของการใช้ที่ดินบริเวณคูเมือง

1. พื้นที่ในตำบลพระสิงห์มีปริมาณการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยสูงเกินกว่าร้อยละ 50 การเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมยังคงเพิ่มขึ้นต่อไป
2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นแบบเพิ่มความหนาแน่นเข้าไปในพื้นที่ซึ่งแต่เดิมมีที่ว่างเหลืออยู่ (สุมาลี อุประพัฒน์ : 2532, ตารางที่ 4.1-4.15)
3. อัตราการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่ชุกหะวันตกของสี่เหลี่ยมก้าแพงซึ่งอยู่ในตำบลสุเทพที่เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกันอันเป็นเหตุให้พื้นที่ว่างลดลง

กรรมสิทธิ์ที่ดิน เดิมกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนคร ซึ่งได้มีการมอบให้แก่เจ้านาย ขุนนาง และวัด ต่อมาหลังปี พ.ศ. 2444 ได้กฎหมายการถือครองที่ดินที่การออกหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ให้แก่ประชาชนทั่วไปอันถือได้ว่าเป็นการรับรองการถือครองของราษฎรอย่างเป็นทางการด้วย สำหรับในเขตเมืองเชียงใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในสี่เหลี่ยมก้าแพงเมืองหรือพื้นที่บริเวณคูเมืองนั้นเองจะเป็นที่ตั้งของบรรดาคุ่มต่าง ๆ ของเจ้านายฝ่ายเหนือและวัดจำนวนมาก ซึ่งต่อมาเจ้านายฝ่ายเหนือเหล่านี้ได้ขายให้แก่รัฐบาลและเอกชน รวมทั้งได้มีการยกให้แก่รัฐบาลเพื่อนำไปใช้ในกิจการอันเป็นสาธารณะประโยชน์

พื้นที่ของตัวเมืองเชียงใหม่ในส่วนที่มีสภาพความเป็นเมืองที่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร ได้มีการสำรวจ (สุมาลี อุประพัฒน์ : 2532, 31) และพบว่า สามารถจำแนกพื้นที่ตามกรรมสิทธิ์การถือครองออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ที่ดินของรัฐซึ่งรวมถึงทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และที่ดินของเอกชนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ที่ดินของรัฐ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีที่ดินที่เป็นของรัฐอยู่เป็นจำนวน 11.91 ตารางกิโลเมตร (7,443.75 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 29.63 ของพื้นที่ทั้งหมดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ซึ่งมีส่วนราชการที่เป็นเจ้าของหรือดูแลจัดการใช้พื้นที่ ดังนี้
  - 1) ราชพัสดุจังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ที่เป็นของรัฐรวมทั้งทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีพื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่อยู่ภายใต้การดูแลประมาณ 96 แปลงมีเนื้อที่ทั้งหมด 7.28 ตารางกิโลเมตร (4,550 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 18.11 ของพื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ
  - 2) เทศบาลนครเชียงใหม่ มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์อยู่ประมาณ 0.54 ตารางกิโลเมตร (337.5 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 1.37 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาล พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ตั้งของที่ทำงานและสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล

ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองมีการใช้ที่ดินประเภทสถานที่ราชการ และสถานศึกษาเป็น MASS ขนาดใหญ่ ตลอดแนวตั้งแต่ด้านทิศเหนือจรดด้านทิศใต้ ได้แก่ ศูนย์ราชการ สนามกีฬา ทหารบกจังหวัดเชียงใหม่ กองร้อยอาสารักษาดินแดนจังหวัดเชียงใหม่ที่ 8 ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาและฝึกอบรมคน สภาบันเทคโนโลยีราชมงคล สำนักงานศูนย์บำรุงพันธุ์ไม้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ แขวงการทางเชียงใหม่ โรงเรียนวิวัฒน์พัฒนาชีพ สำนักงานไปรษณีย์ โทรเลขเขต 5 กองบิน 41 สนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่ และการประปาเชียงใหม่ (การประปาที่ 2) ดังนั้นทางด้านทิศตะวันตกของเมืองจึงเหมือนมีแนวปราการ 2 ชั้น คือ คอยสุเทพและพื้นที่ปลูกสร้างดังกล่าวที่เป็นขอบเขตของเมือง

มีการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้าบ้างในบางบริเวณ เพราะส่วนใหญ่เมืองเชียงใหม่จะผลิตสินค้าประเภทงานศิลปหัตถกรรมมากกว่าสินค้าอุตสาหกรรม บริเวณดังกล่าว ได้แก่ ริมถนนอ้อมเมืองด้านตรงข้ามกับโรงพยาบาลสวนปรุง บริเวณรอบ ๆ สถานีรถไฟซึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรมและคลังสินค้าเดิม

เขตกำแพงเมือง ภายในสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองในพื้นที่บริเวณคูเมืองนั้นมีโครงสร้างและลักษณะใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นประเภทศาสนสถาน สถาบันการศึกษา สถาบันราชการและที่อยู่อาศัยโดยมีพาณิชย์กรรมแทรกตัวอยู่ ซึ่งในส่วนของระดับการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2532 ให้บริเวณตัวเมืองเชียงใหม่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลักกำหนดให้พื้นที่ในสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม และกำหนดพื้นที่โดยรอบให้เป็นประเภทพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก

สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่บริเวณคูเมือง ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย รองลงมาคือ พาณิชยกรรม ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา สถานที่ราชการ ที่โล่ง สาธารณะ ที่ว่าง และอุตสาหกรรม คลังสินค้า ซึ่งอุตสาหกรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ เช่น ซ่อมเครื่องยนต์ ท่อไอเสีย กลังโลหะ และมีศูนย์จำหน่ายยานพาหนะหลายชนิดที่ไม่เป็นผลต่อการอนุรักษ์ให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี

การใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2535 จากตารางที่ แสดงการใช้ที่ดินปัจจุบันในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัย คือ มีเนื้อที่ประมาณ 1.25 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 49.94 ของเนื้อที่ทั้งหมด ส่วนที่มีมากรองลงมาได้แก่ พาณิชยกรรม

3) ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ดูแลวัดและวัดร้างในจังหวัดเชียงใหม่ เฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีวัดถึง 84 แห่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 0.9856 ตารางกิโลเมตร (616 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 2.45 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาล ส่วนวัดร้างทั้งที่เหลือซาก และไม่เหลือซากในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีอยู่จำนวน 7 แห่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 0.3144 ตารางกิโลเมตร (196 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 0.78 ของพื้นที่ทั้งเทศบาล

4) ที่สาธารณสมบัติที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประกอบด้วย ถนนสาธารณะ มีพื้นที่ประมาณ 1.51 ตารางกิโลเมตร (943.75 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 3.76 ของพื้นที่ทั้งหมดของเทศบาล สำหรับแม่น้ำ คูคลอง ลำเหมือง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 1.28 ตารางกิโลเมตร (840 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 3.19 ของพื้นที่ทั้งหมด

2. ที่ดินของเอกชน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีที่ดินเป็นของเอกชนอยู่ถึง 28.28 ตารางกิโลเมตร (17,675 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 70.37 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตเทศบาล โดยพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกแบ่งออกเป็นขนาดต่าง ๆ ทั้งหมดจำนวน 53,908 โฉนด ตำบลที่มีจำนวนโฉนดมากที่สุดคือ ตำบลช้างเผือก และน้อยที่สุด คือ ตำบลหนองป่าครั่ง ซึ่งมีโฉนดอยู่เป็นจำนวน 10,360 และ 200 โฉนด ตามลำดับ

3. มูลค่าเนาของเจ้าของที่ดิน เจ้าของที่ดินที่เป็นเอกชนมีมูลค่าเนาอยู่ในพื้นที่ที่เป็นที่ดินมีจำนวนที่ใกล้เคียงกับเจ้าของที่ดินที่มีมูลค่าเนาของนอกตำบลที่เป็นที่ดิน ซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นว่ามีการกักตุนที่ดินในอัตราสูงอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ที่ดินมีราคาแพง สำหรับตำบลที่มีผู้กรรมสิทธิ์ที่ดินมีมูลค่าเนาอยู่นอกตำบลมากที่สุด คือ ตำบลป่าตัน และตำบลฟ้าฮ่าม และที่น้อยที่สุด คือ ตำบลหายยา และตำบลพระสิงห์

4. ขนาดแปลงที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนมากจะเป็นแปลงขนาดเล็กคือต่ำกว่า 100 ตารางวา และโดยเฉพาะตำบลที่อยู่ในเขตเมืองเก่า หรือใจกลางเมืองแปลงที่ดินส่วนมากจะมีขนาดเล็ก ตำบลที่อยู่ในแถบชานเมืองหรือติดกับเขตชนบทจะมีแปลงที่ดินที่มีขนาดใหญ่จำนวนมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชุมชนเมืองเชียงใหม่ จากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ทำให้เมืองเชียงใหม่มีการพัฒนาในอัตราที่สูงโดยเป็นเมืองหลักในการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการ อีกทั้งความสวยงามของภูมิประเทศทำให้มีการเข้ามาลงทุนและอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ที่ดินจึงเป็นที่ต้องการและมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในที่ดินสูงขึ้น

โดยการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์บริเวณส่วนใหญ่ของเมืองหรือพื้นที่ในบริเวณคูเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นย่านธุรกิจพาณิชย์พบว่าการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์บ่อยครั้ง ในขณะที่บริเวณพื้นที่อยู่ส่วนนอกของเมืองมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์น้อยกว่ามาก แต่การเปลี่ยนแปลงครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่า การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่อยู่นอกเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเกษตรกรรมและที่ว่างเป็นที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทที่อยู่อาศัยประเภทหมู่บ้านจัดสรร

วิธีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ การถือครองที่ดินนั้น ส่วนใหญ่เป็นการซื้อขาย รองลงมาเป็นการรับมรดกและการให้ สำหรับตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในการซื้อขายมากที่สุด คือ ตำบลสุเทพ รองลงมาเป็นตำบลช้างเผือก วัดเกต และช้างคลาน ตามลำดับ และกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตเมืองส่วนใหญ่จะเป็นของผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกตำบลโดยมักคนหรือสะสมที่ดินไว้ซึ่งทำให้ที่ดินมีราคาสูง ในส่วนของกรรมสิทธิ์ในที่ดินพบว่า

1) พื้นที่บริเวณคูเมืองภายในสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองที่ดินอยู่ในความดูแลของราชพัสดุ โดยส่วนใหญ่จะเป็นที่ตั้งของสภานับราชการและที่พัก เช่น ตำรวจ วิทยาลัยเทคนิค โรงเรียนยุพราช จังหวัด เป็นต้น และในด้านการดูแลของศึกษาธิการนั้นพบว่าทั้งวัด และวัดร้าง มีการกระจุกตัวค่อนข้างมาก สำหรับในด้านการดูแลของเทศบาลนั้นมีอยู่น้อยมาก ในสภาพรวมแล้วพื้นที่ภายในสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐมีลักษณะเป็นผืนใหญ่ติดต่อกันในบริเวณศาลากลางจังหวัดเดิม โรงเรียนยุพราช นอกนั้นกระจายตัวอยู่ตลอดพื้นที่ในรูปของวัดและวัดร้าง

2) พื้นที่บริเวณส่วนเก่าของเมืองที่ต่อเนื่องจากสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองไปถึงกำแพงดินนั้น ที่ดินอยู่ในความดูแลของราชพัสดุเป็นที่ยืนใหญ่พอสมควร คือ กำแพงคูเมืองชั้นนอก กำแพงคูเมืองชั้นใน มีพื้นที่รวมกันประมาณ 425 ไร่ ที่ดินดังกล่าวนี้เป็นสถานที่ตั้งของกำแพงเมืองซึ่งเป็นสิ่งปรากฏและหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่จะต้องอนุรักษ์และฟื้นฟู แต่ก็มักถูกบุกรุกทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพ อีกทั้งยังมีสภาพเป็นชุมชนแออัดอีกด้วย

3) พื้นที่ทางฟากตะวันตกของสี่เหลี่ยมของกำแพงบริเวณถนนสุเทพและถนนห้วยแก้วเกือบทั้งหมดเป็นที่ตั้งของสภานับราชการที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รองลงมา คือ กำแพงคูเมือง ส่วนดอกซึ่งมีพื้นที่ 42 ไร่ ที่ดินซึ่งอยู่ในความดูแลของราชพัสดุมิลักษณะเป็นที่ยืนใหญ่เกินครึ่งหนึ่งของพื้นที่โดยมีพื้นที่รวมกันถึง 33,736 ไร่ ในส่วนของการดูแลของการศึกษาธิการที่เป็นวัดร้างน้อยกว่าพื้นที่ภายในสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองมาก โดยมีอยู่ใกล้เขตสี่เหลี่ยมกำแพงเมือง พื้นที่ทางฟากตะวันตกนี้มีความอ่อนไหวต่อผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในพื้นที่มีสิ่งปรากฏเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีอย่างเวียงสวนดอก เวียงเจ็ดลิน อาคาร

ที่สร้างหนาแน่นขึ้นและมีความสูงมากขึ้น ทำให้คบังที่เสียหายของคอบสุเทพ เวียงสวนดอกและ
 เวียงเจ็ดสีที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดี แสดงถึงพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน
 ของเมืองเชียงใหม่ที่ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูเช่นกัน ในส่วนของอาคารที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นจนหนา
 แน่น นอกจากนี้อาคารสูงได้เกิดขึ้นมาคบังการมองเห็นคอบสุเทพ ซึ่งเป็นภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญซึ่ง
 ต้องหามาตรการควบคุมให้การพัฒนาเป็นไปด้วยความเหมาะสม โดยรักษารวมชาติและภูมิสถา
 ปัตยกรรมไว้ให้ได้ ธรรมชาติในที่ลุ่มพื้นที่ทางภาคตะวันตกซึ่งอยู่ในตำบลสุเทพนี้ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มของ
 รัฐ เป็นสถานที่ตั้งของราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนของการ
 เพราะฉะนั้นจึงถือเป็นข้อดีที่จะช่วยให้การอนุรักษ์ฟื้นฟู การหลีกเลี่ยงการพัฒนาที่จะก่อให้เกิด
 ผลกระทบมีความเป็นไปได้

4.7 ราคาที่ดิน

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินเมือง คือ ย่านการค้าและบริการของ
 พื้นที่เมือง ความสะดวกในการเข้าถึงคอกถนนสายสำคัญ ข้อกฎหมาย ความใกล้เคียงแหล่งบริการ
 ต่าง ๆ ตลอดจนสาธารณูปโภคและบรรยากาศของพื้นที่ ซึ่งภาพรวมของราคาที่ดินในเมืองเชียงใหม่
 นั้น ราคาที่ดินจะสูงในบริเวณใจกลางย่านธุรกิจการค้า (พื้นที่บริเวณคูเมือง) และบริการเป็น
 ศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ และยังมีความต้องการในการเดินทางมายังพื้นที่สูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ
 และจะกระจายตัวไปตามแนวถนนสายสำคัญที่เป็นแกนในการส่งความเจริญของพื้นที่ย่านนั้น ๆ (ใน
 การศึกษาใช้ราคาประเมินของกรมที่ดินมีอัตราจริงตามท้องตลาด)

๑ ตำแหน่งที่ตั้งบ้านจัตุรัส

๒ ตำแหน่งที่ตั้งคอนโดมิเนียม

แสดง: ที่ตั้งบ้านจัตุรัส, คอนโดมิเนียม

แผนที่

ที่มา: การสำรวจ

๑๑ ตำแหน่งที่ตั้งโรงแรม

๑๒ ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

แสดง: ที่ตั้งโรงงาน และโรงแรม

	น. 	แผ่นที่
ที่มา:	สำรวจ	

ตารางที่ 4.12 แสดงราคาที่ดินรายถนนสายสำคัญในเขตเมืองเชียงใหม่

รายชื่อถนน	ราคาที่ดิน (บาท/ตารางเมตร)					
	2508	2519	2522	2525	2528	2531
<u>ย่านเชิงดอยสุเทพ</u>						
บุญเรืองฤทธิ์	250	500	500	7,000	13,000	15,000
ห้วยแก้ว	300	1,000	2,000	3,750	5,000	25,000
คลองชลประทาน	100	750	1,000	2,500	3,750	25,000
นิคมชนเหมินทร์	50	500	928	2,000	2,500	5,000
สุเทพ	50	200	500	2,000	3,750	10,000
อ้อมเมือง	20	150	1,200	2,000	500	7,000
<u>ย่านใจกลางเขตธุรกิจการค้า</u>						
รัชชานนท์	7,500	10,000	22,500	37,500	35,000	45,000
ช้างม่อย	10,000	10,000	30,000	30,000	37,500	50,000
ท่าแพ	10,000	10,000	30,000	35,500	37,500	55,000
ช้างคลาน	3,000	5,000	20,000	37,500	37,500	55,000
ดอยเคราะห์	400	10,000	7,500	17,500	20,000	40,000
เจริญราษฎร์	1,000	1,000	10,000	10,000	10,000	20,000
ศรีดอนชัย	400	1,000	2,000	10,000	18,000	20,000
<u>ย่านตะวันออกของแม่น้ำปิง</u>						
เจริญเมือง	5,000	5,000	10,000	30,000	20,000	40,000
เจริญประเทศ	500	500	3,000	7,500	8,000	12,000
ทุ่งโฮเต็ล	500	500	750	10,000	17,000	20,000
แก้ววรัตน์	1,000	1,000	2,000	15,000	20,000	25,000

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายชื่อถนน	ราคาที่ดิน (บาท/ตารางเมตร)					
	2508	2519	2522	2525	2528	2531
<u>ย่านข้างเพือก</u>						
โศตินางฤๅช	750	1,000	3,750	22,500	30,000	40,000
มณีนีร์คณ	400	1,000	3,750	17,500	27,000	30,000
หัทศเสวี	200	250	750	5,000	6,000	8,000
<u>ย่านเมืองโบราณระสิงห์-หาธธา</u>						
บุญเมือง	1,000	1,000	3,000	15,000	15,000	35,000
ราชมรรคดา	300	500	1,000	10,000	10,000	12,000
ราชภาคินัย	300	400	500	7,500	8,000	12,000
ทิพย์เนตร	200	750	2,200	17,500	12,000	15,000
ข้างหล่อ	300	750	1,000	10,000	12,000	15,000

ที่มา : บัญชีราคาประเมิน สำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ (เฉลี่ยริมถนนสายหลัก 20-40 เมตร)

4.8 อาคารสูงในเขตพื้นที่บริเวณเมือง

อาคารสูงในเขตพื้นที่บริเวณเมืองและศรีภูมิจัดว่าเป็นพื้นที่ย่านที่มีอาคารสูงอยู่น้อยและเบาบางของเมืองเชียงใหม่ กระจายตัวอยู่กว้างขวางตรงบริเวณใจกลางเขตเมืองโบราณที่ใช้ที่ดินขยายภาพในการที่คูน้ำล้อมรอบอยู่ทางตอนเหนือและล่างของแนวคูน้ำสี่เหลี่ยมโบราณ

การเกิดขึ้นของอาคารสูงในพื้นที่บริเวณเมืองจะเป็นลักษณะของโรงแรม เพื่อรองรับในการที่เมืองเชียงใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรมไฮอิตาต โรงแรมแมนริ โรงแรมนิวสรีวิตเก็ชว เป็นต้น แต่การเป็นอาคารสูงในเขตพื้นที่บริเวณเมืองเป็นการทำลายทัศนียภาพใน

การเข้ากักขังได้อย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ยังมีโครงการคอกขังโคที่มีเข็มเกิดขึ้นอีกมากมายโดยเฉพาะ
ในย่านชุมชน

ตารางที่ 4.13 แสดงแหล่งกักขังโครงการคอกขังโคที่มีเข็มในบริเวณคอกเมืองและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ปี
พ.ศ. 2533

แหล่งกักขัง	เข้าอยู่แล้ว	อยู่ระหว่างกึ่งสร้าง	อยู่ระหว่างเปิด โครงการ	รวม
1. บริเวณเชิงตอยสุเทพ	13	12	2	27
ถนนห้วยแก้ว	3	3	2	8
ถนนห้วยแก้ว (เลียบคลอง ชลประทาน)	3	3	-	6
ถนนนิมมานเหมินทร์	5	2	-	7
ถนนศรีมังคลาจารย์	1	1	-	2
ถนนสุเทพ	1	3	-	4
2. ย่านชุมชนหนาแน่น	3	5	-	8
ถนนสามล้าน	1	-	-	1
ถนนช้างม้อย	-	1	-	1
ถนนลอยเคราะห์	1	1	-	2
ถนนเจริญเมือง	1	1	-	2
ถนนช้างคลาน	-	1	-	1
ถนนท่าแพ	-	1	-	1
รวม	32	34	4	70

ที่มา : สภาการส่งเสริมธุรกิจการเงินภาคเหนือ 2533

ตารางที่ 4.14 แสดงโครงการที่อยู่ระหว่างการก่อสร้างปี พ.ศ. 2533

ชื่อโครงการ	ที่ตั้ง	พื้นที่โครงการ (ไร่)	เงินลงทุน (ล้านบาท)	จำนวนห้อง
1. -	ริมแม่น้ำปิง อำเภอเมือง	10	477	280
2. ศุภิตธานีเชียงใหม่	ตรงข้ามคณะแพทยศาสตร์ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง	27	350	286
3. เชียงใหม่เซอร่าตัน	ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง	8	1,100	306
4. ฮอติเตย์อินท์กรีนฮิลล์ เชียงใหม่	ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ อำเภอเมือง	5	300	200
5. เชียงใหม่วังคำ	ศูนย์การค้าโชคณา มอลล์ เชียงใหม่	5	75	170
6. -	ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ ถนนวัวลาย อำเภอเมือง	10	200	200
7. -	อำเภอสิรินทราแพง จังหวัดเชียงใหม่	100	100	80
8. ฟางไฮแลนด์	ถนนเชียงใหม่-ฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่	20	75	150

ที่มา : สถานการณ์เศรษฐกิจการเงินภาคเหนือ 2533

4.9 สถานะมลภาวะแวดล้อม

- มลภาวะทางอากาศ

เดิมนั้นเมืองเชียงใหม่เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวกรุงเทพฯจะหลีกเลี่ยงมลภาวะทางกรุงเทพฯมาสัมผัสอากาศที่บริสุทธิ์โดยเฉพาะในฤดูหนาว แต่สภาพในปัจจุบันคุณภาพอากาศของเมืองเชียงใหม่เสื่อมโทรมลงอันเนื่องมาจากการเพิ่มปริมาณการจราจร ฝุ่นจากบริเวณที่มีการก่อสร้างและการเผาวัสดุที่เหลือทิ้ง เป็นต้น

จากการสำรวจคุณภาพของอากาศของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีผลการสำรวจแสดงให้เป็นปริมาณฝุ่นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีปริมาณฝุ่นในฤดูแล้งมากกว่าในฤดูฝน

ตารางที่ 4.15 แสดงปริมาณฝุ่นบนหลังคาอาคารในเขตเมืองเชียงใหม่ (2530)

สถานีตรวจ	ปริมาณฝุ่น (ไมโครกรัม/ม ³)	
	หน้าร้อน	หน้าฝน
1. ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม	75.4	41.3
2. สถานีตรวจ	152.5	105.8
3. โรงพยาบาลล้านนา	178.0	62.0
4. วิทยาลัยครู	181.4	90.0
5. เทศบาล	275.7	120.7
6. ตลาดวโรรส	181.5	92.0
7. โรงพยาบาลแมคคอมมิค	191.5	59.3
8. ตันตราภัตติ์ ท่าแพ	137.0	76.9

ซึ่งปริมาณของขบวนการพาหะเป็นแหล่งมลภาวะทางอากาศที่สำคัญ หากไม่มีการบำรุงรักษาอย่างดีจะก่อให้เกิดปริมาณฝุ่นอย่างมากในอากาศ (การเปรียบเทียบปริมาณฝุ่นที่วัดได้กับมาตรฐานคุณภาพอากาศของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติซึ่งมาตรฐานปริมาณฝุ่นใน 24 ชั่วโมงไม่ควรเกิน 330 ไมโครกรัม/ม³)

- มลภาวะทางเสียง

เสียงจะก่อให้เกิดความรำคาญเพียงเล็กน้อย แต่ก็สามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์โดยไปรบกวนวิถีชีวิตเกี่ยวกับการได้ยินและก่อให้เกิดความเครียดได้ ระดับของเสียงจากการจราจร การก่อสร้าง และเครื่องขยายเสียง สร้างความรำคาญแก่ประชาชนชาวเชียงใหม่และนักท่องเที่ยว เสียงเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังมีมาตรฐานระดับเสียงทั่วไปมีเพียงมาตรฐานระดับเสียงจากยานพาหนะและยานพาหนะส่วนใหญ่ก็มีระดับเสียงเกินกว่ามาตรฐาน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติทำการตรวจสอบระดับเสียงของรถสองแถวในเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2532 ผลปรากฏว่า รถสองแถวมากกว่า 88 เปอร์เซ็นต์ มีระดับเสียงเกินกว่าระดับมาตรฐาน ระดับเสียงในเขตเทศบาลเชียงใหม่จะอยู่ระหว่าง 73 - 81 เดซิเบล (dB) ระดับสูงสุดประมาณ 80 dB ซึ่งจะตั้งอยู่บริเวณย่านธุรกิจหนาแน่น เช่น ตลาดวโรรส ห้างสรรพสินค้าตราดทิพย์ ท่าแพ และบริเวณไนท์บาร์ซาร์ การศึกษาครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าระดับเสียงเฉลี่ยต่อวันมีค่าประมาณ 65 dB ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้โดยไม่ก่อให้เกิดความรำคาญ ระดับเสียงในช่วงเวลากลางวันลดลงเนื่องจากระยะห่างจากศูนย์กลาง สำหรับบริเวณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ระดับเสียงประมาณ 73 dB (ภาวนันท์โอบุญศิริศิลป์ 2533)

4.10 สภาพแวดล้อมของพื้นที่บริเวณเมืองและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

- ลักษณะของคูคันดิน และคูน้ำจากการที่ทางกรมศิลปากร ได้ทำการขุดค้นทางโบราณคดีกับการใช้ภาพถ่ายทางอากาศ ทำให้เห็นลักษณะที่เป็นแหล่งโบราณคดี อันเป็นกลุ่มของพื้นที่ที่เป็นกลุ่มโบราณสถาน และพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นคูน้ำคันดิน ปรากฏอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2495 - 2497 จากภาพถ่ายทางอากาศนั้นปรากฏ แนวคูน้ำคันดินอย่างน้อยถึง 7 แห่ง ซึ่งลักษณะของคูคันดินและกำแพงรอบเมืองเชียงใหม่จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ก. ส่วนที่เป็นเมืองชั้นใน (พื้นที่บริเวณคูเมือง) คูคันดินจะมีรูปลักษณะเป็นผังสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส มีขนาดกว้าง ยาว ดังนี้ (กิวา ศุภจรรยา, 2528 : 3-7)

ด้านเหนือ	ยาวประมาณ	1,647 เมตร
ด้านตะวันออก	ยาวประมาณ	1,594 เมตร
ด้านใต้	ยาวประมาณ	1,623 เมตร
ด้านตะวันตก	ยาวประมาณ	1,602 เมตร

ส่วนของเมืองในชั้นในนี้เดิมกำแพงเมืองเป็นลักษณะก่ออิฐทับชั้นไปบนแนวคันดิน แต่ในปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนและพังทลาย เหลือเพียงบางส่วนตรงบริเวณมุมกำแพงของเมืองเท่านั้น โดยมีลักษณะเป็นที่ราบมีความลาดเอียงเล็กน้อย จากมุมด้านตะวันตกเฉียงเหนือหรือแจ้งศรีภูมิ ที่สูงประมาณ 316 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ไปสู่มุมด้านตะวันออกเฉียงใต้หรือแจ้งระคำ ที่ความสูงประมาณ 309 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล

ข. ส่วนที่เป็นเมืองชั้นนอก มีลักษณะของคูคันดินที่ต่อออกมาจากแนวคูเมืองชั้นในทางด้านทิศตะวันตก จากแจ้งภูเขียงตรงลงไปทางใต้แล้ววกอ้อมไปตามแนวโค้งของลำคลอง "แม่ข่า" เรื่อยชั้นมาจนจบใกล้กับบริเวณแจ้งศรีภูมิทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ความยาวของคูคันดินนี้วัดโดยรอบยาวประมาณ 5,142 เมตร ลักษณะโดยทั่วไป เป็นคันดินที่พอกเทินให้เป็นแนวกำแพงแต่มีบางส่วนที่ก่ออิฐทับตอนบน โดยเฉพาะบริเวณด้านทิศตะวันตกแต่สภาพในปัจจุบันส่วนใหญ่ถูกทำลาย

แหล่งน้ำในคูเมืองได้จากห้วยแก้วบริเวณเชิงเขาตอขลุ่ยเทพไหลเข้าสู่เมืองทางแจ้งหัวริน ไหลออกจากคูเมืองลงแม่ข่าทางแจ้งกะต้ำน้ำใสสะอาดขังเต็มตลอด

- กำแพงเมือง มีลักษณะรูปแบบศิลปกรรมเป็นกำแพงก่อด้วยดินปนอิฐ
ในบางส่วน ก่อล้อมกำแพงเมืองรูปสี่เหลี่ยมไว้ภายในด้วยลักษณะที่ต่างจากมุมกำแพงเมืองด้านทิศ
ตะวันตกเฉียงใต้ไปจนถึงบริเวณแจ้งศรีภูมิ มีป้อมก่อด้วยอิฐและประตูกำแพง

สภาพกำแพงเมือง โดยทั่วไปยังเหลือสภาพให้เห็นอยู่ ยกเว้นแนว
กำแพงด้านเหนือ ตั้งแต่ถนนกำแพงถึงบริเวณวัดไชยศรีภูมิไม่เหลือสภาพให้เห็นเพราะส่วนใหญ่ถูก
อาคารสมัยใหม่สร้างทับเกือบตลอดแนว โครงสร้างกำแพงเมืองที่เหลืออยู่ด้านในเป็นดิน ส่วนบน
ก่ออิฐมอดูตั้งใบเสมา เชื่อว่าส่วนอื่น ๆ ควรจะมีสภาพโครงสร้างเดียวกัน

ป้อมมุมเมือง จากสภาพนี้ มีเหลือให้เห็นจุดเดียวคือมุมเมืองด้านทิศ
ตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเรียกว่า "ป้อมมหาธา" ที่คงสภาพให้เห็นถึงส่วนยอดซึ่งมีใบเสมาและ
เชิงเทียนแนวหนึ่งป้อมโค้งงอเช่นเดียวกัน!! จัตุรมุมเมืองเชียงใหม่

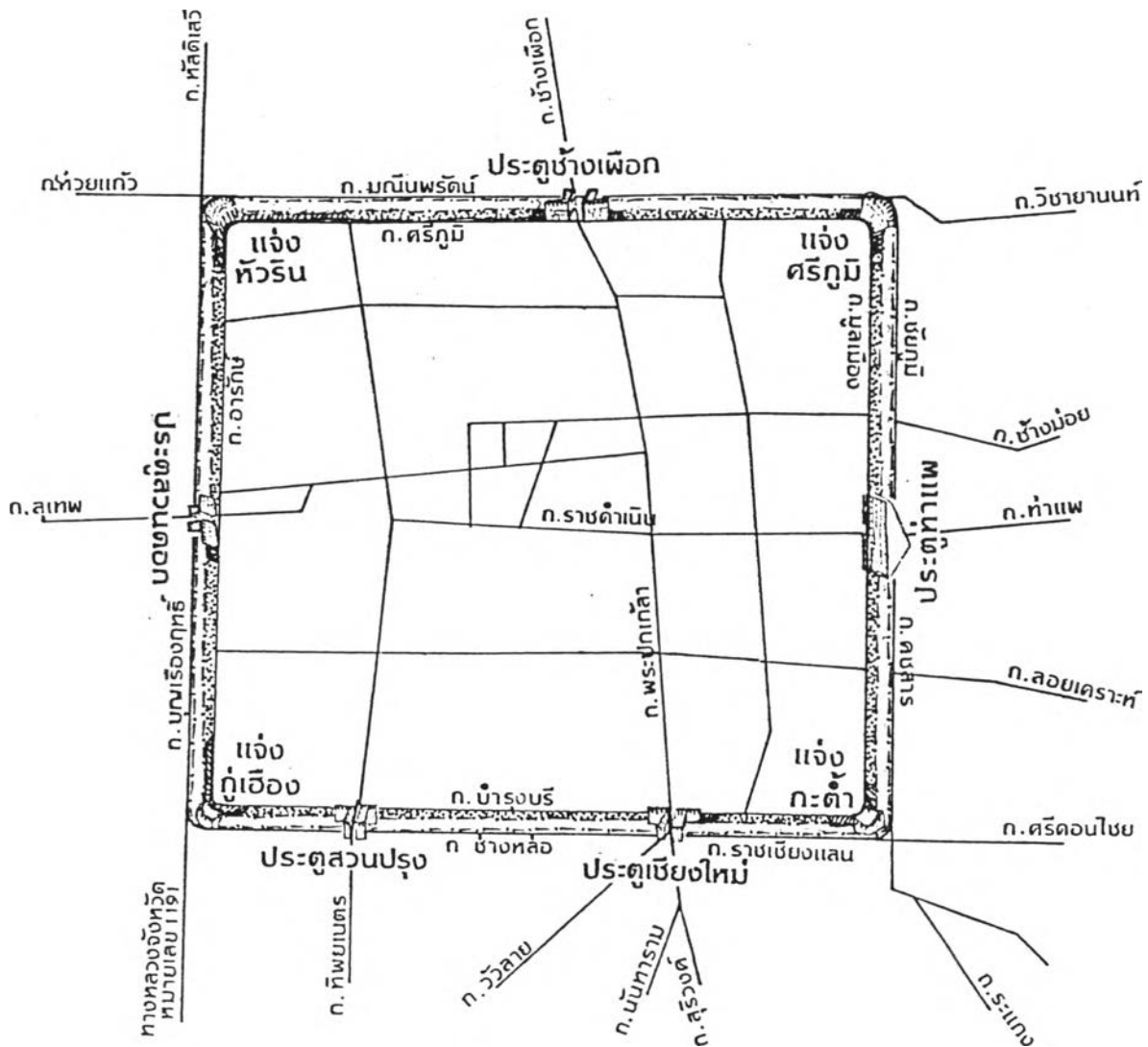
ประตูเมือง ที่สังเกตเห็นมี 2 ประตูคือ ประตูมหาธาและประตูก้อม

1. ประตูมหาธาเป็นประตูที่สังเกตได้ เพราะลักษณะผนังที่ฉาบออกไป
นอกแนวกำแพงอย่างชัดเจน และมีคูเมืองล้อมล้อมผนังที่
2. ประตูก้อม เป็นประตูที่สังเกตยาก เพราะแนวผนังที่ควรจะต้อง
ไปไม่มีชัดเจน

สภาพการสัญจร มีแนวถนนขนานแนวกำแพงดินรอบนอกในระยะห่าง ๆ
โดยมีอาคารสร้างคั่นกลาง ถนนภายในที่สำคัญคือแนวถนนขนาดแนวกำแพงซึ่งเห็นบางส่วนด้านทิศ
ใต้ ถนนกำแพงดินซึ่งสร้างทับแนวกำแพงดิน ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถนนที่หน้าเนตร ถนน
วิบูลย์ ถนนกำแพง ถนนสุริยวงศ์ และถนนระแงงตัดผ่านแนวกำแพงดินออกไปด้านนอก

สภาพพื้นที่ใน ส่วนที่แนวกำแพงดินและคูเมืองยังคงอยู่และไม่มีอาคาร
สร้างทับขึ้น มีพื้นที่ขนาดใหญ่และพื้นที่ไม่พุ่ม วัชพืชขึ้นปกคลุม มีการดูแลรักษาที่น้อยมาก
ส่วนอื่น ๆ มีทั่วไปในบริเวณบ้านพักซึ่งมีบางส่วนสร้างทับบางส่วนบุกรุกทำลาย และบางส่วนอยู่
ติดขอบโบราณสถาน

สภาพอาคารข้างเคียง โดยทั่วไปโบราณสถานถูกบุกรุกทำลายเกือบตลอด
แนว (ยกเว้นด้านทิศตะวันตกบริเวณแจ้งศรีภูมิซึ่งประตูมหาธาป้อมมีการสร้างอาคารทับ สร้าง
ชิดขอบหรือกลางแนวดินดินหรือกมแนวคูเมืองไปบางส่วน ส่วนใหญ่เป็นที่ราชพัสดุซึ่งเป็นส่วน
ราชการที่ดูแลที่ดินตามกฎหมายบางส่วนเป็นที่ดินมีโฉนดกับที่ราชพัสดุคือที่โบราณสถาน ไม่มีการ
ควบคุมรูปแบบอาคารโดยทั่วไปเป็นทรงสมัยใหม่ สภาพทรุดโทรม วัสดุไม้หรืออื่น ๆ แบบชั่วคราว

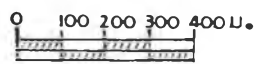
แสดง: สภาพกำแพงและคูเมือง

สัญลักษณ์:

- คูเมือง
- กำแพงที่ยังไม่ได้ทำการบูรณะ
- กำแพงที่หมดสภาพ
- คูเมืองที่ได้รับการบูรณะแล้ว
- ประตูที่ได้รับการบูรณะแล้ว

มาตราส่วน

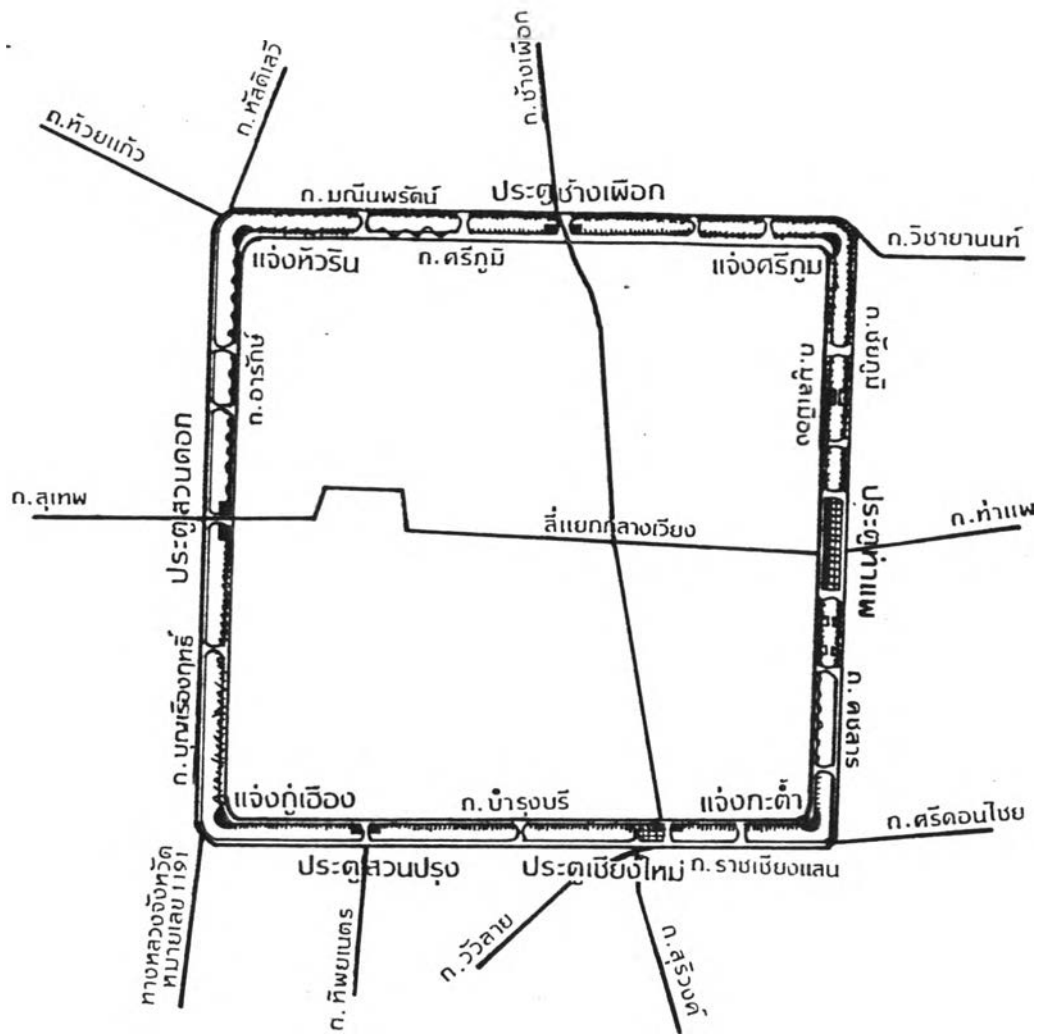

แผนที่

ที่มา: จากการสำรวจ (กค. 34.)

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ด้านนอกริมนคูเมือง

ตาดคอนกรีตลักษณะ: ตรงมีท่อระบายน้ำ

หินตาดคอนกรีตลักษณะ: ลาดเอียงมีท่อระบายน้ำ

ทางบันได

ด้านในริมนคูเมือง

ริมน้ำลักษณะ: ตรง

ริมน้ำถูกปกคลุมด้วยวัชพืช

ริมน้ำลักษณะ: คดเคี้ยว

ริมน้ำมีพืชพันธุ์ไม้ต่างายื่น

แสดง: ลักษณะ: ริมนคูเมืองโดยรอบ

สัญลักษณ์: คูเมือง
 ลานพื้นแข็ง

น.

แผนที่

มาตราส่วน

0 1 2 3 400 ม.

การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ที่มา: จากการสำรวจ (กค. 34)

ยกเว้นด้านตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ย่านการค้า สภาพอาคารที่สร้างติดแนวกำแพงเมือง จากแจ่งกู่เอี๊ยง ไปแจ่งศรีภูมิเป็นระยะ ๆ ได้แก่ วัดนิมิตาราม วัดช่างฆ้อง วัดสนพางและวัดไชยศรีภูมิ

ทัศนียภาพ แนวโบราณสถานถูกรุกทำลายและบดบังจากอาคารสมัยใหม่ ไม่ได้ได้รับการดูแลรักษาและไม่เห็นความสำคัญ แนวถนนต่าง ๆ ได้ถูกสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จะยังคงเหลือเฉพาะของประตูเมืองไว้เท่านั้นนับเป็นโบราณสถานที่มีปัญหาในการปรับปรุงมากที่สุดแห่งหนึ่ง

มุมมองภายนอก มุมมองที่สังเกตเห็นและเด่นที่สุดคือบริเวณป้อมมหาธาตุ ซึ่งยังคงสภาพอยู่เกือบสมบูรณ์ และมีช่องมองจากถนนฝั่งตรงข้ามคูเมืองภายในมีมุมมองในระยะประชิดซึ่งมีคุณค่าน้อยมาก

2) สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป

สภาพพื้นที่และการใช้ที่ดิน เป็นที่ดินของราชพัสดุ แนวกำแพงดินและคูเมืองเริ่มค้นตั้งแต่บริเวณแจ่งกู่เอี๊ยง ตั้งฝั่งตรงข้ามของถนนช่างหล่อมุ่งตรงไปทางทิศใต้บนแนวเขตแนวกำแพงเมืองเชียงใหม่ด้านตะวันตกแล้วเลี้ยวซ้าย ไปทางด้านตะวันออกโอบเมืองเชียงใหม่ไปทางด้านตะวันออกขึ้นไปทางเหนือผ่านถนนท่าแพไปบรรจบกับกำแพงเมืองเชียงใหม่ อีกครั้งหนึ่งตรงมุมเมืองแจ่งศรีภูมิบริเวณวัดไชยศรีภูมิ สภาพคูเมืองโอบรอบกำแพงเมืองรอบนอกมีคูเมืองขนานไปตลอด บางส่วนคงสภาพให้เห็นสมบูรณ์ บางส่วนถูกปรับสภาพมีขนาดเล็กลง และเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ด้านทิศใต้ ตรงช่วงกลางแนวกำแพงมีคลองแม่ข่าไหลต่อจากคูเมืองลงไปทางใต้บรรจบกับแม่น้ำปิง

- ระบบถนนและโครงสร้าง ระบบถนนมีลักษณะที่เริ่มมาจากพื้นที่บริเวณคูเมืองซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยม ภายในมีระบบถนนเป็นตารางวิชัยมีถนนที่สำคัญเชื่อมกับจังหวัดอื่น หรืออำเภอรอบนอกมาบรรจบเกือบทุกด้านจะมีถนนเลี้ยวเมือง (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11) ที่มีลักษณะเกือบเป็นถนนวงแหวนเชื่อมทางหลวงหรือถนนสำคัญเหล่านี้เข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการเพิ่มบทบาทให้กับตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการวางโครงสร้างถนนเพิ่มเติม โดยเฉพาะทางตอนในของถนนวงแหวนในส่วนที่เป็นรัศมีที่ออกจากสี่เหลี่ยมตัวเมือง และในส่วนที่เป็นวงแหวนชั้นใน ๆ เข้าไป (แผนที่ถนนปัจจุบันและแผนผังแสดงการคมนาคมและขนส่งผังเมืองรอบเชียงใหม่, 2532) ทำให้ระบบถนนของตัวเมืองเชียงใหม่ มีรูปแบบทั้งรัศมีถึงตาราง

สำหรับระบบถนนของชุมชนเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีถนนสายประธานสายหลัก สายรอง และสายย่อย มีลำดับการใช้สอยและขนาดผิวของการจราจรที่แตกต่างกัน (โครงการจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่, 2535 : 76-77) คือ

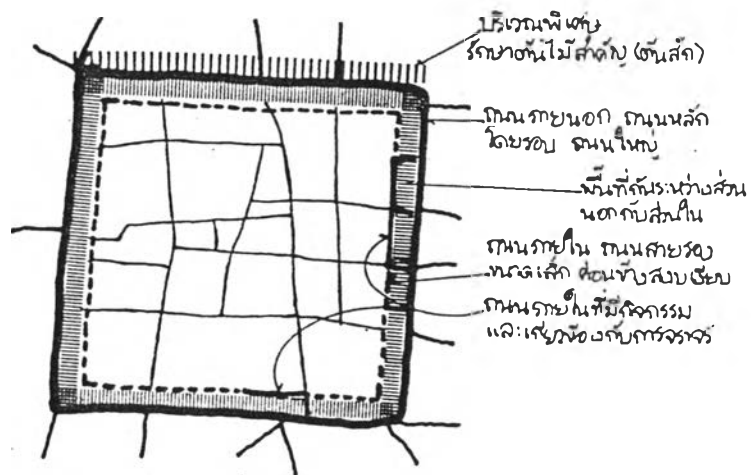
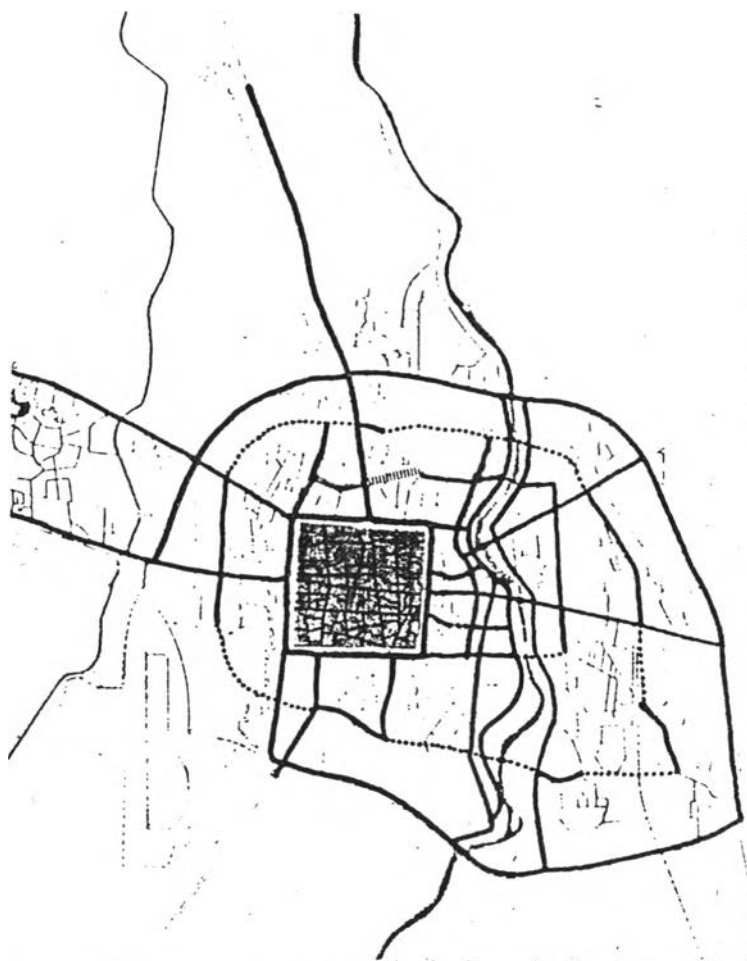
1) การเดินทางที่มีปริมาณสูงสุดเป็นแนวถนนเหนือ-ใต้ เป็นไปในลักษณะผ่านผ่าตัวเมือง โดยอาศัยถนนในเขตเมืองเก่า (ในพื้นที่บริเวณคูเมือง) ที่มีขนาดไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนการจัดให้มีการจราจรแบบเดินรถทางเดียวในหลายส่วนของเมืองเก่านี้เป็นการช่วยให้อัตราสามารถรองรับปริมาณการจราจรได้สูงขึ้น

2) ถนนเลียบเมือง มีลักษณะเป็นถนนวงแหวนที่ไม่สมบูรณ์คือไม่ครบวงจรจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ไปทางตอนเหนือต้องผ่ากลางเมือง หรืออย่างน้อยที่สุดก็คือเลี้ยวไปใช้ถนนเลียบคูเมืองตะวันตก แนววงรอบของถนนวงแหวนส่วนที่ขาดไม่สมบูรณ์ทางด้านตะวันตกนี้ถูกขวางกั้นด้วยเขตทหาร (กองบิน 41) และสนามบินนานาชาติเชียงใหม่

3) ในอนาคตจะมีการสร้างถนนวงแหวนใหม่ตัดออกไปนอกแนววงแหวนเดิมที่สามารถบรรจบกันเป็นวงแหวนสมบูรณ์ ซึ่งวงแหวนใหม่นี้ต้องเลี้ยวไปอาศัยถนนเลียบคลองชลประทานที่มีอยู่หลังสนามบินและมีเส้นทางไม่ค่อขสม่าเสมอมา เป็นวงรอบทางฝั่งตะวันตก

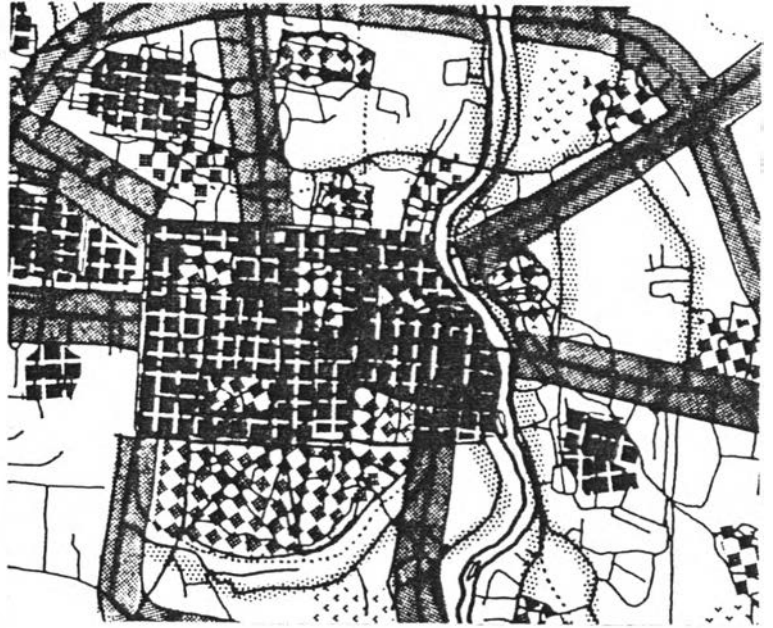
4) ระบบถนนสายย่อยที่คลี่ปมาผ่านที่คิดเปลี่ยนแปลงต่างในเวียงกุมกามสามารถสัญจรและขนส่งผลผลิตผลการเกษตรจากพื้นที่ได้โดยรักษาบรรยากาศของชุมชน ทำให้สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมมีการผสมผสานระหว่างพื้นที่เกษตร (สวนลำไย) กับโบราณสถานในเขตอนุรักษ์เมืองเก่า รวมถึงพื้นที่ต่อเนื่องออกมาคือถนนสุเทพ ที่เป็นถนนโบราณต่อเชื่อมถนนเมืองตะวันตก กับถนนรั้วแก้วซึ่งสองฟากถนนดังกล่าวกับพื้นที่ระหว่างถนนทั้งสองนี้เป็นบริเวณที่มีการปลูกสร้างอาคารสูงบังตอขสุเทพและทำลายภูมิทัศน์ของเมือง จากการใช้ถนนเหล่านี้เป็นเส้นทางผ่านตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของถนนวงแหวนทำให้การอนุรักษ์ภูมิทัศน์ที่สำคัญของชุมชนถูกเปลี่ยนทัศนคติไป

- ระบบทางเท้า ระบบทางเท้าและถนนในเขตพื้นที่บริเวณแนวคูเมือง (ในกำแพงเมือง) มีขนาดกว้างน้อย และไม่สม่ำเสมอเพราะพัฒนามาจากทางสัญจรเดิมของเมืองเก่า สภาพการจราจรในบริเวณสี่เหลี่ยมของกำแพงเมือง มีปริมาณการจราจรความคับคั่งน้อยกว่าย่านที่เป็นการค้าอย่างในถนนราชดำเนินที่ต่อเนื่องมาจากถนนท่าแพอันเป็นแหล่งการค้า ดังนั้นถนนแกนหลักสายสำคัญในบริเวณสี่เหลี่ยมกำแพงเมืองซึ่งมีขนาดของถนนกว้าง 7.5-10.00 เมตร และมีทางเท้าที่กว้าง 1.5-2.5 เมตร จึงเหมาะสมกับการส่งเสริมให้มีการสัญจรด้วยเท้า และให้นักท่องเที่ยวเดินทางแบบ WALKING TOUR ในพื้นที่ นอกจากนี้ทางเดินเท้ามีลักษณะขาดเอกลักษณ์ เนื่องจาก

ลักษณะเฉพาะของบริเวณที่
ที่เสนอแนะ

แสดง: โครงข่ายถนนสายหลัก	
สัญลักษณ์: ----- แยกถนนที่มีอยู่ - สีปัจจุบัน ..... แยกถนนที่จัดซื้อใหม่ ———— แยกถนนที่เสนอให้เร่งปรับปรุงเพื่อช่วยเรื่อง การจราจรบนถนนนี้ ■ พื้นที่ที่เสนอให้ลดการจราจร	มาตราส่วน แผนที่ ที่มา: สำนักผังเมือง การวิเคราะห์
การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง	

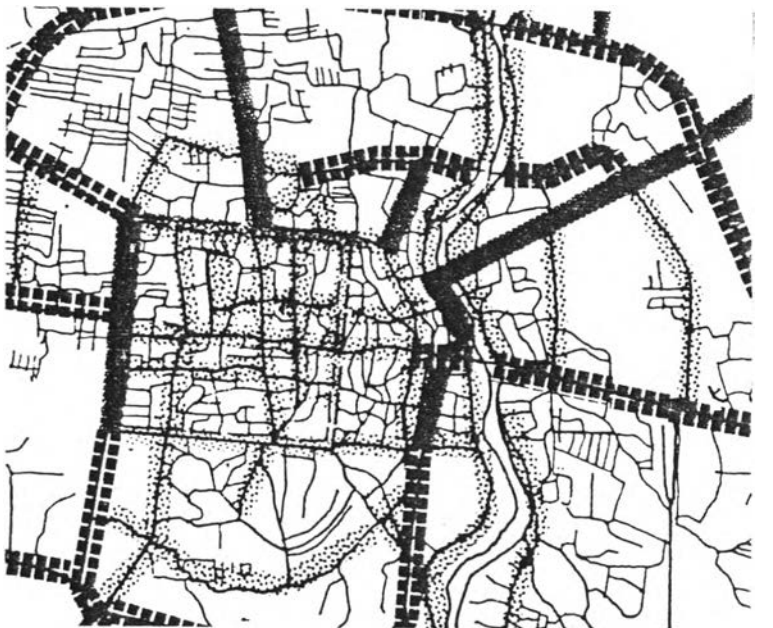

ลักษณะของรูปแบบเส้นทางการสัญจรเมืองเชียงใหม่

- ถนนสายหลักกว้าง โครงข่ายเบาบาง ลักษณะพัฒนาตามแนวยาว
- ถนนสายหลักรองกว้าง โครงข่ายเบาบาง ลักษณะพัฒนาตามแนวยาว
- ถนนสายย่อย โครงข่ายหนาแน่น ลักษณะแบบตารางหมากรุก
- ถนนสายย่อย โครงข่ายเบาบาง ลักษณะระวางวงโมบีลแบบแผน
- ถนนสายย่อย โครงข่ายหนาแน่น ลักษณะระวางวงโมบีลแบบแผน

สภาพทั่วไปของเส้นทางการสัญจรเมืองเชียงใหม่

- ถนนกว้าง 4 ทางวิ่ง คอนกรีต กว้าง 20 - 40 เมตร
- ถนนกว้าง 4 ทางวิ่ง ออสบยาง กว้าง 20 - 30 เมตร
- ถนนกว้าง 2 ทางวิ่ง คอนกรีต กว้าง 10 - 20 เมตร
- ถนนกว้าง 2 ทางวิ่ง ออสบยาง กว้าง 10 - 20 เมตร
- ถนน 1 ทางวิ่ง ออสบยาง กว้างน้อยกว่า 10 เมตร
- ถนน 1 ทางวิ่ง ปูกรัง กว้างน้อยกว่า 10 เมตร

แสดง:

มาตราส่วน

แผนที่

ที่มา: สำนักผังเมือง

ความกว้างทางเดินเท้าในแต่ละส่วนคูเมืองมีขนาดไม่เท่ากันและการตกแต่งก็แตกต่างกันไป ทางเดินเท้าจะไม่ตรงกันตลอดแนวโคศรอบมีซีกแซกกับทางพื้นหญ้า เดิมทางเทศบาลฯไม่ได้มีแผนงานตกแต่งขอบคูเมืองโคศรอบตั้งแต่แรก การตกแต่งขอบคูเมืองจึงทำเป็นส่วน ๆ ตามที่เห็นว่ามีความเหมาะสมในการปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับในแต่ละครั้ง อีกทั้งทางเดินเท้าหลายส่วนมีสภาพทรุดโทรม เช่น พื้นผิววัสดุไม่เรียบจากการทรุดตัวของดินหรือการชอนไชของต้นไม้ข้างเคียง พื้นผิววัสดุแตกหักเฟอร์นิเจอร์ถนน (STREET FURNITURE) ตั้งขวางหรือเบียดทางเดินเท้าซึ่งมีขนาดค่อนข้างแคบ ในบางส่วนเดินสวนทางกับได้ไม่สะดวก เป็นต้น

ส่วนขอบคูเมืองด้านที่ติดถนนรอบในกำแพงเมืองนั้น พื้นที่พักคลุมด้วยพื้นหญ้าเกือบโคศรอบ มีขนาดความกว้างพื้นหญ้าโดยเฉลี่ยประมาณ 3 เมตรแต่ยังขาดทางเดินเท้ารวมทั้งทางระบายน้ำบริเวณขอบคูเมืองในหลายส่วน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการเดินทางเท้าและอาจเกิดอันตรายแก่ผู้สัญจรทางเท้าได้ โดยเฉพาะบริเวณด้านในแจ้งคูเมืองซึ่งเป็นทางงัดค้ำ และการขาดทางระบายน้ำทำให้ขอบถนนส่วนนั้นจะเอะและไถ้จากน้ำที่รั่วซึมพื้นหญ้า ต้นไม้

ข้อสังเกต

1) ถนนในบริเวณคูเมือง มีขนาดค่อนข้างแคบ แต่มีปริมาณการจราจรที่คับคั่งหนาแน่นในย่านที่เป็นแหล่งการค้า แต่ขนาดของทางเท้ามีส่วนไม่เพียงพอกับปริมาณของการสัญจร

2) การสัญจรเท้าจะตรอมคลุมอยู่ในบริเวณแหล่งการค้าและปริมาณการสัญจรของยานพาหนะที่คับคั่งก็ลดลงเป็นอย่างมากในพื้นที่บริเวณคูเมือง

3) ถนนในบริเวณคูเมือง ถือว่าเป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อการสัญจรและเชื่อมโยงพื้นที่ถนนและทางเท้าเพื่อรองรับการสัญจรของนักท่องเที่ยวและผู้สัญจรในชุมชน และ บุคคลจากพื้นที่บริเวณรอบคูเมืองและปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองที่ดี จะช่วยสนับสนุนหากการจราจรที่หนาแน่นพาหนะที่ดี

ขอเสนอแนะ

การสัญจรในเขตเมืองซึ่งใช้สัญจรมาแล้วยังไม่มีปริมาณที่คับคั่งนักเป็นอีกจุดเพิ่มประสิทธิภาพของการขนส่งสาธารณะ เช่น เพิ่มขนาดความสูงของยานพาหนะ โดยปรับเสื่อทางโยนรถที่และประสานกับนิคมจราจรของการเดินทางที่จะช่วยให้การเข้าสู่ใจพื้นที่ในบริเวณคูเมืองอีกในเขตเมืองที่ดี และ สามารถคงต่อไปยังพื้นที่รอบนอกได้อย่างสะดวกและมีสภาพการจราจรที่คล่องตัววิเศษให้เหมาะสมกับการที่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยววิบราณะสถานในพื้นที่บริเวณคูเมืองและ เมื่อเยี่ยมชมแล้วสามารถออกไปสู่แหล่งท่องเที่ยววิบราณะสถาน หรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่บริเวณรอบนอกได้อย่างสะดวกและแวะชมได้หลายสถานที่ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอ

สำหรับระบบการขนส่งมวลชนด้วยรถไฟฟ้าขนาดเบา (LTD SYSTEM) ซึ่งเป็นข้อเสนอของระบบขนส่งมวลชนภายใต้โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์เมืองเก่าเชียงใหม่ ในการแก้ปัญหาการจราจรที่คับคั่งของเมืองในอดีตที่มีการศึกษาผลกระทบที่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการใช้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองเก่าที่พื้นที่ต้องการอนุรักษ์ เช่น พื้นที่บริเวณคูเมือง เป็นต้น

การสำรวจและปริมาณการจราจร จากข้อมูลของการพลังงานแห่งชาติปี พ.ศ. 2531

พบว่าทิศทางการจราจร

4.11 บทบาทหน้าที่ของคูเมืองเชียงใหม่

แต่เดิมนั้นเหตุผลในการสร้างคูน้ำล้อมรอบเมืองของเมืองเชียงใหม่เป็นเหตุผลทางยุทธศาสตร์เพียงอย่างเดียว มีบทบาทช่วยเสริมกำแพงเมืองในการรักษาความปลอดภัยแก่เมืองมากยิ่งขึ้น ทำหน้าที่ปิดล้อมกำแพงอิฐชั้นหนึ่งสกัดกั้นไม่ให้ข้าศึกศัตรูเข้ามาประชิดกำแพงเมืองเชียงใหม่ สภาพภูมิประเทศที่ถูกล้อมเป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องน้ำ ประกอบกับมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ใกล้เมืองทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้ ดังนั้นคูเมืองที่เกิดขึ้นจึงควรมีเพียงชั้นเดียวเพื่อเหตุผลทางยุทธศาสตร์ และไม่เคยปรากฏหลักฐานของการมีกำแพงเมืองหรือคูเมืองชั้นที่ 2 และ 3 ในพื้นที่เมืองเชียงใหม่เลย ในการรักษาระดับน้ำในคูเมืองต้องสร้างทำนบกั้นน้ำเป็นระยะ ๆ เนื่องจากที่ตั้งเมืองมีความลาดเอียง การข้ามคูต้องใช้สะพานทำด้วยไม้ไผ่ (สะพานเข็ช) ปักคานข้ามไปยามมีศึกก็รื้อออก

1) บทบาทในการเป็นแหล่งระบายน้ำ แนวคูน้ำรอบเมืองโบราณยังคงถูกใช้เป็นระบบระบายน้ำของเมืองอยู่ ซึ่งระบบระบายน้ำแบบโบราณ นั้นคือ รางระบายน้ำที่อยู่ข้างถนน และคูตินจะเป็นหลักที่กระจายตัวอยู่ตามบริเวณชุมชนหนาแน่นตั้งแต่ ใต้ใต้แก่ พื้นที่ของตำบลพระสิงห์ ตำบลหายยา ตำบลศรีภูมิ และตำบลช้างเผือกบางส่วน โดยในบริเวณตำบลศรีภูมิยังคงใช้ลำน้ำธรรมชาติ คือน้ำแม่ท่าช้าง (แม่ป่าคองบน) เป็นแกนรับน้ำจากชุมชนทางท่อใต้ถนนและซอยต่าง ๆ ส่วนบริเวณตำบลพระสิงห์ยังคงอาศัยระบบระบายน้ำโบราณ คือคูตินรอบเมืองเก่ารับน้ำจากชุมชนไหลจากที่สระวันตกมายังสระวันออกและใต้ โดยท่อใต้ถนนและรางระบายน้ำข้างถนนทั่วไป

จากสภาพเดิมนั้นคูเมืองสร้างขึ้นโดยการขุด ซึ่งในปัจจุบันมีการลาดคอนกรีตเพื่อป้องกันดินทรุดและใต้มีการป้องกันมิให้น้ำเสียไหลลงสู่คูเมืองด้วย

2) บทบาทในการชลประทาน จะเห็นได้ว่าคูเมืองมีความสำคัญต่อระบบระบายน้ำและการชลประทาน โดยคูเมืองนั้นได้รับน้ำมาจากคลองชลประทานแล้วปล่อยต่อไปเพื่อการชลประทานของพื้นที่ทางตอนใต้ของเมือง มีการสร้างทำนบและทำจุดเพื่อควบคุมระดับน้ำตรงทุกจุดที่มักขนัดกับคูเมือง เนื่องมาจากพื้นที่คูเมืองมีความลาดชันลงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับในคูเมืองแล้วคูเมืองจะได้รับน้ำมาหล่อเลี้ยงจากคลองชลประทาน ส่วนในฤดูฝนน้ำจะหลากจากพื้นที่รับน้ำฝั่งตะวันตกของคลองชลประทานจะไหลมาตามท่อระบายน้ำทั้งสองข้างของถนนห้วยแก้ว แล้วไหลลงคูเมืองทางมุมตะวันตกเฉียงเหนือ โดยน้ำจากคูจะไหลออกได้ 5 จุด

3) บทบาทในการเป็นที่พักผ่อน พื้นที่บริเวณคูเมืองจะเห็นได้ว่า มีสวนสาธารณะที่เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับคนในระดัเมืองถึง 8 แห่ง ซึ่งจากมาตรฐานการใช้พื้นที่สวนสาธารณะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของสำนักผังเมืองกำหนดไว้ 1.2 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่บริเวณคูเมือง อันได้แก่ ตำบลพระสิงห์ และศรีภูมิ ซึ่งมีจำนวนประชากรรวม 27,977 คน จะต้องการสวนสาธารณะในจำนวนพื้นที่ 33.57 ไร่ ซึ่งในเขตบริเวณคูเมืองมีจำนวนพื้นที่ถึง 92 ไร่ 2 งาน 85 ตารางวา สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานนับว่ามีพื้นที่สวนสาธารณะเพียงพอ แต่เมื่อเทียบกับระดับเมืองโดยรองรับประชากรในเขตเทศบาล ซึ่งมีจำนวน 160,143 คนจะต้องการสวนสาธารณะในจำนวนพื้นที่ 192.17 ไร่ นับว่าพื้นที่สวนสาธารณะในพื้นที่บริเวณคูเมืองไม่สามารถรองรับได้เพียงพอ แม้ว่าจะใช้พื้นที่สวนสาธารณะนอกพื้นที่บริเวณคูเมืองอันได้แก่สวนสาธารณะเชิงสะพานพารัฐ และศูนย์เพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับหายยา รวมพื้นที่อีกประมาณ 36 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา ก็ยังไม่สามารถรองรับประชากรในเขตเทศบาลได้ นับว่าพื้นที่สวนสาธารณะของเมืองเชียงใหม่ยังขาดแคลนสวนสาธารณะในเขตพื้นที่บริเวณคูเมือง (ในเขตกำแพงเมืองชั้นใน) ได้แก่

(1) สวนสาธารณะสวนบวกหาด มีขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่แจ้งกู่เชิงถึงประตูสวนปรง มีเนื้อที่ทั้งหมด 13 ไร่ 2 งาน เป็นเนื้อที่สระน้ำประมาณ 5 ไร่เศษ สภาพภูมิทัศน์มีส่วนดอกไม้และสวนสมุนไพร มีสนามเด็กเล่นและศาลาสำหรับหลบแดดหลบฝน จากบทบาทที่ให้บริการด้านพักผ่อนหย่อนใจแล้วยังใช้สถานที่ในการจัดงานมหรพรมไม้ดอกไม้ประดับเป็นประจำประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

(2) สวนสาธารณะประตูท่าแพ ตั้งอยู่ด้านนอกของประตูเมืองท่าแพข้างตุ๋ฮาม ตำรวจมีเนื้อที่ 2 ไร่ 5 งาน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสนามหญ้า มีต้นไม้และที่นั่งพักผ่อน

(3) สนามเด็กเล่นประตูท่าแพ ตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของถนนตรงข้ามกับสวนสาธารณะประตูท่าแพ มีเนื้อที่ 2 งาน 25 ตารางวา ซึ่งพื้นที่ในบริเวณส่วนใหญ่ทางเทศบาลนครภูเก็ต เพื่อใช้เป็นสนามกีฬา สำหรับแข่งขันกีฬายางประเภท เช่น ตะกร้อ วอลเลย์บอล เป็นต้น และส่วนหนึ่งของพื้นที่ได้ตกแต่งเป็นสนามเด็กเล่น โดยมีอุปกรณ์ เช่น ชิงช้า ไม้ลื่น ฯลฯ ให้บริการแก่เด็ก ๆ นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานบางประเภท เช่น ตลาดนัดลำไย เป็นต้น

(4) สวนสาธารณะสี่แยกสมเพชร ตั้งอยู่ริมคูเมืองใกล้สถานีบริการน้ำมันสมเพชร มีเนื้อที่ 1 งาน 31 ตารางวา จัดเป็นที่พักผ่อนประกอบด้วย สนามหญ้า และสวนดอกไม้

(5) สนามเด็กเล่นประตูเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 60 ตารางวา ตั้งอยู่ข้างประตูเชียงใหม่ และอุปกรณ์สำหรับเด็กเล่น เช่น ชิงช้า ไม้ลื่น ฯลฯ

(6) สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ ตั้งอยู่ใกล้สวนสาธารณะข้างเพอกรีมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 71 ไร่ ประกอบด้วยสนามกีฬา โรงยิม สระว่ายน้ำ ซึ่งได้มาตรฐานสากล นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานต่าง ๆ เช่น งานคุณุหนาวในเดือนธันวาคม

(7) ที่ล่องว้างริมคูเมืองทั้ง 4 ด้าน เป็นที่ว่างระหว่างริมน้ำกับถนนมีการปลูกต้นไม้ และมีสนามหญ้า ที่ให้ประชาชนเข้าไปนั่งพักผ่อน เล่นเล่นได้มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่

(8) สวนสาธารณะบริเวณอนุสาวรีย์ 3 กษัตริย์ ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดเก่าจัดตกแต่งให้พื้นที่มีสนามหญ้า และมีม้านั่ง มีเนื้อที่โดยประมาณ 2 ไร่

4.4 บทบาทในการเป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

พื้นที่บริเวณคูเมือง หรือเขตกำแพงเมืองชั้นในเป็นเขตเมืองเก่าประกอบด้วยวัดจำนวน 36 วัด รวมทั้งวัดสำคัญทั้ง 3 คือ วัดพระสิงห์ วัดเชียงใหม่และวัดเจดีย์หลวง ซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สำคัญที่ใช้เป็นบริเวณจัดงาน หรือแหล่งขบวนในงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญ ๆ ของเชียงใหม่เกือบทั้งหมด บริเวณที่ใช้จัดงานมีตั้งแต่ประตูเมืองมูมเมือง (แจ้ง) วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง สวนสาธารณะบวกดาด และโรงเรียนอนุบาลวิทยาลัย เส้นทางขบวนแห่ผ่านบริเวณถนนราชดำเนินจากประตูท่าแพ ถึงวัดพระสิงห์ (คูเมืองเก่า) โดยเส้นทางขบวนแห่จะเน้นถึงบทบาทสำคัญด้านวัฒนธรรมของบริเวณถนนราชดำเนิน ซึ่งต่อเนื่องกับถนนท่าแพอย่างชัดเจนที่สุด

จากตารางที่ และแผนที่ ซึ่งกำหนดตำแหน่งของโบราณสถานประเภทวัดจะ
 เห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นประเภทประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรม โดยจะแบ่งโบราณสถานใน
 บริเวณคูเมืองออกเป็น 3 กลุ่ม

ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

(1) กลุ่มที่มีความสำคัญมาก กลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 27.27 ของโบราณสถาน
 ทั้งหมดในบริเวณคูเมือง โดยจะกระจายตัวอยู่ตามถนนสิงหนาทราชธานี และพระปกเกล้าฯ

(2) กลุ่มที่มีความสำคัญปานกลาง กลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 50.00 ของโบราณ
 สถานทั้งหมดในบริเวณรอบคูเมืองกระจายตัวอยู่ตามถนนราชธานี พระปกเกล้าฯ สนามกีฬา
 มณีนพรัตน์ อินทวารวิธ

(3) กลุ่มที่มีความสำคัญน้อย กลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 22.72 ของโบราณสถาน
 ทั้งหมดในบริเวณคูเมือง ลักษณะกลุ่มมีทั้งเกาะกลุ่มและกระจายโดยทั่วไป แต่ส่วนใหญ่อยู่โดยรอบ
 ในเขตตำบลพระสิงห์

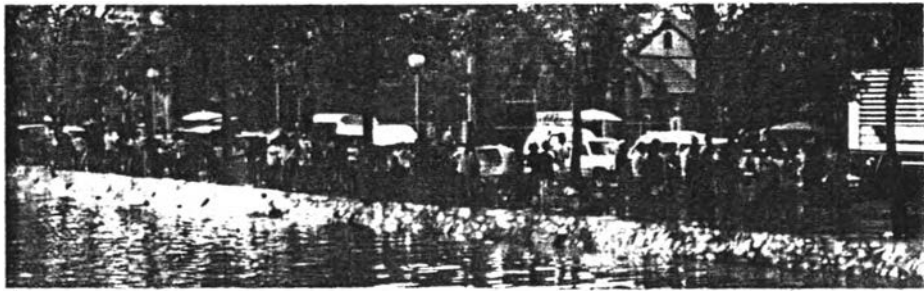
ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์กายภาพ

(1) กลุ่มที่มีความสำคัญมาก กลุ่มนี้จะมีอยู่ร้อยละ 18.18 ของโบราณสถานทั้งหมด
 ในบริเวณคูเมือง

(2) กลุ่มที่มีความสำคัญปานกลาง มีอยู่ร้อยละ 31.81 ของโบราณสถานทั้งหมดใน
 บริเวณคูเมือง

(3) กลุ่มที่มีความสำคัญน้อย มีอยู่ร้อยละ 50 ของโบราณสถานทั้งหมดในบริเวณคูเมือง

ภาพแสดง: บทบาทคูเมืองด้านวัฒนธรรม-ประเพณี

1

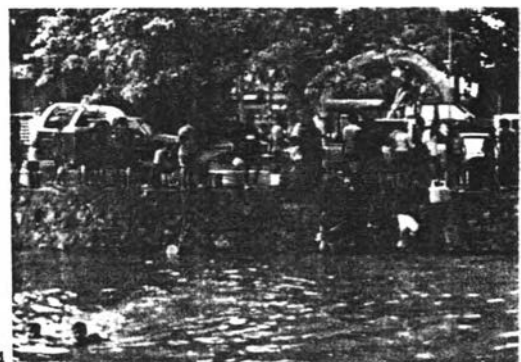

2

คูเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประเพณี วัฒนธรรมของไทยที่สำคัญซึ่งเกี่ยวกับน้ำ เช่นงานประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น จะมีทั้งชาวเชียงใหม่และนักท่องเที่ยว มาเล่นสาดน้ำบริเวณคูเมืองโดยรอบก่อนเข้ารักษาเน้นตรวอดร.นประเพณี ทั้ง 3 วัน

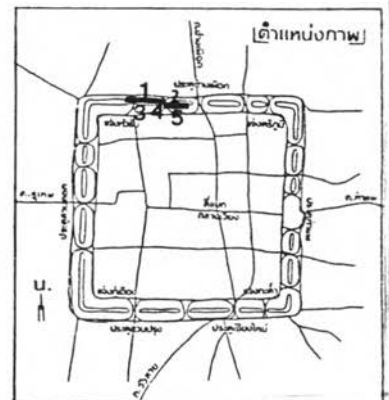
3

4

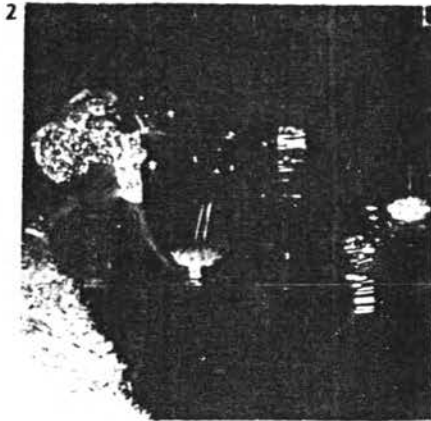
5

ภาพแสดง: บทบาทคูเมืองด้านวัฒนธรรม-ประเพณี

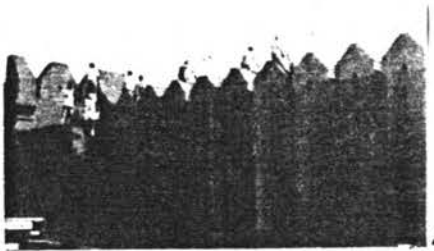

1

2

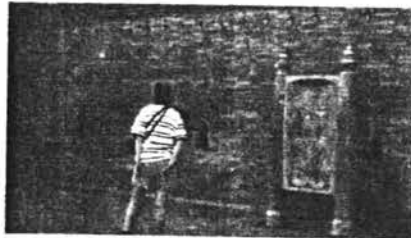
ภาพแสดง: บทบาทคูเมืองด้านการท่องเที่ยว

4

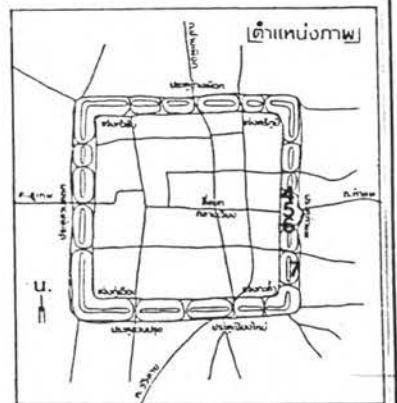
5

6

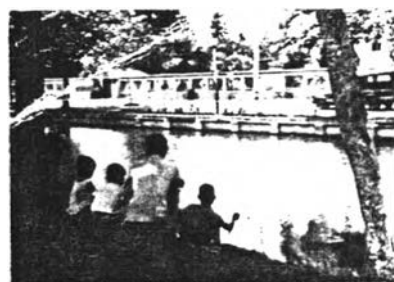
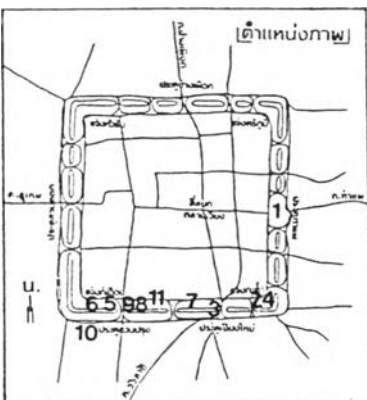
7

ภาพแสดง: บทบาทคูเมืองด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

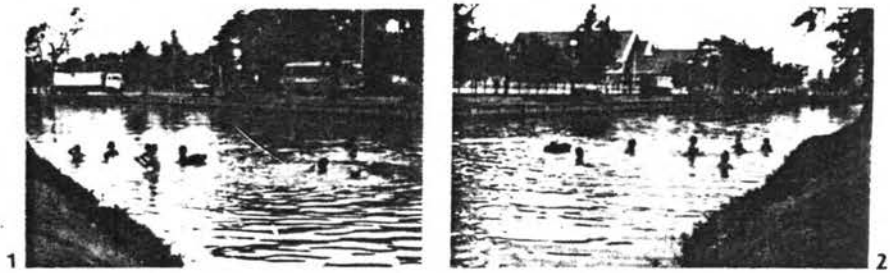

ที่ตั้ง, ระชะทาว และบรรยากาศโดยรอบ
คูเมืองเหมาะกับการวิ่ง, เดินเล่น ออก-
กำลังกายยามเช้า แต่การเท้านี้เมื่อ
อำนวยความสะดวก

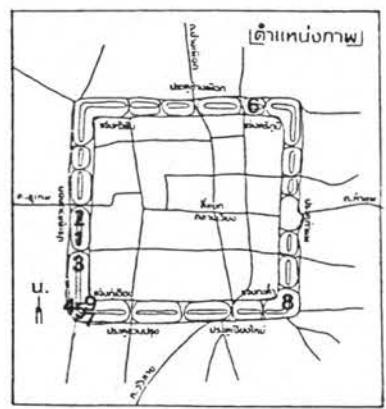
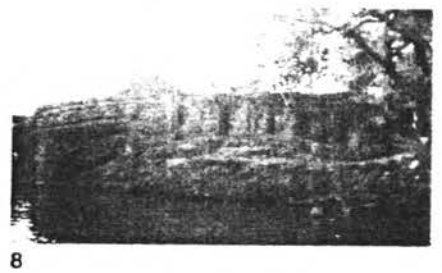
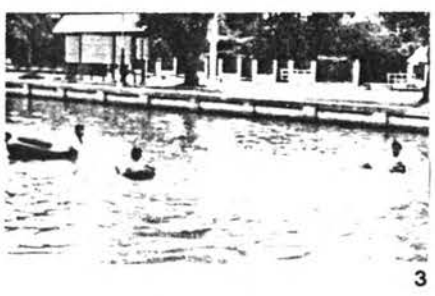

ภาพแสดง: บทบาทคูเมืองด้าน สันทนาการ

เด็กๆ เล่นน้ำในคูเมืองเป็นกลุ่มอย่างสนุกสนานในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน ภาพบรรยากาศเหล่านี้ขบเห็นได้เสมอควบคู่กับการเจริญเติบโตของเมือง

ภาพแสดง: บทบาทคู่มืออดตัน กิจกรรมของมือ

1

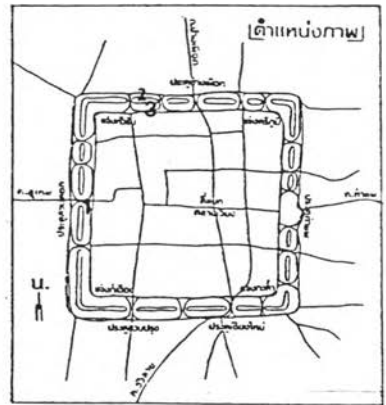
งานมืธทำบุญเมืองเซียงใหม่ เมื่อวันที่ 11 มี.ย. 35 ในภาพหน่วยมืธ-ประตูลวดอก
ซึ่งจะจัดเป็นประจำทุกปีเพื่อเสริมสร้างศีริมงคลแก่เมืองและผู้อยู่อาศัย
จัดณ. บริเวณแก่งคูเมืองทั้ง 4, ประตูเมือง 4 แห่ง และเสาอินทขิลในบริเวณวัด-
เจดีย์หลวง รวม 9 จุด มีประชาชนเข้าร่วมมืธจำนวนมากทุกหน่วยมืธเช่นทุกปี

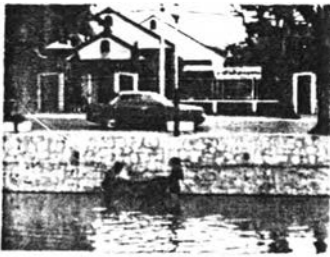
2

3

เทศบาลฯ ได้รณรงค์ให้ประชาชนโดยทั่วไปได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม
ร่วมเป็นเจ้าของคูน้ำโบราณอันอยู่คูเมืองตลอดมาโดยวิธีการต่างๆ
อยู่เสมอ ในภาพเป็นการรณรงค์ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณ
คูเมืองจัดโดยพลิตภัณฑ์โกดัง

ภาพแสดง: บทบาทคู่มือองดาบ เป็นแหล่งเรียนรู้

1

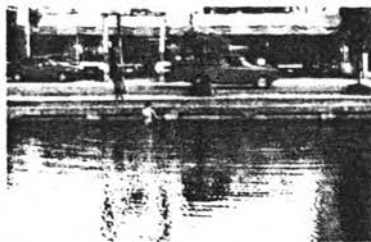

2

3

มีการสอนทำเพื่อจับสัตว์น้ำในวันทีระดับน้ำในคูเมืองลดลง

4

วิธีการงมหอย

5

การตกปลา นอกจากได้รับความเพลิดเพลินแล้ว บางครั้งยังได้ปลาขนาดกลางกลับบ้านด้วย <ในภาพ: ปลาหมอ>

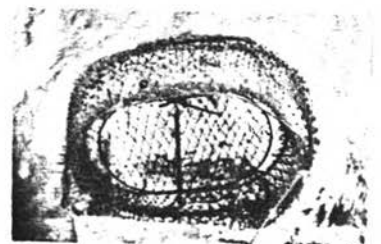

6

กุ้งฝอยที่ซื้อมาได้

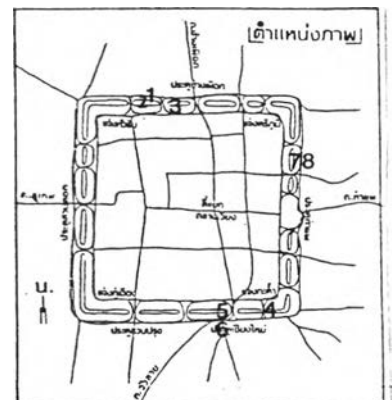

7

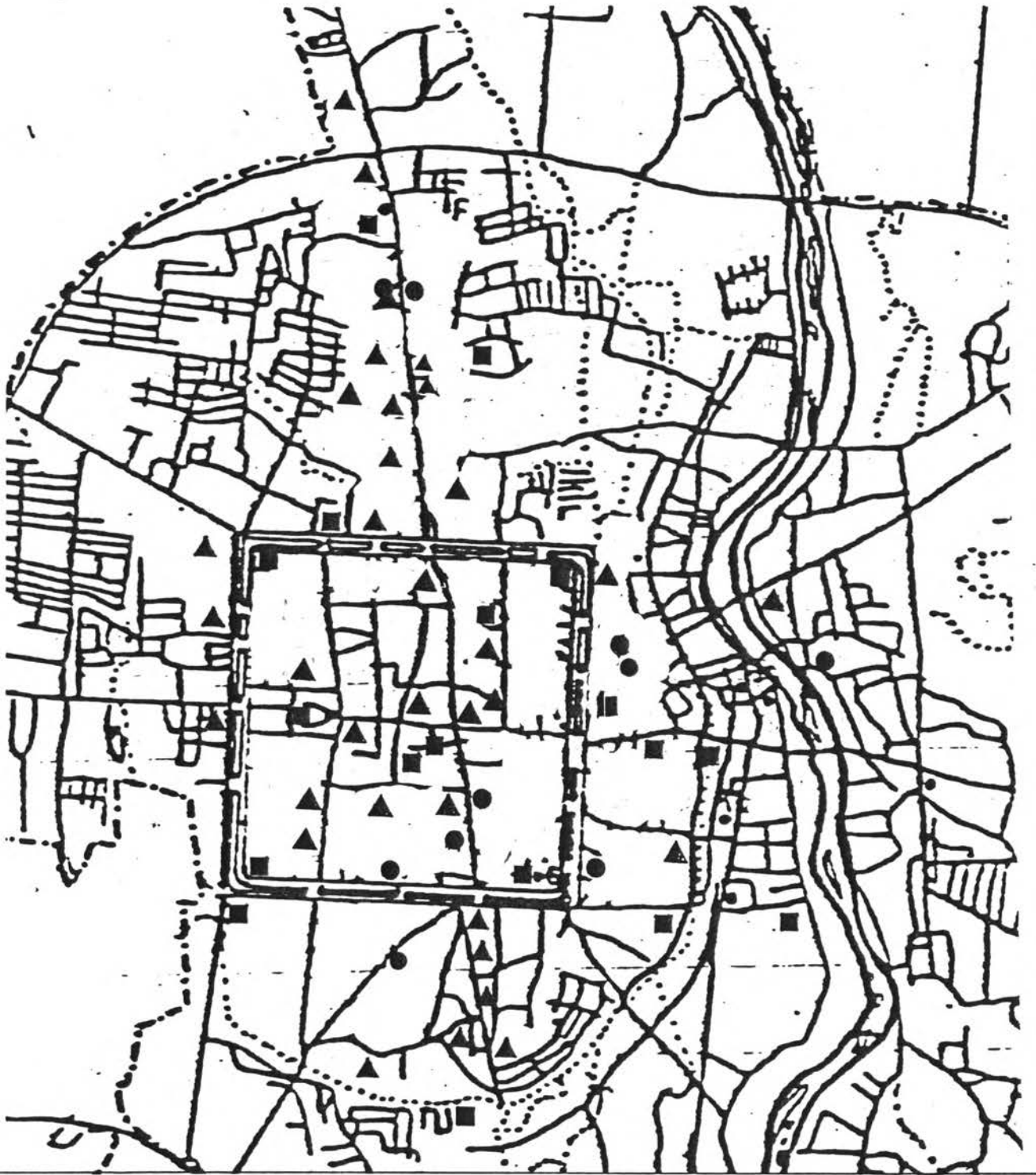
8

ช่วงปลายฤดูฝนจะเห็นการดักจับสัตว์น้ำในคูเมืองอยู่เสมอๆ เช่น ปลา กุ้งฝอย หอย เป็นต้นด้วยวิธีการต่างๆ เนื่องการดำรงชีพเป็นครัวครัว

ตารางที่ 4.16 แสดงการจัดลำดับความสำคัญของโบราณสถานในเขตเมือง

ชื่อโบราณสถาน	ที่ตั้ง	ลำดับความสำคัญทางประวัติศาสตร์		
		การสำรวจ	โบราณคดี	ทางกายภาพ
1. วัดพันเตา	ตำบลพระสิงห์	/	*	***
2. วัดปราสาท	ตำบลพระสิงห์	/	*	**
3. วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	ตำบลพระสิงห์	/	***	***
4. วัดพวกหงส์	ตำบลพระสิงห์	/	*	**
5. เจดีย์วัดกิติ (ร้าง)	ตำบลพระสิงห์	/	*	**
6. เจดีย์วัดเชษฐา (ร้าง)	ตำบลพระสิงห์	/	*	*
7. วัดพระเจ้ามิ่งราช หรือวัดกालะก้อด	ตำบลพระสิงห์	/	*	**
8. วัดหนองจริง (ร้าง)	ตำบลพระสิงห์	/	*	*
9. วัดหนองหญ้าแพรก (ร้าง)	ตำบลพระสิงห์	/	*	*
10. เจดีย์วัดป่าตาล (ร้าง)	ตำบลพระสิงห์	/	**	*
11. วัดเจดีย์หลวง	ตำบลพระสิงห์	/	***	***
12. วัดอโสมงคล	ตำบลศรีภูมิ	/	**	**
13. วัดเชียงมั่น	ตำบลศรีภูมิ	/	***	***
14. วัดหัวข่วง (วัดแสนเมืองมาหลวง)	ตำบลศรีภูมิ	/	**	**
15. วัดกู่เต้า	ตำบลศรีภูมิ	/	**	***
16. วัดเชียงยืน	ตำบลศรีภูมิ	/	**	**
17. วัดโลกนิมณี (ร้าง)	ตำบลศรีภูมิ	/	*	**
18. เจดีย์วัดหมื่นเงินกอง	ตำบลศรีภูมิ	/	**	**

แสดง:	๒.									
สัญลักษณ์: <table border="0"> <tr> <td>■</td> <td>โบราณสถานที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพ</td> <td>อันดับ 1</td> </tr> <tr> <td>▲</td> <td>”</td> <td>” 2</td> </tr> <tr> <td>●</td> <td>”</td> <td>” 3</td> </tr> </table>	■	โบราณสถานที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพ	อันดับ 1	▲	”	” 2	●	”	” 3	มาตราส่วน 0 200 400 ม.
■	โบราณสถานที่มีความสำคัญทางด้านกายภาพ	อันดับ 1								
▲	”	” 2								
●	”	” 3								
แผนที่										
ที่มา: สำนักผังเมือง										
การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง										

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ชื่อโบราณสถาน	ที่ตั้ง	ลำดับความสำคัญทางประวัติศาสตร์		
		การสำรวจ	โบราณคดี	ทางกายภาพ
19. วัดดวงดี (วัดอินทขิล)	ตำบลศรีภูมิ	/	*	**
20. กลุ่มโบราณสถาน วัดสะคือเมือง(ร้าง)	ตำบลศรีภูมิ	/	**	**
21. กำแพงและคูเมือง	ตำบลศรีภูมิ	/	***	***
22. วัดหนองหล่ม	ตำบลศรีภูมิ	/	*	*

ที่มา : โครงการจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่
สวล., 2535 : 94-104

4.5 บทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

เดิมจากลักษณะการเลือกที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่มีความเหมาะสมในแง่ของภูมิทัศน์ชุมชนเมือง ซึ่งเมื่อเข้าเมืองมาทางด้านหน้าจะมองเห็นกลุ่มโบราณสถาน อันได้แก่ โบสถ์ วิหาร และเจดีย์ของวัดต่าง ๆ รวมกลุ่มกันอยู่ในพื้นที่บริเวณคูเมือง (กำแพงเมืองชั้นใน) โดยมีจำนวนถึง 36 วัด ซึ่งมีความสำคัญทางโบราณคดีประวัติศาสตร์ และมีความงามทางสถาปัตยกรรมมาก ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของบทบาทในการเป็นแหล่งโบราณคดี โดยมีฉากหลักเป็นทิวเขาที่มีสีเขียวของต้นไม้สะพรั่ง ทำให้ภาพของเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์สวยงามและมีความเด่น

แม้ว่าในปัจจุบันภูมิทัศน์ของเมืองเชียงใหม่กำลังเปลี่ยนแปลงมีการพัฒนา เกิดอาคารสูง บดบังทิวทัศน์ มีการทำลายโบราณสถานจนทำให้สภาพแวดล้อมที่ดีของเมืองเสียไป แต่อย่างไรก็ตาม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่บริเวณคูเมือง อันประกอบไปด้วยโบราณสถานประเภทวัดต่าง ๆ ยังคงเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากมาย โรงแรมต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับ

นักท่องเที่ยว โดยการสร้างเป็นตึกสูงซึ่งบังคับทัศนียภาพและทิศกับการเป็นเขตอนุรักษ์ของพื้นที่ในบริเวณคูเมือง

นอกจากนี้ทางจังหวัดเชียงใหม่ ยังมีประเพณีที่สำคัญที่คงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ โดยสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและผู้พบเห็น ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจและเข้ามาในเมืองเชียงใหม่ตามเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่สถานที่ที่ใช้จัดงานหรือเป็นเส้นทางขบวนแห่จะจัดหรือผ่านพื้นที่บริเวณคูเมืองทั้งสิ้น

ตารางที่ 4.17 สถานที่ใช้จัดงานหรือเป็นเส้นทางขบวนแห่สำหรับเทศกาลต่าง ๆ ในเขตพื้นที่บริเวณคูเมือง (ในเขตกำแพงเมือง)

เทศกาล	ลักษณะงาน	สถานที่
1. งานบุปผาชาติ	จุดแสดงรดดอกไม้ เส้นเส้นทางขบวนแห่รดดอกไม้	แจ้งทุ่งเมือง, สวนบวกหาด ถนนราชดำเนิน, อินทวโรรส และอารักษ์ (บางส่วน)
2. สงกรานต์	เส้นทางขบวนแห่พระพุทธรูป และนางสงกรานต์ เส้นทางขบวนตำหัวผู้ว่าฯ ทานเจดีย์ทราย (จนทรายเข้าวัด)	ถนนราชดำเนิน วัดทั้ง 36 วัดในพื้นที่
3. วิสาขบูชา	เวียนเทียน, ฟังเทศน์-ธรรม	ที่สำคัญได้แก่ วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง
4. ทานสลากภัต	ท่าบุญ, ฟังเทศน์-ธรรม กวนข้าวทิพย์	วัดต่าง ๆ
5. วันปิยะมหาราช	พิธี	โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย
6. ลอยกระทง	จุดเริ่มต้นขบวนแห่	ประตูท่าแพ, ถนนราชดำเนิน
7. สืบชะตาเมือง	พิธีทางศาสนา	ประตูทั้ง 5 และแจ้งทั้ง 4 ของเมืองและกลางเวียง

อิทธิพลของสภาพแวดล้อมในพหุบริเวศน์เมือง เนื่องจากมีการขยายตัวทางธุรกิจการ
ท่องเที่ยว ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มีการขยายตัวตาม ก่อให้เกิดความต้องการพื้นที่ใช้งาน
ในแนวตั้ง โดยมีการก่อสร้างอาคารสูงในพหุบริเวศน์เมือง โดยเฉพาะโรงแรมที่เกิดขึ้นมาใหม่
ไว้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเกิดการขยายตัวของเมืองและการก่อสร้างอาคารใหม่ ๆ
ขึ้น แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้รูปแบบของอาคารเปลี่ยนแปลง
ไปตามสมัยนิยม เป็นศาลแขวงของจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสาธารณสุข อาคารอำนวยการของ
โรงเรียนยุพราชและที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เป็นต้น โดยทดแทนรูปแบบอาคารเก่าที่มีเอกลักษณ์
ของล้านนา อีกทั้งมีการรื้อถอนอาคารเก่าออกไปทำให้เส้นขอบฟ้าของเมืองเชียงใหม่เป็นแนวที่
เกิดจากอาคารสูงจำนวนมาก

การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ลดลง ซึ่งถ้า
ปล่อยทิ้งไว้ เมืองเชียงใหม่จะไม่มีจุดสนใจที่จะทำให้นักท่องเที่ยวอยากเข้ามาเที่ยวชมอีก

4.12 โครงการพัฒนาและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องในระดับเมือง

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (2530-2534) การพัฒนาเมืองหลักยังคงดำเนินต่อไปใน
แนวทางเดียวกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 - 5 เช่น ในแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ได้ระบุว่า จะพัฒนาเมือง
เชียงใหม่ "ให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าบริการ และการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน
และขยายบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรม (เชียงใหม่-ลำพูน) ที่สำคัญมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาเมือง คือ

(1) ปรับปรุงบริการพื้นฐานในเขตเมือง ได้แก่ โทรศัพทน์ ประปา ไฟฟ้า ระบบ
ระบายน้ำ ปูพรมลทางจากคลองแม่ข่า โครงการข่าชลประทาน สะพานและระบบจราจร ปรับปรุง
ชุมชนแออัด และการจัดที่อยู่อาศัย

(2) ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดี และสร้างบริการพื้นฐาน
ที่เพียงพอของแหล่งท่องเที่ยว และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานและบรรยากาศดั้งเดิม
อันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองไว้

(3) ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ถกกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบในท้องถิ่น และ
อุตสาหกรรมที่มีความต้องการสูง เช่น อุปกรณ์การเกษตร เครื่องจักรและอุปกรณ์การขนส่ง
ซีเมนต์ และวัสดุก่อสร้าง ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญต่อการขยายสินค้าเข้าอย่างเพียงพอ

(4) พัฒนาตลาดกลางสินค้าเกษตรของภาคเหนือ ทั้งพืชผัก ผลไม้และปศุสัตว์

(5) ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองใหม่ประสิทธิภาพ และไม่เป็ผลเสียต่อการท่องเที่ยว

จะพัฒนาเมืองลำปาง ให้เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการของภาคเหนือ และเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและบริการระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับเชียงใหม่-ลำพูน

และจะพัฒนาเมืองเชียงราย ให้เป็นศูนย์กลางการค้าปลีกค้าเกษตรและบริการระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับเชียงใหม่

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2535-2539) แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ระบุให้พัฒนาเมืองเชียงใหม่ ให้เป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- (1) ธุรกิจการค้า
- (2) การบริการ
- (3) การท่องเที่ยว
- (4) แหล่งอุตสาหกรรม
- (5) การคมนาคมขนส่งทางอากาศ
- (6) การศึกษา

จากการเปรียบเทียบลักษณะของเมืองเชียงใหม่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 จะพบว่าฐานะศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบนตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นไปจะเพิ่มชั้นอีก 2 ชั้น คือ การคมนาคมขนส่งทางอากาศและการศึกษา

แผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของบริษัทหลุยส์ เบอร์เจอร์ โครงการนี้เป็นโครงการส่วนระหว่างกรมวิเทศสหการ สำนักงานพัฒนาระหว่างชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา (ยู.เอส.เอ.) โดยมอบหมายให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และบริษัทหลุยส์ เบอร์เจอร์ อินเตอร์เนชันแนล อิงค์ เป็นผู้ศึกษาและวางแผน ดำเนินงานในช่วงกันยายน 2533 ถึงตุลาคม 2534

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมแผนปฏิบัติงานเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นการร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น และแผนปฏิบัติงานนั้น มีเป้าหมายเพื่อที่จะอนุรักษ์เอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ไว้

การวางแผนเริ่มจากการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ที่มีอยู่ว่ามีปัญหาเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง โดยใช่วิธีการจัดสัมมนา และการสัมภาษณ์บุคคลหลายชั้นในสังคม การวางแผนปฏิบัติงานได้พิจารณาจากสภาพของเชียงใหม่ และการประเมินของ

ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

(1) กฎหมายและระเบียบ ได้มีการศึกษาและพิจารณาถึงวิธีการและขั้นตอนการอนุรักษ์ สิ่งที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ควบคุมการใช้ที่ดินและอาคารที่มีอยู่ในเชียงใหม่ ในปัจจุบัน และมีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงและเพื่อเพิ่มเติมในแง่ที่เกี่ยวกับกฎหมาย โดยสรุปดังนี้

- การกำหนดเป้าหมายและนโยบายในการพิจารณาต้องขึ้นอยู่กับ การเข้าใจถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์และนโยบายของชุมชนร่วมกัน

- ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรม
- จัดตั้งสภาบริษัทมหาชนตามด้วยหน่วยงานวางแผนพัฒนานคร
- ออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน
- ออกกฎหมายกำหนดวิธีการเก็บภาษีผลกระทบต่อส่วนรวม และภาษีการโฆษณา
- ออกกฎหมายควบคุมพื้นที่น้ำท่วม
- การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ
- กฎเกณฑ์เกี่ยวกับพื้นที่ริมน้ำสำหรับแม่น้ำปิงและทางน้ำในเขตชุมชน
- ควบคุมของเสียจากบ่อเกรอะบ่อซึม
- ทบทวนผังเมืองรวมเชียงใหม่ฉบับปัจจุบัน

(2) การลงทุนสาธารณะ ปัจจุบันเชียงใหม่กำลังอยู่ในช่วงของการลงทุนสาธารณะ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการหาน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค การบำบัดน้ำเสีย และระบบถนน สรุปได้ดังนี้

- การใช้แหล่งภาษีที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- การคุ้มครองการลงทุนในการกำจัดน้ำเสีย
- การคุ้มครองการลงทุนในระบบการผลิตและจ่ายน้ำประปา
- การลงทุนเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งให้สอดคล้องกับการวางแผน และการ

ควบคุมการใช้ที่ดินที่เกี่ยวข้อง

- การลงทุนสาธารณะในด้านที่เกี่ยวข้องกับโครงการ "เมืองแฝด"
- ค่าเงินการลงทุนสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
- เตรียมข้อมูลเพื่อเจรจาต่อรองกับส่วนกลางในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ

(3) การฝึกอบรม ได้มีการศึกษาและกำหนดนโยบายในการฝึกอบรม ดังนี้

- จัดการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านการอนุรักษ์
- จัดการฝึกอบรมและดูงานให้แก่เจ้าหน้าที่เทคนิคของสภามิหรามแทนคร และของหน่วยงานวางแผนพัฒนาแทนคร
- จัดการฝึกอบรมวิธีการประเมินผลกระทบและภาษีการพัฒนา
- จัดการฝึกอบรมด้านการวางแผนสิ่งแวดล้อม
- จัดการฝึกอบรมด้านภาษาและวัฒนธรรม
- จัดการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมบริการ โดยใช้สถาบันการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

(4) โครงการพิเศษ โครงการพิเศษในที่นี้หมายถึง "การปฏิบัติขั้นต่อไป" โดยเมื่อมีการออกกฎหมายกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วการกำหนด "การปฏิบัติขั้นต่อไป" จะช่วยทำให้การดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

- โครงการต่อเนื่องเกี่ยวกับกฎหมายด้านการอนุรักษ์เมืองเชียงใหม่
- การปฏิบัติงานในเมืองเก่าภายในเขตคูเมืองโบราณ
- การปฏิบัติงานในเมืองเก่าภายนอกเขตคูเมือง
- โครงการพิเศษใช้พื้นที่ทั่วไป

นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะในหัวข้อเกี่ยวกับน้ำ อากาศ เสียง ชยะ และการใช้พลังงานรวมอยู่ด้วย

โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้เงินกู้ OECF ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โครงการนี้เป็นโครงการพัฒนาเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวหลักในภูมิภาคภายใต้ความช่วยเหลือพิเศษจาก OECF มีสาระสำคัญดังนี้

- (1) คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดำเนินการตามแผนงานเงินกู้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้เงินกู้จากกองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศญี่ปุ่น (THE OVERSEAS ECONOMIC COOPERATION FUND OF JAPAN : OECF) ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี 2530 มาจนถึงสิ้นสุดภายในปี 2534 (ระยะที่ 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้เงินกู้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงพิจารณาที่จะดำเนินการภายใต้แผนงาน OECF ต่อไปอีกในระยะ

ที่ 2 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในปี 2535-2539 เป็นวงเงินรวมทั้งสิ้น 3,000 ล้านบาท

(2) จังหวัดได้จัดทำโครงการให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการท่องเที่ยวของจังหวัด เชียงใหม่ (TOURISM MASTER PLAN) เพื่อขอรับเงินช่วยเหลือ OECF ระยะที่ 2 ซึ่งได้ปรับปรุง แล้วตามโครงการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ (CHIANG MAI PLANNING PROJECT) โครงการที่มีส่วน สัมพันธ์กันเกิดอยู่ในด้านการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาสถานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(2.1) ถนนสายสำคัญ ๆ ได้แก่ ถนนรอบคูเมือง ถนนโชตนา ถนนสุเทพ ถนนท่าแพ

(2.2) พัฒนาระเบียงสองฝั่งคลองแม่ข่าตัดกับถนนท่าแพ ตามแผนหลัก การท่องเที่ยว

(2.3) ถนนสายอ้อมเมืองจากสนามบินน้ำเข้าสู่ตัวเมือง

(2.4) สักรางแนวเส้นทางสำหรับระบบขนส่งมวลชนที่ทันสมัย ได้แก่ รถ ไฟฟ้า (LIGHT RAIL TRANSIT)

ในระดับคูเมือง

จากโครงการพิเศษในแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของ บริษัทหลุยส์ เบอร์เจอร์ ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะช่วยให้การอนุรักษ์พื้นที่บริเวณแนวคูเมือง ซึ่งจัดว่า เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่มีสภาพแวดล้อมที่ดีและคงบรรยากาศดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้ ประกอบกับการพัฒนาถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนรอบคูเมือง ถนนโชตนา เป็นต้น ซึ่งโครงการ พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้จ่ายเงินกู้จากญี่ปุ่นของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะทำให้ การท่องเที่ยวเข้าสู่ภายในคูเมืองอันเป็นเขตโบราณสถานประเภทวัดที่เก่าชั่มมากขึ้น สามารถเข้าถึง ได้อย่างสะดวกและมีผู้มาเยือนที่ได้รับการพัฒนาอันเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในเขตที่